

Regeringens proposition

1978/79: 139

om bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag m. m.

beslutad den 1 mars 1979

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt beslut (prop. 1977/78:30, AU 1977/78:16, rskr 1977/78:74) om framtida huvudmannaskap och organisation av skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m.m. skall bl.a. verksamheten vid verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete samordnas i en gemensam organisation. Staten skall tillsammans med landstingskommunerna bilda regionala stiftelser för skyddat arbete inom varje län. För vissa övergripande frågor skall en central stiftelse inrättas. Det nya huvudmannaskapet bör träda i kraft den 1 januari 1980.

Riksdagen förordade att en organisationskommitté skulle tillsättas för att utarbeta förslag till detaljorganisation av hela den skyddade verksamheten samt för att förbereda det praktiska genomförandet av den nya organisationen. Ett omfattande organisations- och förhandlingsarbete har genomförts i nya organisationskommittén (A 1978:02) för skyddat arbete (NOSA).

NOSA har den 24 november 1978 till regeringen kommit in med skrivelse om medel för verksamhetens uppbyggnad under budgetåret 1979/80 inkl. en utbyggnad av verksamheten med 450 platser. Skrivelsen innehåller vidare förslag till organisation för skyddat arbete.

På grundval av förslagen i skrivelsen och av den principöverenskommelse som träffats mellan staten och nuvarande huvudmän för verkstäder inom arbetsvården läggs förslag fram om riktlinjer för den nya stiftelseorganisationen samt om medel för dess verksamhet under budgetåret 1979/80. I 1979 års budgetproposition har i avvaktan bl.a. på uppgörelse med nuvarande huvudmän förts upp endast ett preliminärt belopp, motsvarande de medel som under andra hälften av budgetåret 1979/80 skulle

ha tagits upp på befintliga anslag för den del av verksamheten som svarar mot vad som f.n. finansieras över statsbudgeten. Förslag läggs fram om att staten skall lämna full täckning för godkända kostnader som de nuvarande huvudmännen har för anskaffning av viss utrustning till verkstäder som tagits i bruk efter den 1 januari 1978. Som en följd härav föreslås ändring av kungörelsen (1966:370) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården.

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-01

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Wirtén

Proposition om bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag m. m.

1 Inledning

Det skyddade arbetet har varit föremål för utredningar sedan drygt tio år tillbaka. I augusti 1968 tillkallades sakkunniga för att utreda förutsättningarna för en utbyggnad och effektivisering av den skyddade sysselsättningen. Utredningen avgav i augusti 1972 sitt betänkande (SOU 1972:54) Skyddat arbete. Mot bakgrund av att remissopinionen över utredningens förslag i huvudmannaskapsfrågan var splittrad tillsattes i mars 1974 en organisationskommitté (A 1974:03) för det skyddade arbetet (OSA-kommittén). Den lämnade i september 1975 sitt betänkande (SOU 1975:82) Organisation för skyddat arbete.

Den yrkesinriktade rehabiliteringen, som till stor del faller under samma huvudmannaskap som den skyddade sysselsättningen, har behandlats av utredningen (A 1974:04) om den yrkesinriktade rehabiliteringen, som i juli 1976 avgav sina förslag i betänkandet (SOU 1976:38) Yrkesinriktad rehabilitering.

Den 13 december 1977 fattade riksdagen beslut (prop. 1977/78:30, AU 1977/78:16, rskr 1977/78:74) om framtida huvudmannaskap och organisation för skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m.m. Beslutet innebär bl.a. att verksamheten vid verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete skall samordnas i en gemensam organisation. Staten skall tillsammans med landstingskommunerna bilda regionala stiftelser för skyddat arbete inom varje län. För vissa övergripande frågor beslutades om inrättande av en central stiftelse. Det nya huvudmannaskapet beräknas träda i kraft den 1 januari 1980.

Regeringen har den 8 februari 1979 beslutat om inrättande av och fastställt stadgar för den centrala stiftelsen – Stiftelsen Samhällsföretag.

Riksdagen förordade att en organisationskommitté skulle tillsättas för att utarbeta förslag till detaljorganisation av hela den skyddade verksamheten samt för att förbereda det praktiska genomförandet av den nya organisationen. Nya organisationskommittén (A 1978:02) för skyddat arbete (NOSA) tillkallades efter bemyndigande av regeringen den 2 februari 1978. Kommittén har under sig inrättat regionala organisationskommittéer.

NOSA har till regeringen den 24 november 1978 kommit in med en skrivelse angående bl.a. organisation och finansieringsform för den nya organisationen. Skrivelsen innehåller även en framställan om medel för verksamheten under budgetåret 1979/80 samt grundläggande värderingar för personalpolitiken m.m. Skrivelsen med reservationer och särskilt yttrande men utan bilagor bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

NOSA:s skrivelse har remitterats till statskontoret och riksrevisionsverket (RRV) för yttrande. Myndigheternas yttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

I avvaktan på dessa yttranden har, som tidigare nämnts, i 1979 års budgetproposition förts upp ett preliminärt belopp för verksamheten motsvarande de medel som under andra hälften av budgetåret 1979/80 skulle ha tagits upp på befintliga anslag för den del av verksamheten som f.n. finansieras över statsbudgeten.

Riksdagen har uttalat att ett statligt övertagande av det kommunala och landstingskommunala kostnadsansvaret på detta område endast kunde accepteras om det i sin helhet motsvaras av minskade statliga åtaganden inom andra kommunala verksamhetsområden. En annan förutsättning var, att uppgörelse kunde träffas om överlåtelse till den nya organisationen av bl.a. lokaler och maskiner samt andra tillgångar och förpliktelser, som har samband med de olika arbetsvårdsföretagens verksamhet.

Regeringen uppdrog den 23 februari 1978 åt statens förhandlingsnämnd att i nyssnämnda frågor ta upp förhandlingar med nuvarande huvudmän. Förhandlingarna skulle även avse ändrat huvudmannaskap för arbetsvårdsinstituten. En uppgörelse har träffats och regeringen har den 25 januari 1979 uppdragit åt förhandlingsnämnden att teckna avtal med berörda huvudmän och fastighetsägare. Överenskommelserna som i sin helhet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3* innehåller bl.a. frågor om driftansvar, fastigheter och lokaler, utrustning m.m., personal samt kostnader.

Under sitt inledande arbete har de regionala organisationskommittéerna bl.a. inventerat och analyserat de resurser som kommer att stå till de regionala stiftelsernas förfogande den 1 januari 1980. De har också lämnat förslag till organisationsplan och dimensionering av de regionala stiftelsernas administrativa organisation. De regionala kommittéernas förslag angående stiftelsernas organisation har sammanställts och bearbetats av NOSA i

rapporten (Ds A 1979:1) De regionala stiftelsernas organisation, vilken utan bilagor bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Personalpolitiken

Allmänt

NOSA:s förslag beträffande personalpolitiken grundar sig på riksdagens beslut om verksamhetens mål och inriktning. Enligt min mening innebär verksamhetens omfattning och särskilda syfte att höga krav måste ställas på personalpolitiken.

I prop. 1977/78:30 framhålls att skyddat arbete främst skall ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i syfte att värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete. Begreppet skyddat arbete skall förstås så att de anställda är skyddade från konkurrens från personer utan arbetshinder när det gäller att få och behålla ett arbete. Det betyder också att arbetsplatserna i görligaste mån skall vara anpassade till de arbetshandikappades förutsättningar. Verkstäderna för skyddat arbete skall betraktas som en tillgång i vårt lands samlade näringsliv. Skyddat arbete måste vidare utformas och bedrivas så att det åtminstone på lång sikt förstärker de anställdas möjligheter att kunna ta steget över till annat arbete.

För att verksamheten vid arbetsvårdsföretagen skall kunna bedrivas under så normala former som möjligt betonas i nämnda proposition att man så långt möjligt bör sträva efter att olika grupper av arbetshandikappade arbetar på samma arbetsplats. Specialverkstäder för en viss handikappgrupp bör alltså normalt inte inrättas. Olika särbehov bör i stället tillgodoses genom t.ex. ökad differentiering av arbetsuppgifter och arbetsledning, särskilda åtgärder av social och socialkurativ art samt genom ergonomiska insatser.

I propositionen framhålls vidare att skyddat arbete inte bör komma i fråga för personer som är arbetslösa av i huvudsak renodlade arbetsmarknadsskäl. De industriella beredskapsarbeten som efter beslut av regeringen eller efter dess bemyndigande AMS kommer att bedrivas av den nya organisationen för skyddat arbete utgör ett undantag från denna huvudregel.

När den skyddade verksamheten började byggas upp sysselsattes där i stor utsträckning människor med traditionella fysiska handikapp. I takt med att bl.a. yrkesinriktad och annan rehabilitering byggts ut och möjligheterna att anpassa arbetsplatserna på den ordinarie arbetsmarknaden förstärkts har dessa grupper i ökad omfattning kunnat få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. I stället har allt mer gravt fysiskt handikappade eller människor med andra slag av handikapp kunnat beredas arbete inom bl.a. verkstäder för skyddat arbete. Även framdeles måste en hög ambi-

tionsnivå eftersträvas så att allt fler gravt arbetshandikappade kan beredas arbete.

Många av de anställda har också fler än ett handikapp. En stor andel av dem som i dag sysselsätts vid verkstäder för skyddat arbete har aldrig tidigare haft avlönat arbete. Det gäller bl.a. många psykiskt utvecklingsstörda, gravt fysiskt handikappade och personer med sociala och socialmedicinska problem. En del av dessa arbetstagare kan åtminstone på lång sikt ha möjligheter att ta arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Andra har så väsentligt nedsatt arbetsförmåga att de knappast ens på längre sikt kan komma i fråga för sådant arbete.

I samband med att det i prop. 1977/78:30 framhålls att skyddat arbete främst skall ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd understryks vikten av att verkstäderna förläggs så att de på ett naturligt sätt smälter in i ortens näringsliv. Av samma skäl bör vårdpräglad arbetsterapi inte ordnas i samma lokaler som skyddat arbete. Det är inte heller meningsfullt att försöka fastslå någon gräns för den lägsta arbetsförmåga som man skulle behöva ha för att få skyddat arbete. I propositionen betonas särskilt att ett arbete kan ha mycket stort värde för den enskilde och för hans möjligheter till ett aktivt samhällsliv även om den faktiska arbetsförmågan kan framstå som ringa.

Grundläggande värderingar

NOSA har mot nämnda bakgrund framhållit att det är självklart att utformningen av personalpolitiken för alla anställda inom den nya stiftelseorganisationen måste präglas av en hög ambitionsnivå. Detta skall avspeglas såväl i de grundläggande värderingar för personalpolitiken som anges i det följande som i de riktlinjer för praktisk tillämpning som kommer att utarbetas. Vissa delar av följande kommentarer till de grundläggande värderingarna avser speciellt de anställda med arbetshandikapp.

Den anställdes behov av trygghet i arbetet skall beaktas.

Det skyddade arbetet har skapats av samhället i syfte att värna om de arbetshandikappades rätt till avlönat arbete. Verksamheten är alltså till för de arbetstagare som av arbetsförmedlingen anvisas arbete i stiftelsens regi. Trygghet innebär bl.a. att de anställda i skyddat arbete är skyddade från konkurrens från andra arbetssökande när det gäller att få och behålla ett arbete. Men trygghet i arbetet bör också innebära största möjliga ekonomiska trygghet samt säkerhet mot olycksfall, fysisk eller psykisk ohälsa. Anpassade introduktions-, instruktions- och uppföljningsrutiner samt väl fungerande företagshälsovård är exempel på trygghetsskapande åtgärder.

Behovet av utveckling/rehabilitering i arbetet skall tillgodoses.

Utvecklingen i arbetet syftar till att tillvarata och utveckla de anställdas kunskaper, färdigheter, erfarenheter, intressen. Möjligheter till vidareutbildning, arbetsutvidgning, arbetsrotation m.m. skall ges. För de anställda med arbetshandikapp gäller dessutom att arbetet skall utformas och bedri-

vas så att det förstärker deras möjligheter till vidare utveckling i arbetet och förbättrar förutsättningarna för de som så önskar att ta steget över till ett annat arbete. I detta syfte skall åtgärder vidtas, som kan medföra en god anpassning av arbetet till individens förutsättningar, liksom åtgärder för att kompensera handikapp med hjälp av arbetstekniska hjälpmedel. Jag vill här särskilt betona de stora rehabiliteringseffekter och i övrigt positiva verkningar som följer av att en person som inte tidigare deltagit i arbetslivet eller enbart deltagit i terapiarbete ges möjlighet att förvärvsarbeta.

Behovet för den anställde av att kunna påverka sin arbetssituation skall beaktas.

De anställdas upplevelse av ansvar och medbestämmande har avgörande betydelse för arbetstillfredsställelsen. Befogenheter och därmed ansvar skall delegeras så långt som det är praktiskt möjligt med hänsyn till riktlinjerna för företagets verksamhet.

Behovet av gemenskap med andra måste också beaktas.

Vid utformningen av organisation, arbetsplatser, befattningar, arbetsfördelning och intern rörlighet skall största hänsyn tas till behovet av gemenskap.

Behovet av att kunna uppleva sina arbetsuppgifter som meningsfulla måste beaktas.

Arbetsuppgifter som ger den anställde möjlighet att utnyttja sina resurser och därigenom utveckla sina färdigheter är av fundamental betydelse för trivsel i arbetet. Att arbetsinsatsen ger resultat i form av erkända och efterfrågade produkter är en annan grundläggande förutsättning för trivsel och arbetstillfredsställelse, framhåller NOSA i skrivelsen.

De överväganden som NOSA gör beträffande grundläggande värderingar för och inriktning av personalpolitiken bygger på riksdagens beslut med anledning av prop. 1977/78:30. Jag ansluter mig till de av NOSA framförda synpunkterna.

2.2 Finansiering

OSA-kommittén redovisade i sitt betänkande (SOU 1975:82) Organisation för skyddat arbete två alternativa förslag till finansiering av den skyddade verksamheten. I det första alternativet förutsatte man att underskottet skulle täckas genom en totalfinansiering via arbetsgivaravgifter. Dessa medel skulle fördelas till de regionala huvudmännen av den centrala stiftelsen. Enligt det andra alternativet skulle stiftelsebildarna dela på underskottet genom att medel tillfördes de regionala stiftelserna dels via statsbudgeten, dels från berörd landstingskommun. Man föreslog också att en statlig lånefond för investeringar skulle inrättas. Vidare förutsattes i detta alternativ att staten ensam skulle svara för kostnaderna för den centrala stiftelsen. Kommitténs ställningstagande till de diskuterade alternativen blev att finansiering med arbetsgivaravgifter framstod som den bästa lösningen.

I prop. 1977/78:30 erinrade föredraganden om att flera utredningar pågick inom områden som finansieras med arbetsgivaravgifter och att valet av finansieringsform därför borde prövas i ett mer övergripande sammanhang. En utgångspunkt borde dock vara att ett statligt övertagande av det kommunala och landstingskommunala kostnadsansvaret på detta område endast kunde accepteras om det i sin helhet motsvaras av minskade statliga åtaganden inom andra kommunala verksamhetsområden. Förhandlingar borde därför tas upp om hur en sådan avräkning lämpligen skulle utformas.

Detta blev också riksdagens beslut, varför NOSA inte haft att behandla frågan om finansiering genom arbetsgivaravgifter. Enligt sina direktiv skulle NOSA utgå från ett statligt övertagande av det kommunala och landstingskommunala kostnadsansvaret för den skyddade verksamheten.

Statens förhandlingsnämnd erhöll den 23 februari 1978 regeringens uppdrag att förhandla med kommuner/landstingskommuner bl.a. om hur en avräkning av statliga åtaganden gentemot de nuvarande huvudmännen skulle utformas. En sådan överenskommelse har nu träffats. De förhandlande parterna har enats om att det kommunala och landstingskommunala kostnadsansvaret skall motsvara ett belopp av 775 milj. kr. vilket belopp förutsätts regleras i samband med förhandlingar om olika statsbidrag till kommunal eller landstingskommunal verksamhet. Därigenom har också en grund skapats för ett statligt övertagande av ansvaret för den skyddade verksamheten.

I sin framställning till regeringen har NOSA bl.a. avgivit förslag beträffande finansiering, medelfördelning m.m. till den nya organisationen för skyddat arbete. Kommittén har förutsatt att verksamheten tills vidare skall finansieras över anslag under tolfte huvudtiteln.

Med utgångspunkt i riksdagens beslut med anledning av prop. 1977/78:30 har NOSA ställt upp vissa krav som ett finansieringssystem för den skyddade verksamheten bör uppfylla.

Kommittén betonar bl.a. att systemet måste utformas så att det garanterar de handikappade rätt till avlönat arbete i former som är anpassade till deras behov.

Det skall vidare ge möjlighet att beakta de skilda förutsättningar som kan föreligga för regionerna att bedriva verksamheten. Det skall ge likartade förutsättningar för de arbetshandikappade i alla delar av landet att kunna erhålla arbete. Finansieringssystemet skall stimulera till affärsmässighet och en rationell företagsekonomisk resursplanering och resursuppbyggnad. Det skall ge värdebeständig, inflationsskyddad finansiering.

Finansiering av den löpande verksamheten skall enligt NOSA:s förslag ske genom intäkter och genom ett statligt driftbidrag till täckande av underskott. Driftbidraget bör utformas så att det ger möjlighet till vissa reinvesteringar. Behov kan också uppstå av tillfällig lånefinansiering. Särskilda investeringsmedel måste finnas för reinvesteringar, förbättringar, rationa-

liseringar samt expansion. För dessa ändamål måste staten tillskjuta ett investeringsbidrag.

2.2.1 Driftbidrag

NOSA har i sin framställning redovisat hur kostnaderna för driften av den skyddade verksamheten nu fördelar sig på löner, materialanskaffning, administrations- och kapitalkostnader. I sammanhanget framhålls dock att kostnaderna per inrättad arbetsplats varierar betydligt mellan länen och mellan olika verkstäder.

NOSA föreslår ett särskilt driftbidrag till rörelsekostnader. Då driftbidragets storlek skall bestämmas bör man i enlighet med vad som nyss redovisats utgå från att det bör möjliggöra en viss självfinansiering av verksamheten även vad avser investeringar. Enligt NOSA:s förslag bör vid bedömningen av rörelsekostnaderna också en viss kapitalavkastning kalkyleras in i enlighet med vad som tillämpas för statens affärsverk. Främsta skälet för detta är att riktiga priskalkyler skall kunna göras och årsresultaten kunna jämföras med annan affärsverksamhet av likartat slag. Driftbidraget bör också täcka verksamhetens förvaltningskostnader.

NOSA anser vidare att man i syfte att förenkla administration och redovisning beräknar driftbidraget så att anskaffning av objekt till ett högsta köpspris av 25 000 kr och med en livslängd som understiger tre år skall kunna ske från driftbidraget. Beloppsgränsen föreslås bli indexreglerad. Sådana anskaffningar bör anses omedelbart avskrivna och inte tas upp som tillgång i verksamheten.

Enligt NOSA:s förslag bör kostnader för den centrala stiftelsen täckas genom att en viss andel av driftbidrag och intäkter får tas i anspråk.

Det överskott som kan uppstå i verksamheten sedan driftbidraget tillgodoräknats skall få disponeras av de regionala stiftelserna för förbättringar och liknande. Det skall inte återföras till staten. I de fall resultatet blir sämre än förväntat skall, enligt NOSA:s förslag, staten tillskjuta ytterligare medel, om inte förlusten bedöms kunna täckas med ett bättre resultat följande år.

De regionala stiftelserna skall således inom de ramar som den centrala stiftelsen bestämmer fritt få förfoga över driftbidrag och intäkter och ackumulera sina medel samt till följande år få föra över sina överskottsmedel.

NOSA föreslår att en schablonteknik skall tillämpas för beräkning av anslag till driften av verksamheten. Driftbidraget skall enligt NOSA:s förslag relateras till lönesumman, inberäknat lönebikostnader, för de arbetstagare som anvisats skyddat arbete. Driftbidraget förelås få formen av ett förslagsanslag med möjlighet för riksdagen att till regeringen delegera rätten att under vissa förutsättningar frigöra ytterligare medel.

Den föreslagna konstruktionen innebär att den centrala stiftelsen tilldelas en viss procent – exempelvis 140 % – av lönekostnaderna. Procentsatsen fastställs av riksdagen och bör, enligt NOSA:s förslag vara så beräk-

nad att den kan gälla ett antal år framöver. Vid större resultatsförändringar, som är konjunkturmässigt eller strukturellt betingade, bör tilläggsanslag kunna begäras hos riksdagen. I väntan på ett sådant resurstillskott bör lånemedel kunna användas.

NOSA föreslår att driftbidraget skall utbetalas kvartalsvis efter rekvisition av Stiftelsen Samhällsföretag vars vidare fördelning av medel till den regionala organisationen sedan måste differentieras utifrån de skiftande förutsättningar som råder. Den centrala stiftelsen bör också ha möjlighet att ta upp tillfälliga lån genom en s.k. rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Inom den ram som den centrala stiftelsen fastställer bör de regionala stiftelserna direkt kunna använda kreditmöjligheten. Dessutom skall, enligt NOSA:s förslag, de regionala stiftelserna för större oförutsedda utgifter kunna disponera lånemedel hos den centrala stiftelsen, som för ändamålet skulle innehålla en del av den totala krediten.

Jag instämmer i huvudsak med de överväganden och förslag som NOSA framfört vad gäller principerna för finansiering av verksamheten och driftbidragets konstruktion. Anslag till driften av verksamheten bör vara ett förslagsanslag beräknat på grundval av lönesumman för arbetstagare i skyddat arbete och uttryckt som en viss procent av denna lönesumma. Den föreslagna bidragskonstruktionen har fått stöd hos de båda remissinstanserna, statskontoret och RRV. När det gäller anslagskonstruktionen har RRV förordat ett reservationsanslag, såvida inte riksdagen i annan ordning fastställer omfattningen av verksamheten. Jag kommer i det följande att lämna förslag om hur dimensioneringen av verksamheten skall fastställas. Detta, liksom det förhållandet att driftbidraget relateras till lönekostnader för arbetstagare i skyddat arbete, innebär att statsmakterna kommer att ha ett direkt inflytande över dimensioneringen. Därför bör driftbidraget enligt min mening utgå över förslagsanslag.

Båda remissinstanserna har liksom NOSA pekat på svårigheterna att i ett inledningsskede fastställa en viss procentsats för lönekostnadsbidraget. Den nya organisationen måste ges möjlighet att stabilisera sig, innan man bestämmer en schablon för medelstildelningen. Som statskontoret och RRV framhåller bör emellertid inte procentsatsen fastställas för ett antal år framöver utan i stället prövas årligen. Jag föreslår att driftbidrag över förslagsanslag skall utgå först fr.o.m. budgetåret 1980/81. Till dess bör en provisorisk anslagsmodell användas.

I ett inledningsskede, när hela organisationen är under uppbyggnad och konsolidering är det enligt min mening viktigt att statsmakterna kan följa kostnadsutvecklingen för verksamhetens olika delar. Innan man vunnit erfarenheter av hur den nya organisationen fungerar bör så långt möjligt olika kostnadsslag kunna särskiljas, så att man därigenom underlättar bedömningar av framtida resursbehov. Jag förutsätter därför att det av centrala stiftelsens anslagsframställningar framgår hur stor del av medelsbehovet för driften av verksamheten som hänför sig till lönekostnader för an-

visade. administrationskostnader, reinvesteringar etc.

Jag förordar vidare att utbetalning av medel till verksamheten sker enligt den modell som NOSA föreslår. Statsbidraget bör således utbetalas kvartalsvis efter rekvisition av den centrala stiftelsen.

Som NOSA föreslagit bör Stiftelsen Samhällsföretag för egen del och för de regionala stiftelsernas behov få utnyttja en gemensam rörlig kredit hos riksgäldskontoret. De regionala stiftelserna bör få dragningsrätt inom en av den centrala stiftelsen för varje år fastställd ram. Jag avser att längre fram föreslå regeringen att förslag med denna innebörd föreläggs riksdagen.

Jag är inte beredd att, som NOSA föreslår, förordna att en viss procent av driftbidrag och intäkter får tas i anspråk för kostnader för central administration. Det är enligt min mening inte självklart att den centrala stiftelsens dimensionering skall vara så direkt relaterad till storleken på driftbidraget. Andra aspekter än omsättningssiffrorna för verksamheten bör också vägas in när man bedömer behovet av central administration. Statskontoret har i sitt remissyttrande betonat att den centrala stiftelsens uppbyggnad bör ske successivt. Jag delar den uppfattningen och förordar att uppbyggnaden av den centrala stiftelsen sker i enlighet med NOSA:s förslag. Frågan om medel för personella förstärkningar därutöver får prövas längre fram inom ramen för ställningstaganden vad gäller övriga resurser för verksamheten.

Det av NOSA framförda förslaget att ett visst avkastningskrav på det i verksamheten insatta kapitalet skulle beräknas kan jag dela. För att få en riktig priskalkyleringsmodell är ett sådant avkastningskrav en betydelsefull komponent i den interna bokföringen. Däremot bör detta avkastningskrav ej påverka driftbidragets storlek.

Statskontoret delar NOSA:s uppfattning om att driftbidraget bör beräknas så att det ger möjlighet till självfinansiering när det gäller ersättningsinvesteringar. Det finns också, enligt statskontoret, ett värde i att de regionala stiftelserna ges möjlighet att fungera självständigt. RRV framhåller, att ett sätt att öka det ekonomiska incitamentet i verksamheten är att eventuella vinster efter tillgodoräknande av driftbidrag inte behöver återföras till staten utan kan disponeras för verksamheten. Jag gör samma bedömning.

2.2.2 Investeringsbidrag

NOSA framhåller i sin rapport att det f.n. råder obalans mellan regionerna i fråga om behovstäckning, utrustning, arbetsmiljö och liknande. Om inte staten lämnar särskilda investeringsmedel till utjämnande av denna obalans måste den centrala stiftelsen ha möjlighet att omfördela regionernas avskrivningsmedel för att få till stånd en omstrukturering och utbyggnad av verksamheten.

Med den konstruktion av driftbidraget som NOSA föreslår genereras

vissa medel i rörelsen genom att avskrivningar sker och genom att viss kapitalavkastning kalkyleras. I ett längre tidperspektiv skall reinvesteringar i resp. region i huvudsak kunna ske med genererade medel i form av avskrivningar, kapitalavkastning och eventuellt rörelseöverskott. Vid verksamhetens start och ett antal år därefter får reinvesteringsbehovet täckas genom nyinvesteringsmedel.

Jag har tidigare redogjort för mina ställningstaganden hur driftbidraget bör vara konstruerat.

Vad gäller NOSA:s förslag att man från driftbidraget skall kunna bestrida kostnader för inköp till ett värde understigande 25 000 kr. i de fall objektets livslängd understiger tre år förutsätter jag att den nya organisationen förfar i enlighet med vad som allmänt är vedertaget som god bokförings-sed.

I fråga om arbetsmiljöåtgärder anser jag att medel för dessa bör budgeteras och redovisas inom ramen för övriga investeringsåtgärder. Detta får självfallet inte innebära att sådana insatser eftersätts. Jag delar i övrigt helt NOSA:s uppfattning att insatser för en god arbetsmiljö är av särskilt stor betydelse i en verksamhet som syftar till att tillgodose arbetshandikappades rätt till arbete och rehabilitering. Jag förutsätter vidare att de regionala företagens skyddskommittéer kommer att medverka i beredningen av arbetsmiljöärendena.

Riksdagen har tidigare beslutat (prop. 1977/78:30, AU 1977/78:16, rskr 1977/78:74) att AMS i samråd med den centrala stiftelsen skall svara för fördelningen av den nybyggnadsram, som statsmakterna liksom hittills har att fastställa för varje år. NOSA föreslår att statsmakternas ställningstagande skall avse antalet platser i skyddat arbete samt att AMS därefter skall pröva lokalisering och dimensionering av varje verkstad. Jag ansluter mig till NOSA:s förslag på dessa punkter. Som NOSA framhåller bör statsmakternas beslut om nyinvesteringar även innefatta medel för dessa. Medel för anskaffningskostnader bör anvisas budgetårsvis enligt särskild likviditetsplan och över ett reservationsanslag.

Jag ansluter mig till NOSA:s förslag vad gäller administrationen av nyinvesteringar. En särskild projektgrupp bör således inrättas under den centrala stiftelsens ledning med representation för berörd regional stiftelse. Det ankommer på den centrala stiftelsen att efter samråd med berörd regional stiftelse vara byggherre.

Vad gäller redovisning och revision delar jag NOSA:s uppfattning om behovet av ett utvecklat uppföljningssystem liksom av opartisk revision. Som NOSA föreslagit bör det ankomma på Stiftelsen Samhällsföretag att svara för koncernbokslut och bokslut för dess egen, centralt administrerade verksamhet. Dessutom bör Stiftelsen Samhällsföretag svara för förvaltning, redovisning och bokslut avseende den i det följande föreslagna gemensamma fonden för fastigheter. Samhällsföretag föreslås även svara för betalning av likvider och räntor till följd av förhandlingsöverenskom-

melserna mellan staten och nuvarande huvudmän. Jag ansluter mig likaså till förslaget om en särskild resurs för intern revision av hela verksamheten utöver i stiftelsestadgarna angiven extern revision.

2.3 Den centrala stiftelsens organisation och dimensionering

Utgångspunkter

NOSA framhåller i sin skrivelse att med hittillsvarande utveckling av det skyddade arbetet kommer den nya stiftelseorganisationen i början av 1980-talet att omfatta över 30 000 anställda, varav flertalet har anvisats skyddat arbete genom arbetsförmedlingen. De stora förändringarna på arbetsmarknaden ställer stora krav på människors möjligheter till anpassning. Många som i samband med omställningar inom näringslivet mister sina anställningar har svårt att komma tillbaka till arbetslivet. Detta gäller i särskilt hög grad arbetshandikappade. Samtidigt höjs ambitionerna att sysselsätta grupper som tidigare i mycket liten utsträckning förväntades ingå i arbetskraften. I prop. 1977/78:30 fastslås också att även framdeles en hög ambitionsnivå måste eftersträvas så att allt fler gravt arbetshandikappade ges möjlighet till arbete. Detta ställer höga krav på stiftelseorganisationen vad gäller anpassning av arbetet, tillgång till differentierade arbetsuppgifter och arbetsledning, åtgärder av socialkurativ art m.m.

Inom stiftelseorganisationen kommer ett flertal av näringslivets branscher att finnas representerade. De stora strukturförändringarna inom näringslivet påverkar också organisationens möjligheter att ge de anställda en meningsfull sysselsättning. De anställda måste ges trygghet i arbetet. Ett förverkligande av detta kommer i fortsättningen att ställa ökade krav på utveckling av nya produktionsområden och produktionsinriktningar med hänsyn till de anställdas olika förutsättningar.

Enligt NOSA måste därför den centrala stiftelsen ha överinseende över och samordna de regionala stiftelsernas verksamhet, vilkas syfte är att, främst som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete samt att förstärka deras möjligheter att kunna ta steget över till annat arbete.

Målsättning m.m.

Kommittén sammanfattar sitt förslag till målsättning för stiftelseorganisationen på följande sätt.

Till den centrala stiftelsen skall föras samman olika funktioner som i dag sköts på central nivå av olika organ. Den centrala stiftelsen innebär således i praktiken ingen utökning av redan befintlig central organisation, men väl en effektivisering och samordning av resurserna.

Stiftelseorganisationen innebär även en omfattande decentralisering till

de regionala stiftelserna främst vad avser driftansvaret för nuvarande industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler.

Den centrala stiftelsen bör byggas upp successivt.

Den centrala stiftelsen skall samordna samverkan med AMS, socialstyrelsen, kommunförbunden, Statsföretagens förhandlingsorganisation, styrelsen för teknisk utveckling m.fl.

Den centrala stiftelsen bör ha ett övergripande ansvar för planering, budgetarbete och ekonomi i övrigt samt personal- och rehabiliteringspolitiska frågor. Förutom rådgivning om produktionsteknik och marknadsföring bör den centrala stiftelsen i kraft av sitt ekonomiska ansvar gentemot statsmakterna ägna stor uppmärksamhet åt kostnadsutvecklingen.

Den centrala stiftelsen skall tillgodose behovet av en branschmässig samordning när det gäller investeringar och utnyttjande av dessa samt biträda de regionala stiftelserna i inköps- och försäljningsfrågor.

Den centrala stiftelsen skall fördela statsmedlen.

AMS skall efter statsmakternas direktiv prova verksamhetens omfattning och lokalisering och efter samråd med den centrala stiftelsen besluta om regional fördelning av den nybyggnadsram som statsmakterna fastställer varje år. Centrala stiftelsen upprättar i övrigt, efter samråd med regional stiftelse, investeringsprogram och budget.

Stiftelseorganisationen skall även planera och svara för driften av de industriella beredskapsarbeten som framöver beslutas av regeringen eller, efter dess bemyndigande, AMS.

NOSA framhåller att av vad som har sagts framgår att inom organisationen skall kunna sammanvägas arbetsmarknadspolitiska, näringspolitiska, sociala och välfärdspolitiska motiv med affärsmässiga och företagsekonomiska effektivitetskrav.

Den centrala stiftelsen kan enligt kommittén karaktäriseras så att dess arbetsuppgifter bör koncentreras på långsiktig, strategisk och övergripande planering, finansiering, utvärdering, utveckling och information. Centrala stiftelsens roll blir att i samarbete med bl.a. AMS ta initiativ till och ta fram underlag till statsmakternas beslut om utveckling av den skyddade verksamheten samt att föra ut resultatet av utvärderingen och utvecklingsarbetet till de regionala stiftelserna. Jag anser att NOSA:s förslag till allmän målsättning för stiftelseorganisationen är väl ägnade att utgöra grund för verksamheten.

NOSA har i skrivelsen lämnat förslag till stadgar för den centrala stiftelsen för skyddat arbete och givit namnförslag för stiftelsen – Stiftelsen Samhällsföretag.

Regeringen har genom beslut den 8 februari 1979 inrättat Stiftelsen Samhällsföretag samt fastställt stadgar för denna. Genom beslut den 11 november 1978 uppdrog regeringen åt byggnadsstyrelsen att i samråd med NOSA planera lokaler för stiftelsen i Botkyrka kommun, vilket liksom namnfrågan tidigare anmälts för riksdagen.

Dimensionering

NOSA framhåller att stiftelsen själv bör få avväga behovet av central administration och anpassa denna enligt företagsekonomisk bedömning allt efter de föreliggande och skiftande behoven. För uppbyggnaden av den centrala stiftelsen har kommittén dock funnit det nödvändigt att ange huvudfunktionerna och i stort bedöma dessas bemanning. Kommittén förutsätter att underfunktioner och arbetsuppgifter samt bemanningen av dessa utformas och prövas under uppbyggnaden av stiftelsen.

Mot denna bakgrund har kommittén föreslagit följande huvudfunktioner inom den centrala stiftelsen. Bedömningen av organisationen och dimensionering har gjorts främst mot bakgrund av de resurser som i dag finns och med hänsynstagande till alla de samordnande funktioner som stiftelsen skall fylla i den nya organisationen.

Huvudfunktion	Chefer/ handläggare	Kontorsservice m.m.
Ledning	1	1
Samhällskontakt (och information)	5	3
Personal	24	8
Ekonomi	12	16
Revision	2	1
Marknad	24	6
Teknik	9	2
Summa	77	37
	Totalt	114

Kommittén har inte funnit det meningsfullt att i detalj ta ställning till den centrala stiftelsens organisation och bemanning. Utifrån de beräkningar som gjorts kan dock personalbehovet uppskattats till ca 114 befattningshavare. Detta skall då ses i förhållande till nuvarande personalresurser på central nivå. Antalet handläggande tjänstemän beräknas till ca 70 medan antalet kontorsanställda inte har kunnat beräknats.

Statskontoret har beträffande den centrala stiftelsens organisation och dimensionering i sitt yttrande anfört bl.a. följande.

Organisationen föreslås bestå av huvudfunktioner för samhällskontakt, personal, ekonomi, revision, marknad och teknik. Statskontoret ansluter

sig i huvudsak till förslaget att den centrala stiftelsens organisation byggs upp med utgångspunkt i dessa funktioner. I likhet med NOSA anser statskontoret att den närmare indelningen i organisationsenheter och arbetsfördelningen mellan dessa behöver prövas ytterligare. Det kan exempelvis övervägas att renodla den föreslagna huvudfunktionen för samhällskon-takt till ett sekretariat för stiftelsens ledning.

Statskontoret anför vidare att kommittén har beräknat att den centrala stiftelsen behöver drygt 110 befattningshavare, vilket i stort sett synes motsvara den personal som nu finns i olika funktioner hos främst AMS. Enligt prop. 1977/78:30 kommer de föreslagna regionala stiftelserna att möjliggöra en omfattande decentralisering genom att huvudansvaret för driften av industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler flyttas från central till regional nivå. Av det material som kommittén har redovisat framgår inte i vad mån denna decentralisering har påverkat kommitténs beräkning av resursbehovet centralt.

Avgörande för resursbehovet är vilka uppgifter som den centrala stiftelsen skall ha när det gäller marknadsanalyser, produktutveckling m.m. och vilka möjligheter som de regionala stiftelserna får att själva skaffa sig den kompetens – egen personal eller konsulter – som behövs i ekonomiska och tekniska frågor. Statskontoret utgår från att behovet av samordnade insatser avseende t.ex. marknadsföring och produktutveckling i allmänhet bör kunna tillgodoses genom projektarbete under medverkan av i första hand personal från de regionala stiftelserna. Vidare bör finnas medel för att anlita externa konsulter.

Kommittén har med instämmande av statskontoret framhållit att utbyggnaden av stiftelsen bör ske successivt. Jag vill instämma i detta och samtidigt ansluta mig till statskontoret vad gäller vikten av att vid den successiva utbyggnaden i första hand ersätta de resurser som f.n. finns främst hos AMS. Det är därvid också angeläget att hänsyn tas till den ökade decentralisering av vissa verksamheter som organisationen innebär.

Genom de principöverenskommelser som träffats mellan statens för-handlingnämnd och företrädare för de nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna kommer staten att överta viss fast egendom i form av fastigheter m.m. I NOSA:s förslag har inte beaktats det personalbehov som kan föranledas av att viss administration och samordning vad gäller dessa resurser bör ombesörjas centralt. Förslaget om dimensionering av den centrala stiftelsen inrymmer således inte resursbehov som föranleds av att Stiftelsen Samhällsföretag tilldelas vissa samordnande uppgifter av detta slag. Jag återkommer till härmed sammanhängande frågor i det följande.

2.4 De regionala stiftelsernas organisation och dimensionering

Som underlag för det centrala och regionala organisationsarbetet genomförde NOSA under maj månad 1978 en enkät angående de olika företagens storlek, struktur och organisation. Av svaren på enkäten framgår att totalt 19681 arbetstagare vid denna tidpunkt var sysselsatta vid 377 verkstadsenheter (inkl. hemarbetscentraler) inom de olika företagen. Sammanställningen omfattade inte det regionalpolitiska hemarbetet.

Beträffande den administrativa organisationen hos nuvarande huvudmän visade enkätsvaren på en stor variation beträffande dimensionering, delegering av beslutsbefogenheter, funktionsindelning, fördelning av olika funktioner på egna enheter (arbetsvårdsförvaltningar etc.) och andra förvaltningsorgan, företagshälsovård m.m.

Regionala organisationskommittéer

I enlighet med kommittédirektiven har NOSA inom varje län upprättat en regional organisationskommitté med uppgift att utarbeta förslag till regional och lokal administration av verksamheten. Kommittén har utarbetat riktlinjer för de regionala kommittéernas arbete. I dessa anges att de regionala kommittéerna har att utarbeta detaljförslag till regional och lokal administration för de regionala stiftelserna samt vidta erforderliga förberedelser för igångsättning.

Under sitt inledande arbete har de regionala kommittéerna framför allt inventerat och analyserat de resurser som kommer att stå till de regionala stiftelsernas förfogande den 1 januari 1980. I detta arbete har också ingått att kartlägga vilka administrativa uppgifter som f.n. utförs av huvudmännens särskilda arbetsvårdsförvaltningar eller motsvarande, dels vilka uppgifter som sköts av administrativa organ utanför dessa förvaltningar. Vidare har de regionala kommittéerna under oktober månad 1978 till NOSA kommit in med förslag till bl.a. organisationsplan och dimensionering för de regionala stiftelsernas administrativa organisation och förslag till lokaliseringssorter för huvudkontoren.

De regionala kommittéernas förslag angående stiftelsernas organisation har sammanställts och bearbetas av NOSA i rapporten (Ds A 1979:1) De regionala stiftelsernas organisation (bilaga 4).

Jag ansluter mig till de av NOSA i rapporten framförda synpunkterna angående organisationen av de regionala stiftelserna och förordar att det bör ankomma på den centrala stiftelsen att utfärda riktlinjer för bemaningen av de regionala stiftelsernas huvudkontor.

Jag vill i detta sammanhang anmäla att regeringen den 25 januari 1979 beslutat om lokaliseringen av de regionala stiftelsernas huvudkontor. Endast beträffande ett län – Jämtlands län – avvek regeringens beslut från de regionala organisationskommittéernas förslag.

Stadgar för de regionala stiftelserna har i anledning av riksdagens beslut

(prop. 1978/79:25, AU 1978/79:17, rskr 1978/79:118) fastställts i lagen (1979:47) och förordningen (1979:48) om regionala stiftelser för skyddat arbete.

2.5 Hemarbete

Hemarbete bedrivs som ett led i den skyddade sysselsättning som står under AMS tillsyn. För detta arbetsmarknadspolitiskt motiverade hemarbete är kommuner eller landstingskommuner huvudmän. På en del mindre orter som saknar befolkningsunderlag för reguljära verkstäder för skyddat arbete har inrättats s.k. hemarbetsfilialer. F.n. sysselsätts totalt ca 600 personer i sådant hemarbete.

I skogslänens glesbygder bedrivs på försök ett regionalpolitiskt motiverat hemarbete med de regionala utvecklingsfonderna som huvudmän och statens industriverk som tillsynsmyndighet. Ett visst samarbete sker med kommunala verkstäder för skyddat arbete. Verksamheten har haft likheter med det kommunala hemarbetet för arbetshandikappade. Totalt är ca 2 300 personer sysselsatta med hjälp av det regionalpolitiska stödet till hemarbete.

Finansiering av verksamheten sker över anslag under fjortonde huvudtiteln för särskilda stödåtgärder i glesbygd. Enligt föreskrifter i regleringsbrev för 1978/79 får statsbidrag utgå för hemarbete i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län.

I sitt betänkande (SOU 1975:82) Organisation för skyddat arbete föreslog OSA-kommittén att det av industriverket bedrivna hemarbetet skulle inordnas i en framtida gemensam företagsbildning för allt skyddat arbete. Dock skulle undantas sådana småföretag som fått del av glesbygdssöd till hemarbete utan att de sysselsatt hemarbetare i ordets egentliga betydelse. Samma syn på frågan redovisades i prop. 1977/78:30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m.m. Det uppdrogs åt NOSA-kommittén att i samråd med statens industriverk och berörda företagareföreningar bedöma i vilken utsträckning det nuvarande regionalpolitiskt bedrivna hemarbetet skall ingå i de föreslagna regionala stiftelserna för skyddat arbete.

I sin skrivelse uttalar NOSA i fråga om det arbetsmarknadspolitiskt motiverade hemarbetet att detta redan hör till de etablerade arbetsvårdsorganen inom resp. län och därför inte kräver speciella överväganden vad gäller en överföring till de regionala stiftelserna.

Vad gäller det regionalpolitiskt motiverade hemarbetet grundar sig NOSA:s överväganden bl.a. på en särskild enkät, som sänts ut till berörda regionala utvecklingsfonder. Man konstaterar att syftet med verksamheten i huvudsak är detsamma som för det skyddade arbetet. Verksamheten bör därför inordnas i de regionala stiftelserna för skyddat arbete. NOSA bedömer att verkstäder för skyddat arbete måste anses utgöra en god bas kring vilken hemarbetet kan utvecklas i fastare former. På längre sikt bör man,

enligt NOSA, eftersträva att hemarbetet inordnas i fasta enheter av typ hemarbetscentraler eller filialverkstäder.

Inordnandet i de regionala stiftelserna för skyddat arbete bör dock inte gälla allt regionalpolitiskt hemarbete. NOSA gör samma bedömning som tidigare OSA-kommittén och föreslår att man undantar egna företagare som har anställda men inte sysselsätter hemarbetare i ordets egentliga betydelse. Detsamma bör i viss utsträckning gälla egna företagare utan anställda. Beträffande den sistnämnda gruppen bör förhandlingar tas upp mellan de regionala stiftelserna för skyddat arbete och resp. utvecklingsfond. NOSA föreslår vidare att man i samband med dessa förhandlingar också bör ta upp sådana hemarbetare som inte varit föremål för bidrag under budgetåret 1976/77 men som före denna tid varit registrerade hos företagareföreningen/utvecklingsfonden.

Särskilda bedömningar får också göras beträffande viss annan verksamhet för vilken glesbygdssöd utgått och där verksamheten är av väsentligt annorlunda karaktär än den verksamhet som bedrivs vid verkstäder för skyddat arbete. NOSA har i detta sammanhang exemplifierat med stöd till fjällfiske och fraktsöd för fiske ovanför odlingsgränsen.

Jag ansluter mig till de överväganden och förslag som NOSA framfört i fråga om hemarbetsverksamheten. Den bör således bedrivas av de regionala stiftelserna för skyddat arbete i resp. län från den tidpunkt då dessa övertar övrig skyddad verksamhet. Detta bör även gälla hemarbete som bedrivs i samlingslokal liksom egna företagare utan anställda.

I fråga om det regionalpolitiskt motiverade hemarbete, som inte skall övergå till stiftelseorganisationen – främst egna företagare med anställda – avser jag att återkomma i den proposition om regionalpolitik som jag inom kort kommer att föreslå läggas fram för riksdagen.

2.6 Kostnader

NOSA har överlämnat förslag till budget för andra halvåret 1979 med en successiv uppbyggnad av den centrala stiftelsens och de regionala stiftelsernas administration samt förslag till preliminär budget för första verksamhetshalvåret 1980 för hela stiftelseorganisationen.

Vid beräkningen av en preliminär budget för budgetåret 1979/80 har kommittén utgått från att den nya organisationen kommer att omfatta samliga nuvarande kommunala och landstingskommunala verkstäder för skyddat arbete samt AMS industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler. Vidare omfattar beräkningarna även de verkstäder som i dag drivs i enskild regi.

NOSA framhåller att budgetförslaget avseende första verksamhetshalvåret 1980 med nödvändighet utgår från mycket grova och preliminära mått. Underlaget vid förslagens upprättande har utgjorts av resp. regional organisationskommittés förslag till preliminär budget för första halvåret 1980 en-

ligt de anvisningar som utfärdats av NOSA. Någon närmare analys och prövning av dessa förslag har inte utförts. Budgetförslaget innebär alltså inte att kommittén till fullo prövat de regionala kommittéernas förslag.

NOSA framhåller att en provisorisk anslagsteknik bör tillämpas för första verksamhetshalvåret i avvaktan på att uppgifterna kan preciseras och uppdateras enligt den föreslagna finansieringsmodellen. Kommittén beräknar att detta arbete kan ske under första halvåret 1979, dvs. i samband med petitaarbetet inför den 1 september 1979.

NOSA:s förslag till budget för 1979/80 framgår av följande tabell.

	1979-07-01 – 12-31	1980-01-01 – 06-30
<i>Driftkostnader</i>		
a) Centrala stiftelsen	16 100 000	15 300 000
b) Regionala stiftelserna	31 300 000	808 053 000
Summa	47 400 000	823 353 000
<i>Kapitalkostnader</i>		
a) Centrala stiftelsen	400 000	300 000
b) Regionala stiftelserna	4 500 000	157 800 000
Summa	4 900 000	158 100 000

NOSA:s förslag, vilket mera i detalj redovisas i bilaga 1, innebär att ett anslag om sammanlagt 1 033 753 000 kr. bör ställas till Stiftelsen Samhällsföretags förfogande för täckande av hela den nya organisationens drift- och investeringskostnader. I förslaget har inräknats belopp för igångsättning av nybyggnation motsvarande ca 450 platser.

Jag har i nuläget inget att erinra mot de kostnadsberäkningar som NOSA har gjort. Som NOSA framhåller måste dessa kostnadsberäkningar bedömas vara av provisorisk karaktär. Ett säkrare underlag bör finnas i samband med den anslagsframställning för 1980/81 som presenteras den 1 september 1979. I avvaktan på denna och att organisationen stabiliseras samt att det föreslagna finansieringssystemet börjar tillämpas föreslår jag att ett förslagsanslag om 1 000 milj. kr. tas upp för ändamålet för budgetåret 1979/80. Av anslaget bör 800 milj. kr. ställas till regeringens förfogande.

2.7 Förhandlingsuppgörelser

Som jag redan anfört har centrala överenskommelser träffats mellan statens förhandlingsnämnd och representanter för nuvarande huvudmän och fastighetsägare för den skyddade verksamheten om slutligt övertagande av driften av skyddade verkstäder, hemarbetscentraler, kontorsarbetscentraler och industriella beredskapsarbeten.

Överenskommelserna avser också övertagande av leveransavtal, patent

m.m. samt överlåtelse av lokaler, utrustning, råvaror m.m. Överenskommelserna återfinns i sin helhet som bilaga 3.

Jag vill föreslå att regeringen ger riksdagen de träffade överenskommelserna till känna.

I förhandlingsöverenskommelsen har avtalats om överlåtelse eller upplåtelse på resp. regional stiftelse av fastigheter, byggnader/lokaler, mark, etc. samt om villkor härför. Köpe- eller hyresavtal innehållande dessa och övriga villkor skall före den 1 januari 1980 träffas mellan resp. stiftelse eller företrädare för dessa och berörda fastighetsägare.

NOSA har inte närmare behandlat hur stiftelseorganisationen som huvudman ifortsättningen skall administrera dessa tillgångar, som kvantitativt och kvalitativt varierar betydligt i olika delar av landet.

Enligt min mening talar mycket för att den centrala stiftelsen bör få i uppgift att söka åstadkomma en utjämning mellan de olika regionala stiftelserna, så att de ekonomiska förutsättningarna blir mer lika dem emellan.

Jag föreslår mot denna bakgrund att Stiftelsen Samhällsföretag i en för de regionala stiftelserna gemensam fond förvaltar dessa tillgångar. Det får sedan ankomma på den centrala stiftelsen att finna former för hur kostnadsutjämning m.m. skall kunna ske.

Statens förhandlingsnämnd har i skrivelse den 9 januari 1979 till regeringen anmält att parterna under förhandlingarna enats om, att statsbidrag som, enligt kungörelsen (1966:370, ändrad senast 1976:270) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvärden, utgår för anskaffning av första uppsättningen maskiner eller likvärdig utrustning (6 §), bör höjas så att det motsvarar hela anskaffningskostnaden för det fall utrustningen anskaffats till byggnad eller lokal som tagits i bruk efter den 1 januari 1978.

Detta bör enligt min mening föranleda tillägg i gällande bestämmelser om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvärden.

Med hänvisning till vad jag nu anført avser jag att föreslå regeringen att föreslå riksdagen att godkänna de ändrade riktlinjer för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvärden som föranleds enligt den redogörelse som lämnats här.

Regeringen har riksdagens bemyndigande att under budgetåret 1978/79 besluta om ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvärden. Som en följd av vad jag nyss föreslagit om full kostnadstäckning för maskinanskaffningar för verkstäder, som tagits i bruk efter den 1 januari 1978, bör den nuvarande anordningsramen om 40 milj. kr. höjas till 60 milj. kr.

Jag avser senare föreslå regeringen att besluta om en sådan höjning av anordningsramen.

I 1979 års budgetproposition har förordats att ramen för anordningsbidrag till verkstäder inom arbetsvärden får bestämmas till 20 milj. kr. för första hälften av budgetåret 1979/80 samt att regeringen erhåller riksdagens bemyndigande att vidga ramen om behov härav skulle uppkomma.

Behov finns att vidga anordningsramen till 30 milj. kr. för första hälften av budgetåret 1979/80. Jag avser, under förutsättning av riksdagens bifall till förslaget i budgetpropositionen, föreslå regeringen att besluta om en sådan vidgning.

AMS har bl.a. i särskilda framställningar år 1977 och år 1978 hemställt hos regeringen att få utöka bidragsramen för anordnande av verkstäder för skyddat arbete eftersom beslutsramen inte bedömts räcka till för inläggande och väntade ansökningar.

Jag är inte beredd att i nuläget förorda en sådan vidgning av anordningsramen som AMS har föreslagit. Det får ankomma på styrelsen att längre fram, när statens åtaganden gentemot de nuvarande huvudmännen slutligt kan överblickas, för regeringens ställningstagande framlägga förslag om hur till styrelsen ingivna statsbidragsansökningar skall regleras. Jag avser att senare föreslå regeringen att utfärda föreskrifter till AMS om att inom den anordningsram som står till förfogande för tiden fram till den 1 januari 1980, i första hand prioritera ansökningar om statsbidrag som avser om- och tillbyggnad av befintliga lokaler samt nybyggnader som ersätter verkstadslokaler vilka inte uppfyller dagens krav på god arbetsmiljö och i övrigt lämpliga produktionsförutsättningar.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för den nya organisationen för skyddat arbete.
2. godkänna de ändrade riktlinjer för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården, som jag här har förordat
3. till *Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag* för budgetåret 1979/80 beräkna ett förslagsanslag av 1 000 000 000 kr.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

*Bilaga 1***Nya organisationskommitténs för skyddat arbete (NOSA) skrivelse till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet angående ny organisation för skyddat arbete (exkl. bilagor)**

Genom beslut den 2 februari 1978 bemyndigade regeringen chefen för arbetsmarknadsdepartementet att tillkalla en kommitté med högst tolv ledamöter med uppdrag att utarbeta förslag till och förbereda en ny organisation för skyddat arbete.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades som ledamöter f. d. generaldirektören Bertil Olsson, ombudsmannen Lars Eriksson, departementsrådet Lars Ettarp, ledamoten av riksdagen Bengt Fagerlund, byråchefen Harald Hemb, ledamoten av riksdagen Elver Jonsson, direktören Harry Lindström, ombudsmannen Willard Nordin, avdelningschefen Walter Slunge, psykologen Inga Sylvander och direktören Ruben Thurahagen.

Bertil Olsson utsågs att vara kommitténs ordförande.

Kommittén antog namnet nya organisationskommittén för skyddat arbete (NOSA).

Kommittén får härmed överlämna föreliggande skrivelse, vilken främst är avsedd att ge underlag för bildandet av den centrala stiftelsen för skyddat arbete. Skrivelsen innehåller förslag till stiftelsestadgar, organisation m. m. avseende den centrala stiftelsen samt förslag angående finansieringsformen, hemarbete, anslag för budgetåret 1979/80 m. m.

Kommittén har tidigare under år 1978 överlämnat förslag angående val av lokaliseringsort för den centrala stiftelsen och anslagsframställning för dess verksamhet under budgetåret 1978/79. Valet av ledamöter till de regionala stiftelsernas styrelser har behandlats i särskild skrivelse.

Inom kommittén har inrättats sex arbetsgrupper — centrala gruppen, förvaltningsgruppen, personalpolitiska gruppen, regionala gruppen, urkundsgruppen och övertagandegruppen — med uppgift att inom olika områden biträda kommittén vid förberedelsen av den nya organisationen för det skyddade arbetet. I arbetsgrupperna ingår representanter för nuvarande huvudmän för den skyddade verksamheten, berörda personalorganisationer m. fl. För att samordna arbetsgruppernas arbete har en ledningsgrupp inrättats. Vidare har kommittén inom varje län upprättat en regional organisationskommitté med uppgift att utarbeta förslag till regional och lokal administration av verksamheten.

Kommittén erhåller vidare fortlöpande bistånd av Statskonsult AB m. fl. konsulter i organisationsarbetet.

I enlighet med kommittédirektiven har kommittén under år 1978 avslutit den skyddade verksamheten till Statsföretagens förhandlingsorganisation (SFO). Vad avser förhandlingar med de anställdas organisationer m. m. arbetar därför kommittén i nära samråd med SFO. På uppdrag från kommittén har SFO med berörda personalorganisationer träffat överenskommelse om hanteringen av information och förhandlingar enligt medbestämmandelagen under organisationsarbetet. Detta mot bakgrund av vad som anges i kommittédirektiven om att kommittén bör söka finna sådana anordningar för kontakter med personalorganisationerna att intentionerna med medbestämmandelagen inte sätts åt sidan under organisationsarbetet.

Vidare arbetar kommittén i nära samråd med statens förhandlingsnämnd som förhandlar med de nuvarande huvudmännen för den skyddade verksamheten om överlåtelse av lokaler, maskiner etc. till den nya stiftelseorganisationen.

Utöver vad som framgår av föreliggande skrivelse arbetar kommittén, dess arbetsgrupper och regionala kommittéer f. n. med att på central och regional nivå inom olika områden praktiskt förbereda den nya organisationen. Detta arbete gäller förberedelsen av den regionala administrationen, lönesystem och övriga ekonomisystem, rekrytering, personalutbildning och övrig personaladministration m. m. Kommittén avser att fortsätta detta arbete till dess att den centrala stiftelsen bildas och snarast kan ta över ansvaret för genomförandet av den nya organisationen.

Kommittén har gett SFO i uppdrag att i enlighet med medbestämmandelagen uppta förhandlingar i här aktuella frågor. Protokoll från dessa förhandlingar bifogas skrivelsen.

Beträffande kommitténs förslag har reservationer avgivits av ledamoten Karl-Anders Petersson avseende centrala stiftelsens dimensionering samt av ledamöterna Walter Slunge och Harry Lindström avseende den centrala stiftelsens dimensionering, organisation, funktioner m. m. (punkt 5). Särskilt yttrande har avgivits av experten Alf Nilsson beträffande förslaget om finansiering, medelsfördelning m. m.

Ledamöterna Slunge och Lindström deltog ej i kommitténs beslut beträffande förslag till stadgar för den centrala stiftelsen med följande motivering:

”Den centrala stiftelsens stadgar kan inte ses isolerad från de regionala stiftelsernas stadgar. Grundprinciperna i dessa är f. n. under riksdagsbehandling som skall åtföljas av förhandlingar med landstingen och de utanför landstingen stående kommunerna Gotland, Göteborg och Malmö. Kommittén borde i detta läge avvaktat riksdagsbeslutet”.

NYA ORGANISATIONSKOMMITTÉN FÖR SKYDDAT ARBETE (NOSA)

Bertil Olsson
ord förande

Lars Eriksson

Elver Jonsson

Walter Slunge

Lars Ettarp

Harry Lindström

Inga Sylvander

Bengt Fagerlund

Willard Nordin

Ruben Thurhagen

Harald Hemb

Karl-Anders Petersson

Leif Alm

sekreterare

1 Stiftelseorganisation för skyddat arbete

1.1 Bakgrund

Den 13 december 1977 fattade riksdagen beslut om framtida huvudmannaskap och organisation för skyddat arbete på grundval av propositionen 1977/78: 30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. Beslutet innebär att verksamheten vid verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete skall samordnas i en gemensam organisation. Staten skall tillsammans med landstingskommunerna bilda regionala stiftelser för skyddat arbete inom varje län. För vissa övergripande frågor skall en central stiftelse inrättas. Den nya organisationen beräknas totalt komma att omfatta över 27 000 anställda.

1.2 Genomförande

I kommittédirektiven anges att utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt så att ett förändrat huvudmannaskap om möjligt kan träda i kraft den 1 januari 1980. Detta är också det datum som angivits i propositionen 1977/78: 30 och riksdagsbeslutet som den beräknade tidpunkten för den nya organisationens ikraftträdande.

Ett omfattande organisations- och förhandlingsarbete återstår innan den nya organisationen kan träda i kraft. Rekrytering av personal, inskolning i den nya organisationen, utveckling av de förvaltningsekonomiska systemen, uppbyggnad av den regionala organisationen m. m. är några av de nödvändiga åtgärder som måste vidtas under år 1979. Kommittén kan idag konstatera att tiden för genomförandet är mycket knapp. Samtidigt bedömer kommittén det som mycket svårt att uppskjuta den beräknade tidpunkten för genomförandet. Detta kanske främst med hänsyn till de nuvarande huvudmännens planering, budgetarbete etc. Kommittén har också från början arbetat från förutsättningen att huvudmannaskapet skall ändras den 1 januari 1980.

Enligt vad kommittén erfarit från statens förhandlingsnämnd kommer de regionala stiftelserna inte att kunna bildas före den 1 april 1979. Det kan dock i vissa fall bli nödvändigt att även dessförinnan anskaffa lokaler för huvudkontor samt att rekrytera vissa personalkategorier vad avser den regionala organisationen.

Kommittén ser det som ytterst angeläget att den centrala stiftelsen snarast bildas, så att den kan byggas upp och träda i funktion med början i januari 1979. Detta med hänsyn till att det idag saknas ett centralt organ med de samordnande funktioner som den centrala stiftelsen skall fylla i den nya organisationen. Den centrala stiftelsen har under år 1979 att svara för en rad nödvändiga åtgärder och beslut i förberedelsen av den nya organisationen. Under år 1979 måste den centrala stiftelsen biträda vid uppbyggandet av den regionala organisationen och härvid bära huvudansvaret för att nödvändiga åtgärder kommer till stånd. Behovet av bistånd från den centrala stiftelsen gäller inte minst de län som idag helt saknar regional administration och samordning för den skyddade verksamheten.

Mot bakgrund av ovanstående samt de förslag till stiftelsestadgar, organisation, finansieringsform m. m. som framläggs senare i denna skrivelse föreslår kommittén att den centrala stiftelsen för skyddat arbete

bildas omgående. Beträffande kostnaderna för genomförandet under innevarande budgetår vill kommittén hänvisa till skrivelsen 1978-09-25 angående anslag för genomförande av den nya organisationen för skyddat arbete under budgetåret 1978/79. Kostnaderna för genomförandet under budgetåret 1979/80 behandlas i det följande under punkt 7.

2 Grundläggande värderingar för personalpolitiken inom den nya stiftelseorganisationen

2.1 Bakgrund

I propositionen 1977/78: 30 om skyddat arbete och yrkensinriktad rehabilitering m. m. framhålls att skyddat arbete främst skall ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i syfte att värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete. Skyddat arbete skall innebära att de anställda är skyddade från konkurrens från personer utan arbetshinder när det gäller att få och behålla ett arbete. Det betyder också att arbetsplatserna så långt möjligt är anpassade till arbetshandikappades förutsättningar. Verkstäderna för skyddat arbete skall betraktas som en tillgång i vårt lands samlade näringsliv. Skyddat arbete måste vidare utformas och bedrivas så att det förstärker de anställdas möjligheter att kunna ta annat arbete.

För att verksamheten vid arbetsvårdsföretagen skall kunna bedrivas under så normala former som möjligt betonas i propositionen att man så långt möjligt bör sträva efter att olika grupper av arbetshandikappade arbetar på samma arbetsplats. Specialverkstäder för en viss handikappgrupp bör alltså normalt inte inrättas. Olika särbehov bör i stället tillgodoses genom t. ex. större variation på arbetsuppgifter och arbetsledning, särskilda åtgärder av social och socialkurativ art samt genom ergonomiska insatser.

I propositionen framhålls att skyddat arbete inte bör komma i fråga för personer som är arbetslösa av i huvudsak renodlade arbetsmarknads-skäl. De industriella beredskapsarbeten som efter beslut av regeringen eller AMS kommer att bedrivas av den nya organisationen för skyddat arbete utgör ett undantag från denna huvudregel. Syftet med dessa är att ge arbetslösa sysselsättning i avvaktan på att de skall kunna få ett lämpligt arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

När den skyddade verksamheten började byggas upp sysselsattes där i hög grad människor med traditionella fysiska handikapp. I takt med att bl. a. yrkesinriktad och annan rehabilitering byggts ut och möjligheterna att anpassa arbetsplatserna på den ordinarie arbetsmarknaden förstärkts har dessa grupper i allt större utsträckning kunnat få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. I stället har allt mer gravt fysiskt handikappade eller människor med andra typer av handikapp kunnat beredas arbete inom bl. a. verkstäder för skyddat arbete. Även framdeles måste en hög ambitionsnivå eftersträvas så att allt fler gravt arbetshandikappade kan beredas arbete.

Många av de anställda har också fler än ett handikapp. En stor andel av dem som i dag sysselsätts vid verkstäder för skyddat arbete har aldrig tidigare haft något avlönat arbetet. Det gäller bl. a. många psykiskt utvecklingsstörda, gravt fysiskt handikappade och personer med sociala problem. En del av dessa arbetstagare kan åtminstone på sikt ha möjligheter att ta arbete på den öppna arbetsmarknaden. Andra har så väsent-

ligt nedsatt arbetsförmåga att de knappast under några förutsättningar kan komma i fråga för sådant arbete.

I samband med att det i propositionen framhålls att skyddat arbete främst skall ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd understryks vikten av att verkstäderna förläggs så att de på ett naturligt sätt smälter in i ortens näringsliv. Av samma skäl bör vårdpräglad arbetsterapi inte ordnas i samma lokaler som skyddat arbete.

Det är inte meningsfullt att försöka fastslå någon gräns för den lägsta arbetsförmåga som man skulle behöva ha för att få skyddat arbete. I propositionen betonas särskilt att ett arbete kan ha mycket stort värde för den enskilde och för hans möjligheter till ett aktivt samhällsliv även om den faktiska arbetsförmågan kan framstå som ringa.

2.1.1 Arbetsmiljölagstiftningen

Frågan om arbetstagares skydd mot ohälsa och olycksfall i arbetet regleras i arbetsmiljölagen (1977: 1160) med tillhörande författningar. Lagen är en utpräglad ramlag. Arbetsarkivstyrelsen har i uppgift att utarbeta föreskrifter som komplement till lagens allmänt hållna regler. Lagstiftningen kompletteras vidare genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens centrala organisationer. Den lokala skyddsverksamheten får sin närmare reglering genom sådana överenskommelser.

I en huvudregel (2 kap 1 §) i lagen sägs att arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Det skall eftersträvas att arbetet anordnas så att arbetstagaren själv kan påverka sin arbetssituation.

I arbetsmiljölagen finns vissa regler som är av särskilt intresse för de arbetshandikappade. Enligt 3 kap 3 § andra stycket är arbetsgivaren skyldig att ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Vid arbetets planläggning och anordnande skall beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika.

I motiven till denna bestämmelse (prop. 1976/77: 149) om arbetsmiljölagen m. m. erinras om regeln att arbetsförhållandena skall anpassas efter människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Detta innebär bl. a. att man skall ta hänsyn till den enskilda arbetstagarens ålder, yrkesvana och övriga individuella förutsättningar. Bestämmelsen innebär att man vid planering av arbetsmiljön måste ta hänsyn till att människor är olika och att arbetshandikapp är vanliga i arbetslivet. Vidare understryks i propositionen att det är angeläget att arbetsplatserna utformas så att inte stora grupper av arbetstagare uteslås. Bl. a. sanitära anordningar och anordningar för förflyttningar skall utformas med hänsyn till detta. När man anskaffar maskiner och andra tekniska anordningar skall man också ta hänsyn till om dessa är utformade med sikte på att passa människor med sinsemellan olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt hänseende. Motsvarande hänsyn skall man ta när det gäller användningen av olika kemiska ämnen i arbetslivet.

2.2 Grundläggande värderingar

Mot nämnda bakgrund är det självklart att utformningen av personalpolitiken för alla anställda inom den nya stiftelseorganisationen skall präglas av en hög ambitionsnivå. Detta skall avspeglas såväl i de grund-

läggande värderingar för personalpolitiken som anges nedan som i de riktlinjer för praktisk tillämpning som kommer att utarbetas. Vissa delar av de nedan redovisade kommentarerna till de grundläggande värderingarna avser speciellt anställda med arbetshandikapp.

Den anställdes behov av trygghet i arbetet skall beaktas. Det skyddade arbetet har skapats av samhället i syfte att värna om de arbetshandikappades rätt till avlönat arbete. Verksamheten är alltså till för de arbetstagare som av arbetsförmedlingen anvisas arbete i stiftelsens regi.

Trygghet innebär bl. a. att de anställda i skyddat arbete är skyddade från konkurrens från andra arbetssökande när det gäller att få och behålla ett arbete. Men trygghet i arbetet innebär även så långt möjligt t. ex. ekonomisk trygghet samt säkerhet mot olycksfall, fysiskt eller psykisk ohälsa.

Riktiga lönesystem på rätt nivå, anpassade introduktions-, instruktions- och uppföljningsrutiner samt väl fungerande företagshälsovård är exempel på trygghetsskapande åtgärder.

Behovet av utveckling/rehabilitering i arbetet skall tillgodoses. Utvecklingen i arbetet syftar till att tillvarata och utveckla de anställdas kunskaper, färdigheter, erfarenheter, intressen. Möjligheter till vidareutbildning, arbetsutvidgning, arbetsrotation, m. m. skall ges.

För de anställda med arbetshandikapp gäller dessutom att arbetet skall utformas och bedrivas så att det förstärker deras möjligheter att kunna ta steget över till ett annat arbete. I detta syfte skall åtgärder vidtas, som kan medföra en god anpassning av arbetet till individens förutsättningar liksom åtgärder för att kompensera handikapp med hjälp av arbetstekniska hjälpmedel.

Rehabilitering innebär emellertid inte bara att en anställd i skyddat arbete får anställning i annat arbete. Rehabilitering innebär i lika hög grad att en arbetshandikappad fungerar bra i det skyddade arbetet.

Behovet av att kunna påverka sin arbetssituation skall beaktas. De anställdas upplevelse av ansvar och medbestämmande har avgörande betydelse för arbetstillfredsställelsen. Befogenheter och därmed ansvar skall delegeras så långt som det är praktiskt möjligt med hänsyn till de uppdagna riktlinjerna för företagets verksamhet.

Behovet av gemenskap med andra skall tillgodoses. Vid utformningen av organisation, arbetsplatser, befattningar, arbetsfördelning och intern rörlighet skall största hänsyn till behovet av gemenskap.

Behovet av att kunna uppleva sina arbetsuppgifter som meningsfulla skall beaktas. Arbetsuppgifter som ger den anställda möjlighet att utnyttja sina resurser för att därigenom utveckla sina färdigheter är av fundamental betydelse för trivsel på arbetsplatsen. Att arbetsinsatsen ger resultat i form av erkända och efterfrågade produkter är en annan grundläggande förutsättning för trivsel och arbetstillfredsställelse.

3 Finansiering, medelsfördelning m. m.

3.1 Utgångspunkter

I detta avsnitt diskuteras och lämnas förslag till former för finansiering m. m. avseende den nya stiftelseorganisationen. I avsnittet behandlas även den ekonomiska uppföljning och kontroll samt de utbetalningsformer som de föreslagna finansieringsformerna kräver. Anslagsfinan-

siering inom statens XII:e huvudtitel har t. v. förutsatts. Finansieringen av de nya industriella beredskapsarbeten som stiftelserna efter beslut av regeringen eller, efter dess bemyndigande, AMS kan komma att administrera, förutsatts ske över AMS anslag för särskilda beredskapsarbeten och behandlas därför ej här. Likaså behandlar avsnittet inte finansieringen av det regionalpolitiska hemarbetet som f. n. bedrivs genom glesbygdsmedel. (Hemarbetet tas upp särskilt under punkt 6 i det följande.)

I enlighet med vad som anförts i propositionen 1977/78: 30 kan följande krav på finansieringssystemet formuleras:

— Det skall garantera arbetshandikappades rätt till avlönat arbete och möjlighet till rehabilitering under skyddade och till de arbetshandikappade anpassade former. Behov förligger att expandera verksamheten.

— Det skall beakta de skilda förutsättningar som kan föreligga för regionerna att bedriva verksamheten och ge likartade förutsättningar för de arbetshandikappade i alla delar av landet att kunna erhålla arbete. F. n. föreligger en betydande obalans mellan regionerna.

— Det skall med beaktande av ovanstående möjliggöra och stimulera till ett affärsmässigt beteende och en rationell företagsekonomisk resursplanering och resursuppbbyggnad.

— Det skall stimulera till en hushållning med statens resurser och en strävan att tillfredsställande täcka kostnaderna med intäkter från försäljning av produktionen.

— Det skall ge en värdebeständig, inflationsskyddad finansiering.

— Det skall vara lämpligt för en stiftelseorganisation, där de regionala stiftelserna samordnas i en koncern under en central statlig stiftelse som utfärdar anvisningar och ger råd för verksamheten. Centrala stiftelsens beslut om medelsfördelning förutsatts grundade på bl. a. förslag till driftbudget och investeringsprogram från resp. regional stiftelse.

— Det skall vara administrativt enkelt och billigt.

— Det skall utan större omläggningar kunna tillämpas även efter en övergång från anslagsfinansiering till fondfinansiering.

Den löpande verksamheten kommer att finansieras dels genom intäkter och dels genom ett statligt driftbidrag för att täcka underskott. I det följande diskuteras även behovet av tillfällig lånefinansiering. Vidare måste särskilda investeringsmedel finnas för reinvesteringar, förbättringar och rationaliseringar samt expansion. För dessa ändamål måste staten tillskjuta visst kapital, ett investeringsbidrag. Enligt här föreslagen finansieringsmodell kommer viss del av investeringsmedlen att åstadkommas genom avsättning ur intäkter och driftbidrag. Strävan är att, med stöd av ett statligt driftbidrag i ett fullt utbyggt läge, göra stiftelseorganisationen självfinansierande vad avser investeringsverksamheten. Detta ställer särskilda krav på driftbidragets konstruktion.

3.2 Driftbidrag

3.2.1 Nuläge

Enligt AMS statistik uppgick den totala omsättningen vid verkstäderna för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler och industriella beredskapsarbeten under kalenderåret 1977 till 1 628 milj. kr. och underskottet till 873 milj. kr.

Största kostnaderna utgörs av löne- och lönebikostnader med ca 60 %

av totalkostnaderna. Härtill täcker driftsmedlen kostnader för material, ca 20 %, samt för diverse omkostnader och regionala/lokala administrationskostnader, ca 15 %. Ca 5 % utgör kostnader för avskrivningar och räntor. Verksamheten belastas sålunda med vissa kapitalkostnader. Grunden för beräkning av dessa torde emellertid variera. De kommunala redovisningsreglerna tillämpas olika från kommun till kommun. I vissa fall erläggs hyra för anläggningstillgång i stället för att kostnader upptas som avskrivning.

Nettokostnaderna per inrättad arbetsplats uppvisar stora variationer mellan länen och även inom dessa mellan verkstäderna. Det kan antas att en mängd faktorer påverkar kostnadsfördelningen.

En företagsekonomisk styrning av verksamheten medför vid resultatredovisningen en övergång från kontantprincipen till en periodisering av kostnaderna/resursförbrukningen och intäkterna enligt särskilda (nya) värderingsregler (se nedan under investeringar). Vidare tillkommer med den nya stiftelseorganisationen vissa centrala administrationskostnader. Detta kan marginellt förändra den här redovisade resultatbild.

Under punkt 7 lämnas förslag till budget för första verksamhetshalvåret 1980. För detta halvår kan endast mycket grova och preliminära mått erhållas och en särskild provisorisk anslagsteknik bör därför tillämpas. Uppgifterna som skall ligga till grund för den i det följande föreslagna finansieringsmodellen måste preciseras och uppdateras inför den nya organisationens start, dvs i samband med petitaarbetet inför den 1 september 1979.

3.2.2 Driftbidragets karaktär

Det statliga driftsbidraget skall medverka till att täcka ovan berörda rörelsekostnader. Nedan ges några kommentarer till vägledning för beräkning av ett framtida driftbidrags storlek. Härvid föreslås ett driftbidrag som möjliggör viss självfinansiering av verksamheten även vad avser investeringar.

För att uppnå administrativ och redovisningsteknisk enkelhet, bör driftsmedlen framöver beräknas så att de utöver materialköp även kan omfatta löpande anskaffning av objekt till ett högsta inköpspris av 25 000 kr. och med en livslängd som understiger tre år. Beloppsgränsen bör indexregleras med jämna mellanrum. Anskaffning av dylik utrustning kan förväntas vara av ungefär lika stor relativ ekonomisk omfattning år från år. Denna utrustning skall inte förmögenhetsredovisas som anläggningstillgång utan anses som omedelbart förbrukad och avskriven.

Ett företagsekonomiskt tankesätt medför att ett visst avkastningskrav på insatt kapital, enligt i särskild ordning fastställda redovisningskrav, bör inkalkyleras i rörelsekostnaderna. Som jämförelse kan nämnas att statens affärsverk åläggs att kalkylera med viss kapitalavkastning, f. n. omkring 10 %. Resultatet kommer härigenom att påverkas av kapitalintensiteten i verksamheten. Frågeställningarna är utförligt behandlade av budgetutredningen (SOU 1973: 43), affärsverksutredningen (SOU 1968: 45, 46) och affärsverkskommittén (PM, juni 1972) och därpå följande proposition 1976/77: 130 om modernisering av statens budget. Främsta motiven för uppställande av ett avkastningskrav är att riktiga priskalkyler skall kunna göras och att årsresultaten skall kunna jämföras med likartad affärsverksamhet.

¹ Som inledningsvis framhållits måste noggranna beräkningar göras innan procentsiffran fastställs.

Driftbidraget skall även täcka förvaltningskostnaderna för verksamheten. Stiftelserna bör själva få avväga sina behov såväl centralt som regionalt av administration och anpassa denna enligt företagsekonomisk bedömning alltefter de föreliggande och skiftande behoven. Stiftelserna kommer att få ett direkt redovisningsansvar för lönebikostnaderna.

Den centrala stiftelsens kostnader bör täckas genom att medel härför avdelas ur driftmedlen i samband med den årliga budgeteringen av verksamheten. Genom successiva särskilda bedömningar måste funktion för funktion, avgöras huruvida en nödvändig uppgift skall handläggas centralt eller regionalt. Det ligger dock i statens intresse att bevaka att tillräckligt stora resurser finns i den statliga centrala stiftelsen för att den skall fylla sin funktion. Detta sker enklast genom att centrala stiftelsens budget och organisationsplan beslutas i dess delvis parlamentariskt sammansatta styrelse. I samband med beslut om driftbidrag föreslås att det i regleringsbrev anges hur stor andel (t. ex. 2 %)¹ av driftbidrag och intäkter som får tas i anspråk för central administration.

Driftbidraget bör beräknas så att det tillsammans med intäkterna täcker ovan angivna kostnader. Bidraget bör i resultaträkningen föras upp som en separat intäktspost. Det årliga driftbidraget kan alltså ses som en förstärkning av stiftelseorganisationens rörelsekapital som får disponeras fritt för avsett ändamål. Någon återbetalningsskyldighet till statsmakterna bör alltså ej föreligga så länge verksamheten pågår.

Eventuella vinster,² efter tillgodo räknandet av årets driftbidrag skall således ej återföras till staten utan kan fritt disponeras för förbättringar av olika slag i verksamheten. Vid ett sämre resultat än förväntat har staten förklarat sig beredd att tillskjuta ytterligare medel. Det bör dock först övervägas om förlusten kan täckas genom ett bättre resultat påföljande år.

Denna syn på driftbidragets karaktär innebär att de regionala stiftelserna, inom de ramar som den centrala stiftelsen bestämmer, får fritt förfoga över tilldelat driftbidrag och intäkterna i verksamheten samt ackumulera sina medel och till följande år föra över (balansera) ev. överskotts medel.

3.2.3 Anslagskonstruktion och driftbidragets storlek

Centrala stiftelsen kommer att äska driftbidrag till verksamheten och fördela detta till de regionala stiftelserna. Äskandet kommer att ske ca ett år före förbrukningen av medlen. Detta innebär att resultatberäkningarna för äskandeåret kommer att vara mycket grova och osäkra. En schablon teknik måste därför sökas för beräkning av statsmakternas anslagstilldelning till centrala stiftelsen.

En affärsmässig och företagsekonomisk styrning av verksamheten måste innebära att stiftelseorganisationen får så stor frihet i resursdispositionerna som möjligt. Riksdagen bör därför besluta om en beräkningsnorm som kan ligga till grund för beslut om ett ramanslag för verksamheten. Värdet på normen bör konstrueras så att det ej behöver omprövas varje år av riksdagen. Normen och anslagstekniken bör vidare möjliggöra att till regeringen delegera rätten att med vissa kriterier som grund snabbt kunna frigöra ytterligare medel. Driftbidragsanslaget bör således vara ett förslagsanslag. Genom att medlen utbetalas i form av bi-

² Med vinst, resultat, överskott etc. menas här resultat efter det att statsbidraget redovisas som intäkt.

drag kan ev. oförbrukade medel vid årets slut utnyttjas även påföljande år trots förslagsanslagsformen.

För att tillgodose ovanstående krav på norm föreslås att driftbidraget relateras till lönesumman (inkl. lönekostnader) för de arbetstagare som anvisats skyddat arbete i stiftelseorganisationens regi. Dvs. centrala stiftelsen erhåller för vidare fördelning inom stiftelseorganisationen en viss procentsats (t. ex. 140 %)³ av lönesumman (inkl. lönebikostnader) för dessa arbetstagare. Vid löneförändringar under året skulle på detta sätt så gott som automatiskt ytterligare medel erhållas av regeringen för täckande av underskottet.

Procentsatsen bör beräknas så att den kan fastställas av riksdagen att gälla ett antal år framöver. Smärre resultatfluktuationer bör kunna fångas upp och åtgärdas inom organisationen. Vid större, t. ex. konjunkturrelaterade eller strukturelledda, resultatförsämringar bör särskild utredning göras och ev. tilläggsanslag begäras hos riksdagen. Riksdagens prövning, som förutsätts ske endast undantagsvis och vid drastiska förändringar i förutsättningarna för verksamheten, innebär en prövning av procentsatsen av tillfällig eller bestående karaktär. I avvaktan på prövning av framställan finansieras verksamheten vid behov med lånemedel.

F. n. varier statens och kommuns kostnadsbidrag för täckande av underskottet starkt från län till län. Detta indikerar att den centrala stiftelsen i sitt fördelningsbeslut om regionalt driftbidrag inte utan förbehåll kan grunda det på den procentsats för riket, som var statsmakternas beslutsunderlag. Den centrala stiftelsen måste väga in ett antal faktorer om regionernas skilda förutsättningar för att driva verksamheten. Troligtvis är antalet påverkande faktorer stort och samspelet mellan dessa så komplicerat att det svårigen kan uttryckas som vikter som matematiskt kan differentiera rikslöneprocentsatsen till rimliga regiongenomsnitt.

Tills vidare måste den centrala stiftelsens fördelningsbeslut grundas på resultatbudgetar som inlämnas av resp. regionala stiftelse i maj året före verksamhetsåret. Underlag för fördelningsbeslutet utgör även tidigare års reviderade bokslut och preliminärt halvårsbokslut med prognos över utvecklingen för innevarande år samt en fortlöpande ekonomisk resultatanalys av verksamheten. Underlag utgör även ett förslag till investeringsprogram, vilket behandlas nedan. Budgetprövningen resulterar i delningen uttryckes därefter i en löneprocentsats som sålunda kommer att variera mellan regionerna. Även utfallet bör i bokslutet uttryckas som ett lönerelaterat krav på bidrag.

3.2.4 Utbetalning, lån m. m.

Bidraget föreslås utbetalas efter centrala stiftelsens kvartalsvisa rekvisition. Utbetalda medel skall kunna insättas på räntebärande konto för centrala stiftelsen resp. per regional stiftelse enligt den centrala stiftelsens beslut. Till dessa konton skall även i övrigt ansamlat rörelsekapital kunna insättas i den mån det ej behövs i kassa eller på postgiro.

En affärsmässig verksamhet kräver en möjlighet att täcka vissa utgiftstoppar med tillfällig lån, checkkredit etc. Centrala stiftelsen före-

³ Som inledningsvis framhållits måste noggranna beräkningar göras innan procentsiffran fastställs. Den synes höga procentsatsen kan i huvudsak härledas till att en betydande del av arbetstagarna i skyddat arbete har blandad lön och förtidspension, att en hög frånvarofrekvens föreligger och att denna typ av verksamhet kräver ett stort antal tjänstemän, arbetsledare och stödhanterverkare relaterat till antalet arbetstagare.

slås därför få en för hela stiftelseorganisationen gemensamt s. k. rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Regional stiftelse bör få rätt att, inom den ram som centrala stiftelsen fastställer för den, direkt få utnyttja krediten. För större oförutsedda utgifter skulle härutöver möjlighet kunna finnas att erhålla lån genom den centrala stiftelsen, som för detta ändamål skulle innehålla en del av den totala krediten.

3.3 Investeringsbidrag

3.3.1 Nuläge

Enligt AMS statistik för de kommunala och landstingskommunala verkstäderna för skyddat arbete har hittills över 1 miljard kr. investerats i maskiner och byggnation t. o. m. budgetåret 1977/78. Till denna investeringsvolym skall läggas investeringar i industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler. Investerings takten torde ha stegrats med åren så att merparten av investeringarna gjorts de senaste åren.

Staten tillskjuter årligen ett anordningsbidrag för utbyggnad av den skyddade verksamheten inom en av riksdagens fastställd ram. För budgetåret 1978/79 gäller en ram för anordningsbidraget om 40 milj. kr. Anordningsbidragets storlek har varit oförändrat de senaste åren. AMS beslutar om bidraget. Med landstingens och kommunernas bidrag kan den årliga investeringsvolymen f. n. beräknas uppgå till ca 175 milj. kr. AMS har under innevarande budgetår hemställt om en utökning av gällande ram med 26 milj. kr.

3.3.2 Reinvesteringar m. m.

Med ovanstående konstruktion av och synsätt på driftbidraget skulle vissa medel kunna genereras i rörelsen för investeringar genom att avskrivningar sker och en viss kapitalsavkastning kalkyleras. (Smärre utrustning med kort livslängd kommer dessutom att anskaffas och bokföras som omkostnader.)

På regional nivå och på verkstadsnivå kommer utöver anskaffningen för rörelsemedel att behöva fattas successiva beslut om ekonomiskt tyngre investeringar under året. Dessa kan syfta till att ersätta nedsliten kapacitet, göra smärre rationaliseringar och arbetsmiljöförbättringar, anpassa produktionsapparaten till inkomna order, köpa produktutveckling etc. Investeringarna skall grundas på investeringsbedömningar och -kalkyler. I görligaste mån skall givetvis dessa investeringar förutsägas planeras i samband med budgetarbetet så att medel härför kan beräknas för att förverkliga ett investeringsprogram.

Enligt den inledningsvis framlagda principen om självfinansiering av verksamheten skulle reinvesteringar i stort sett kunna uppgå till i resp. regions rörelse genererade medel i form av avskrivningar, kapitalavkastning och ev. rörelseöverskott. Dessa medel föreslås därför tas upp i resp. regions bokslut och stå till regionens förfogande om ej annat framgår av den centrala stiftelsens anvisningar. Särskild budgetpost och redovisning bör finnas för arbetsmiljöåtgärder, bl. a. för att beslut om dessa skall kunna ske i särskilda former med fackligt inflytande.

F. n. råder, enligt inventeringar i samband med gjorda utredningar om verksamheten, stor obalans mellan regionerna med avseende på ex. behovsträckning, utrustningskvalitet och arbetsmiljö. Medel bör därför tilldelas stiftelseorganisationen för att tillrättalägga denna obalans. Kan inte särskilda investeringsmedel erhållas från statsmakterna härför

måste den centrala stiftelsen kunna ta regionernas avskrivningsmedel i anspråk och omfördela dessa mellan regionerna för att åstadkomma en önskvärd centralt beslutad omstrukturering och utbyggnad av verksamheten.

För att rätt reinvesteringensvolym skall kunna uppnås erfordras att staten tillskjuter ett startkapital som i princip minst motsvarar de ackumulerade avskrivningarna sedan tidigare år som anläggningarna varit i bruk. Om ekonomiskt utrymme inte finns härför kommer förmögenheten 1980-01-01, som utgör grund för avskrivningarna och därmed reinvesteringensvolymen, att bli motsvarande mindre och investeringsbehovet i stället att efter viss tid behöva täckas genom nyinvesteringsmedel.

För att få ett inflationsskydd i investeringsvolymen föreslås att avskrivningen på anläggningstillgångarna sker genom linjär avskrivning på nuanskaffningsvärdet. Dvs. med en viss fast bråkdel, enligt för olika objekt-kategorier av centrala stiftelsen fastställda ekonomiska livslängder, av uppskattad kostnad för tänkt anskaffning av tillgången vid bokslutstillfället. Fastställandet av den ekonomiska livslängden innebär ett ställningstagande till takten i den tekniska utvecklingen inom den nya organisationen. Visst schablonförfarande, enligt centrala stiftelsens anvisningar, måste tillämpas för att få metoden administrativt enkel, t. ex. indexuppräknings och ihopklumpning i olika typer av investeringar. Denna metod används för närvarande av de flesta affärsverken och i företags interna kalkyler. Metoden rekommenderas även i proposition 1976/77: 130 om modernisering av statens budget.

Balansräkningarna bör ange ett så aktuellt förmögenhetsvärde som möjligt. Tillgångarna bör därför i samband med bokslutet omvärderas till nuanskaffningsvärde. Differensen mot tidigare års värde skall genom särnotering klart framgå av balansräkningen. Första budgeterade avskrivning efter övertagandet bör ske med ingående balans per 1980-01-01 som grund.

Även med ovanstående anslags- och budgetteknik kan det visa sig att investeringsmedlen ej räcker till för att upprätthålla en tillfredsställande kapacitet, kvalitet, arbetsmiljö etc. Centrala stiftelsen måste då i särskild ordning kunna äska ytterligare medel från staten i form av förslag till ett ramanslag för reinvestering m. m.

3.3.3 Nyinvesteringar

För nyinvesteringar i form av expansion och större omstruktureringar av verksamheten krävs nytt kapital, ett investeringsbidrag. Kapitalförstärkning kan enligt vad som tidigare sagts även behövas för att rusta upp produktionsresurserna och utjämna den obalans som nu föreligger mellan de olika regionerna.

Riksdagens beslut på grundval av propositionen 1977/78: 30 innebär att AMS efter samråd med den centrala stiftelsen skall besluta om den regionala fördelningen av den nybyggnadsram som statsmakterna liksom hittills bör fastställa för varje år. Detta bör innebära att statsmakternas beslut avser dimensioneringen angivet i antal platser. AMS prövar därefter lokalisering och dimensionering av verkstad. Samtidigt med statsmakternas beslut om ram för nyinvesteringar beviljas centrala stiftelsen, på grundval av dess petita, investeringsmedel för att effektivisera dessa beslut. Statsmakterna måste, så länge inte verksamheten finansieras över en särskild fond, ges möjlighet att i ett och samma beslut även bedöma de ekonomiska konsekvenserna av utbyggnaden i form av en

preliminär kostnadsram beräknad av centrala stiftelsen för hela investeringsbudgetår. Programmen inkluderar investeringsbedömningar och -kalkyler.

Riksdagens beslut föreslås innefatta ett bemyndigande till (via regeringen) centrala stiftelsen att göra anskaffning inom angiven ram och med kostnadsåtaganden för flera år. Bemyndigandet bör göras rullande, dvs. kostnadsramen nyberäknas varje år, och medel bör anvisas för ett budgetår i taget enligt särskild likviditetsplan och över ett reservationsanslag.

Efter den centrala stiftelsens beslut om inrättandet av en ny verkstad, vilket måste omfatta beslut om platsantal och produktionsinriktning, föreslås att en särskild projektgrupp tillsättes under den centrala stiftelsens ledning och med representation från berörd regional stiftelse. Gruppen skall utarbeta förslag till och genomföra investeringar i maskiner och byggnader i huvudsaklig överensstämmelse med centrala stiftelsens beslut. Projektgruppen blir inom centrala stiftelsen kostnadsansvarig för projektet. Färdigställt projekt invärderas bland berörd regional stiftelses anläggningstillgångar.

Centrala stiftelsen och dess byggtekniska och juridiska expertis fullgör i samråd med berörd regional stiftelse alla byggherrefunktioner — kontraktskrivning, besiktning etc. — oavsett om lokalerna kommer att ägas eller förhyras på långtidskontrakt.

Liksom vid reinvesteringar (se ovan) förutsätts att närmare reglering av verksamheten sker genom den centrala stiftelsens råd och anvisningar. En utgångspunkt bör självfallet vara att centrala stiftelsens personal ägnar sig åt de frågor som huvudsakligen har med objektets tillkomst att göra — beslut, ritningsgranskning, kontrakt, juridik etc. — och att man i praktiken inom projektgruppen överlåter allt övrigt arbete på dem som i framtiden skall sköta verkstaden, dvs. den regionala stiftelsen.

3.4 Redovisning och revision

Ett finansieringssystem och ekonomiskt styrsystem enligt den här angivna modellen kräver ett utvecklat uppföljningssystem med entydiga efterkalkyler och officiella bokslut upprättade enligt enhetliga regler, samt en opartisk revision. Regional stiftelse bör därför i princip följa de regler och rekommendationer som gäller för företag i gemen och som bl. a. finns fastställda i bokföringslagen. Undantag bör dock, enligt vad som sagts tidigare, gälla för värdering och avskrivning av tillgångarna. Ovan sagda innebär att regional stiftelse skall upprätta årsbokslut i form av resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys. Bokslutet bör fogas till en verksamhetsberättelse som bl. a. redogör för hur olika mål för verksamheten har uppnåtts och vilka särskilda åtgärder som vidtagits för att uppnå dessa.

Centrala stiftelsen skall sammanfatta regionernas bokslut i ett koncernbokslut och upprätta bokslut för sin verksamhet, den centralt administrerade (ny-) investeringsverksamheten och den årliga krediten.

I propositionen 1977/78: 30 och i förslagen till stiftelsestadgar finns angivet krav på extern revision och offentlig insyn i verksamheten. Den externa revisionen bör förstärkas med en resurs inom centrala stiftelsen för fortlöpande opartisk intern revision av hela verksamheten. Denna skall dels kunna stå till förfogande för regional stiftelses VD, dels för

centrala stiftelsens VD. Vid den centrala stiftelsens revision av den regionala verksamheten skall internrevisionen kunna samråda med centrala stiftelsens ekonomienhet.

4 Regionala stiftelser

4.1 Utgångspunkter

Den nya organisationen för skyddat arbete innebär att de nuvarande verkstäderna för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete samordnas till 24 länsvisa regionala stiftelser. Verksamheten bedrivs i dag i statlig, landstingskommunal, kommunal och enskild regi.

Som underlag för det centrala och regionala organisationsarbetet genomförde kommittén under maj månad 1978 en enkät angående de olika företagens storlek, struktur och organisation. Från en sammanställning av svaren på enkäten framgår att totalt 19 681 arbetstagare vid denna tidpunkt var sysselsatta vid 377 verkstadsenheter (inkl. hemarbetscentraler) inom de olika företagen. (Sammanställningen omfattade inte det regionalpolitiska hemarbetet, vilket behandlas särskilt under punkt 6 i det följande.) Antalet arbetsledare, administrativ personal m. fl. (löneplansanställd personal) uppgick till 4 226. Verkstädernas branschindelning framgår av följande tabell:

Branch	Totalt ant. arbetsplatser	%	Egen produktion ¹	
			Ant. arbetsplatser	%
Metallindustri	7 786	38,6	1 577	25,3
Elektromekanisk industri	1 103	5,5	272	4,4
Träindustri	3 816	18,9	1 519	24,4
Grafisk industri	2 012	10,0	1 150	18,4
Teknoindustri	1 255	6,2	182	2,9
Platsindustri	434	2,2	170	2,7
Serviceindustri	583	2,9	49	0,8
Övrig industri	2 713	13,4	1 039	16,7
Specialtillverkning	472	2,3	275	4,4
	20 174	100,0	6 233	100,0

¹ Med egna produkter avses sådana produkter för vilka det egna företaget äger tillverkningsrätten (patent e. d.)

Vidare framkom att den aktuella orderbeläggningen av verklig kapacitet uppgick till ca 85 %.

Beträffande den administrativa organisationen hos nuvarande huvudmän visade enkätsvaren på en stor variation beträffande dimensionering, delegering av beslutsbefogenheter, funktionsindelning, fördelning av olika funktioner på egna enheter (arbetsvårdsförvaltningar etc.) och andra förvaltningsorgan, företagshälsovård m. m.

Den ekonomiska verksamheten behandlas under punkt 7.

4.2 Regionala organisationskommittéer

I enlighet med kommittédirektiven har NOSA-kommittén inom varje län upprättat en regional organisationskommitté med uppgift att utar-

beta förslag till regional och lokal administration av verksamheten. De regionala kommittéerna består av representanter för landstinget, länsarbetsnämnden, kommunförbundets länsavdelning, LO), TCO- och SACO/SR-distrikten. Till kommittéerna adjungeras två fackliga företrädare för berörd personal. Vidare ingår representanter för nuvarande huvudmän, länsarbetsnämnderna m. fl. som sakkunniga. NOSA-kommittén har vid upprättandet av kommittéerna eftersträvat att största möjliga kontinuitet erhålls mellan den regionala kommittén och den blivande stiftelsens styrelse. I Göteborgs- och Malmöregionerna har bildats regionala organisationskommittéer som omfattar såväl Göteborgs kommun som Göteborgs och Bohus läns landsting resp. Malmö kommun och Malmöhus läns landsting. I enlighet med den målsättning som angivits i propositionen 1977/78: 30 har dessa kommuner och landsting träffat överenskommelser om att medverka till att endast en regional stiftelse för skyddat arbete bildas i resp. län.

NOSA-kommittén har utarbetat riktlinjer för de regionala kommittéernas arbete. I dessa anges att de regionala kommittéerna har att utarbeta detaljförslag till regional och lokal administration för de regionala stiftelserna samt vidta erforderliga förberedelser för igångsättning.

Under sitt inledande arbete har de regionala kommittéerna framför allt inventerat och analyserat de resurser som kommer att stå till de regionala stiftelsernas förfogande den 1 januari 1980. I detta arbete har också ingått att kartlägga vilka administrativa uppgifter som f. n. utförs av huvudmännens särskilda arbetsvårdsförvaltning eller motsvarande, dels vilka uppgifter som sköts av administrativa organ utanför dessa förvaltningar. Vidare har de regionala kommittéerna under oktober månad 1978 till NOSA-kommittén inkommit med förslag till organisationsplan och dimensionering för den regionala stiftelsens administrativa organisation, förslag till lokaliseringsort för huvudkontor, förslag till firmanamn samt förslag till preliminär budget för första halva verksamhetsåret 1980.

De regionala kommittéernas förslag sammanställs och bearbetas nu inom NOSA-kommittén. Vid behov kommer ev. förändringar i förslagen att vidtas i samråd med berörd regional kommitté. Under år 1979 måste en hel rad nödvändiga åtgärder vidtas inför de regionala stiftelsernas övertagande av den skyddade verksamheten fr. o. m. 1980. I flertalet län blir det nödvändigt att anskaffa nya lokaler för den regionala administrationen. I vissa län behövs vidare ett större eller mindre antal befattningshavare rekryteras till nya administrativa tjänster. Inte minst gäller det län som i dag saknar regional administration och där helt nya huvudkontor för de regionala stiftelsernas administration måste byggas upp.

Kommittén bedömer att den centrala stiftelsen under år 1979 kommer att få en mycket viktig uppgift i att biträda vid uppbyggnaden av den regionala organisationen. De regionala kommittéerna avses fortsätta sitt arbete fram till dess att styrelserna för de regionala stiftelserna utsetts. Som tidigare nämnts beräknas de regionala stiftelserna kunna bildas tidigast den 1 april 1979.

Mot bakgrund av den genomgång och bearbetning av de regionala kommittéernas förslag som nu sker avser kommittén att återkomma med en redogörelse för uppbyggnaden av den regionala organisationen.

4.3 Bildandet av stiftelser

I NOSA-kommitténs uppdrag ingår att utarbета förslag till stiftelseurkunder för de regionala stiftelserna, som staten tillsammans med landstinget skall bilda inom varje län.

Statens förhandlingsnämnd har givits regeringens uppdrag att uppta förhandlingar med huvudmännen inom det skyddade arbetet om överlåtelse till stiftelseorganisation av lokaler, maskiner m. m.

Förhandlingar pågår f. n. mellan statens förhandlingsnämnd, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Vad kommittén erfarit kommer lokala förhandlingar mellan förhandlingsnämnden och enskilda huvudmännen att äga rum efter det att en central överenskommelse träffats. Efter samråd med förhandlingsnämnden bedömde kommittén det som lämpligt att förhandlingar om bildandet av de regionala stiftelserna sker parallellt med de övriga förhandlingarna. Kommittén såg därför som sin uppgift att utarbета förslag till stadgar för de regionala stiftelserna att biläggas avtal om bildandet av stiftelserna. Mot denna bakgrund och under förutsättning att regeringen uppdrog åt statens förhandlingsnämnd att uppta förhandlingar med landstingen och de utanför landstingen stående kommunerna Gotland, Göteborg och Malmö om bildande av regionala stiftelser för skyddat arbete överlämnade kommittén den 26 september 1978 förslag till stadgar för de regionala stiftelserna till förhandlingsnämnden som underlag för nämndens förhandlingar i frågan. Förslaget till stadgar överlämnades samtidigt till arbetsmarknadsdepartementet för kännedom.

Enligt propositionen 1978/79: 25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 har regeringen den 2 november 1978 till riksdagen överlämnat förslag till lag om regionala stiftelser för skyddat arbete. Kommitténs förslag till stiftelsestadgar har av statens förhandlingsnämnd överlämnats till regeringen.

5 Central stiftelse

5.1 Förslag till stadgar

På grundval av proposition 1977/78: 30 har riksdagen beslutat att en central stiftelse skall upprättas för att samordna de regionala stiftelsernas arbete. Den centrala stiftelsens styrelse och chef skall utses av regeringen. Som tidigare framhållits bedömer kommittén det som mycket angeläget att den centrala stiftelsen snarast bildas, så att den kan byggas upp med början i januari 1979. Som underlag för regeringens beslut överlämnar kommittén härmed bilagda förslag till stadgar för den centrala stiftelsen (bil. 1).

Förslaget till stadgar har utarbetats med utgångspunkt från de uppgifter som enligt propositionen 1977/78 skall åligga den centrala stiftelsen. Vidare har, med utgångspunkt från tidigare nämnda förslag till stadgar för de regionala stiftelserna, i stadgarna givits uttryck för den avsvars- och kompetensfördelning som bör gälla mellan den centrala stiftelsen och de regionala stiftelserna.

Den centrala stiftelsen måste redan från starten ha ett juridiskt namn. Stiftelsen bör även arbeta med ett populärnamn avspeglande verksamhetens målsättning och inriktning, ett lätt uttalat namn som skall kunna re-

gistreras och skyddas och en lätt identifierbar och registrerbar symbol. Efter utredning av en särskild arbetsgrupp, varvid ovan nämnda aspekter beaktats, har kommittén beslutat att till juridiskt namn föreslå *Stiftelsen samhällsföretag* och till populärnamn *Samhällsföretag*, enbart eller i kombination med en symbol av två stödjande element med stark geometrisk verkan. Det föreslagna populärnamnet med föreslagen symbol återges i bil. 2.

Regeringen har den 10 november 1978 i enlighet med kommitténs förslag beslutat att den centrala stiftelsen skall förläggas till Botkyrka kommun.

5.2 Förslag till organisation

5.2.1 Utgångspunkter

Med hittillsvarande utveckling av det skyddade arbetet kommer den nya stiftelseorganisationen i början av 1980-talet att omfatta över 30 000 anställda, varav flertalet har anvisats skyddat arbete genom arbetsförmedlingen. De stora förändringarna på arbetsmarknaden ställer stora krav på människors möjligheter till anpassning. Många som i samband med omställningar inom näringslivet mister sina anställningar har svårt att komma tillbaka till arbetslivet. Detta gäller i särskilt hög grad arbetshandikappade. Samtidigt höjs ambitionerna att sysselsätta grupper som tidigare i mycket liten utsträckning förväntades ingå i arbetskraften. I propositionen 1977/78: 30 fastslås också att även framdeles en hög ambitionsnivå måste eftersträvas så att allt fler gravt arbetshandikappade ges möjlighet till arbete. Detta ställer höga krav på stiftelseorganisationen vad gäller anpassning av arbetet, tillgång på differentierade arbetsuppgifter och arbetsledning, åtgärder av socialkurativ art m. m.

Inom stiftelseorganisationen kommer ett flertal av näringslivets branscher att finnas representerade. De stora strukturförändringarna inom näringslivet påverkar också stiftelseorganisationens möjligheter att ge de anställda en meningsfull sysselsättning. De anställda måste ges trygghet i arbetet. Ett förverkligande av detta kommer i fortsättningen att ställa allt större krav på utveckling av nya produktionsområden och produktionsinriktningar med hänsyn till de anställdas olika förutsättningar.

Ett sammanfattande uttryck för det ändamål för vilken den centrala stiftelsen skall inrättas kan utläsas i det tidigare nämnda förslaget till stiftelsestadgar för den centrala stiftelsen. Där fastslås att den centrala stiftelsen skall ha överinseende över och samordna de regionala stiftelsernas verksamhet, vars syfte är att, främst som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete samt att förstärka deras möjligheter att kunna ta steget över till annat arbete.

Kommitténs förslag till organisation av den centrala stiftelsen, vilket redovisas i det följande, skall ses mot bakgrund av ovanstående samt vad som i övrigt anges i denna skrivelse beträffande den nya stiftelseorganisationens målsättning, omfattning och ekonomiska omsättning.

I enlighet med propositionen 1977/78: 30 skall följande utgångspunkter gälla för organisationen av den centrala stiftelsen:

— Till centrala stiftelsen skall föras samman olika funktioner som i dag sköts på central nivå av olika organ. Den centrala stiftelsen innebär således i praktiken ingen utökning av redan befintlig central organisation, men väl en effektivisering och samordning av resurserna. Resur-

serna återfinns f. n. främst inom AMS, kommunförbunden och landstingens kanslier.

— Stiftelseorganisationen innebär även en omfattande decentralisering till de regionala stiftelserna främst vad avser driftansvaret för nuvarande industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler.

— Den centrala stiftelsen bör byggas upp successivt.

— Den centrala stiftelsen skall samordna samverkan med AMS, socialstyrelsen, kommunförbunden, SFO, STU m. fl.

— Den centrala stiftelsen bör, vid sidan av ett övergripande ansvar för planering, budgetarbete och ekonomi i övrigt samt personal- och rehabiliteringspolitiska frågor, endast i huvudsak ha rådgivande uppgifter. Förutom produktionsteknisk och marknadsmässig rådgivning, bör den centrala stiftelsen i kraft av sitt ekonomiska ansvar gentemot statsmakterna ägna stor uppmärksamhet åt kostnadsutvecklingen.

— Den centrala stiftelsen skall tillgodose behovet av en branschmässig samordning när det gäller investeringar och utnyttjande av dessa samt biträda regionala stiftelserna i inköps- och försäljningsfrågor.

— Den centrala stiftelsen skall fördela statsmedel.

— AMS skall efter statsmakternas direktiv pröva verksamhetens omfattning och lokalisering och efter samråd med centrala stiftelsen besluta om regional fördelning av den nybyggnadsram som statsmakterna fastställer varje år. Centrala stiftelsen upprättar i övrigt, efter samråd med regional stiftelse, investeringsprogram och budget.

— Stiftelseorganisationen skall även planera och svara för driften av de industriella beredskapsarbeten som framöver beslutas av regeringen eller, efter dess bemyndigande, AMS.

Av ovanstående framgår att inom organisationen skall kunna sammanvägas arbetsmarknadspolitiska, näringspolitiska, sociala och välfärdspolitiska motiv med affärsmässiga och företagsekonomiska effektivitetskrav.

Den centrala stiftelsen kan enligt kommittén karaktäriseras så att dess arbetsuppgifter bör koncentreras på långsiktig, strategisk och övergripande planering, finansiering, utvärdering, utveckling och information. Centrala stiftelsens roll blir att i samarbete med bl. a. AMS ta initiativ till och ta fram underlag till statsmakternas beslut om utveckling av den skyddade verksamheten samt att föra ut resultatet av utvärderingen och utvecklingsarbetet till de regionala stiftelserna. De regionala stiftelserna blir ansvariga för ett genomförande på kortare sikt och under fullt resultatansvar med beaktande av samtliga mål för verksamheten.

5.2.2 Huvudfunktioner och dimensionering

Som tidigare framhållits bör stiftelsen själv få avväga behovet av central administration och anpassa denna enligt företagsekonomisk bedömning alltefter de föreliggande och skiftande behoven. Som ingångsvärden för uppbyggnaden av den centrala stiftelsen har kommittén dock funnit det nödvändigt att ange huvudfunktionerna och i stort bedöma dessas bemanning vid fullt utbyggd organisation. Bemanningen har beräknats med utgångspunkt från bifogade förslag till organisationsplan med förteckning över funktioner och arbetsuppgifter inom huvudfunktionerna (bil. 3). Förslaget till organisationsplan har utarbetats av Statskonsult AB i samråd med kommitténs centrala grupp. Kommittén förutsätter att underfunktioner och arbetsuppgifter samt bemanningen av dessa utfor-

mas och prövas under uppbyggnaden av stiftelsen. Kommittén anser det därför inte nu meningsfullt att närmare pröva och ta ställning till underfunktionerna och bemanningen av dessa.

Mot denna bakgrund föreslår kommittén följande huvudfunktioner inom den centrala stiftelsen:

Huvudfunktion	Chefer handläggare	Kontorsservice m. m.
Ledning	1	1
Samhällskontakt (och information)	5	3
Personal	24	8
Ekonomi	12	16
Revision	2	1
Marknad	24	6
Teknik	9	2
Summa	77	37
Totalt	114 befattningar	

Vad avser dimensioneringen av den centrala administrationen konstaterar kommittén att det i propositionen 1977/78: 30 anges att den centrala stiftelsen i praktiken inte innebär någon utökning av redan befintlig central organisation. Samtidigt betonas att driftansvaret för industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler decentraliseras. Utifrån detta vill kommittén framhålla att en bedömning av den centrala stiftelsens organisation och dimensionering främst måste göras med hänsyn till att det i dag saknas ett centralt organ med de samordnande funktioner som den centrala stiftelsen skall fylla i den nya organisationen enligt vad som anges i propositionen 1977/78: 30.

Som tidigare nämnts har kommittén inte funnit det meningsfullt att nu i detalj ta ställning till den centrala stiftelsens organisation och bemanning. Utifrån de beräkningar som gjorts kan dock personalbehovet uppskattas till totalt drygt 110 befattningshavare. Detta skall då ses i förhållande till nuvarande personalresurser på central nivå, som beräknas uppgå till ca 70 årsanställda. Det avser främst personal i olika specialistfunktioner vid AMS enheter för arbetsvård och industriella beredskapsarbeten, men även vid statens industriverk. Härutöver tillkommer personal för kontorsservice m. fl. som inte kunnat beräknas i nuvarande organisation.

I enlighet med vad som angivits i propositionen 1977/78: 30 bör uppbyggnaden av den centrala stiftelsen ske successivt. Som tidigare framhållits bör uppbyggnaden påbörjas redan under januari 1979 för att om ett par år vara fullt utbyggd.

6 Hemarbete finansierat genom glesbygdsmedel

Kommittén har till uppgift att i samråd med statens industriverk och berörda företagareföreningar bedöma i vilken utsträckning det nuvarande regionalpolitiska hemarbetet skall ingå i kommande regionala stiftelserna för skyddat arbete. Inom kommittén har en särskild arbetsgrupp — övertagandegruppen med bl. a. representanter för statens industri-

verk — arbetat med denna fråga. Kommittén vill härmed lämna följande överväganden och förslag beträffande hemarbetet.

6.1 Bakgrund

Hemarbete bedrivs av både arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska skäl. När det gäller det arbetsmarknadspolitiskt motiverade hemarbetet är landsting eller primärkommuner huvudmän medan AMS har tillsyn över verksamheten. På en del mindre orter som saknar befolkningsunderlag för reguljära verkstäder för skyddat arbete har inrättats s. k. hemarbetsfilialer. Totalt sysselsätts ca 600 personer i denna form av hemarbete. Denna verksamhet hör redan i dag till de redan etablerade arbetsvårdsorganen inom resp. län och kräver inga speciella överväganden när det gäller den nya stiftelseorganisationen.

I skogslänens glesbygder bedrivs på försök hemarbete med företagareföreningarna — vars uppgifter nu övertagits av de regionala utvecklingsfonderna — som huvudmän och statens industriverk som tillsynsmyndighet. Visst samarbete sker med kommunala verkstäder för skyddat arbete. Vid utgången av budgetåret 1976/77 var ca 2 500 personer sysselsatta med hjälp av det regionalpolitiska stödet till hemarbete.

Första anslaget för "särskilda stödåtgärder i glesbygder" tillkom budgetåret 1968/69, då riksdagen beslöt att anvisa ett anslag på sammanlagt 5 milj. kr.

Riksdagens beslut baserade sig bl. a. på en särskild utredning gjord av arbetsgruppen för glesbygdsfrågor.

I motiveringen för den nya anslagsformen (statsverkspropositionen 1968, bil. 13) anförde departementschefen bl. a. följande: "Enligt min mening är det angeläget att så snart som möjligt pröva nya vägar för att lösa de övergångsproblem som näringslivets omställning skapar för dem som bor i glesbygden, särskilt de äldre. En viktig uppgift i detta sammanhang är att söka skapa nya arbetstillfällen. Delar av arbetsgruppens förslag synes därför böra prövas försöksvis. Framgången för den föreslagna verksamheten blir ytterst beroende av om lämpliga arbetsuppgifter kan uppbringas. Detta torde i sin tur bl. a. vara avhängigt av konjunkturutvecklingen. I en uppåtgående konjunktur kan hemarbete i vissa fall framstå som ett möjligt alternativ till att bygga ut de flesta produktionsanläggningarna. I varje fall kan hemarbetsalternativet vara ett lämpligt sätt för en tillverkare att övergångsvis möta stigande efterfrågan. Förutsättningarna att genom hemarbete erbjuda äldre människor i glesbygden sysselsättning bör alltså bli bättre när konjunkturen vänder uppåt. Även i nuvarande läge har emellertid hemarbete i viss utsträckning visat sig kunna vara konkurrenskraftigt. Svårigheten är bl. a. att bygga upp snabba och säkra kontaktvägar mellan hemarbete och beställare. De svårigheterna borde kunna övervinnas på ett sätt som arbetsgruppen för glesbygdsfrågor föreslagit.

Verksamheten bör såsom arbetsgruppen framhållit handhas av företagareföreningarna i samarbete med länsarbetsnämnderna. Ett samarbete med bl. a. hemslöjdsföreningarna och de skyddade verkstäderna, vilka i vissa fall bör kunna tjänstgöra som hemarbetscentraler, bör också eftersträvas."

I regleringsbrevet (budgetåret 1978/79) meddelas bl. a. följande:

1. I syfte att främja lämplig sysselsättning åt svärplacerad arbetskraft i glesbygder får som försöksverksamhet bidrag av statsmedel utgå för

hemarbete inom Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

2. Med hemarbete får i bidragshänscende jämföras de fall att arbetet förläggs till särskild lokal som används av flera personer boende på samma ort. Bidrag utgår dock icke om lokaliseringstöd eller sysselsättningsstöd enligt kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd har beviljats för verksamheten.

3. Bidrag utgår till täckande av kostnader som föranleds av att arbetet bedrivs som hemarbete, exempelvis kostnader för instruktion och annan kortare utbildning av hemarbete, för transporter av hemarbetsmaterial och arbetsprodukter mellan beställaren och hemarbetaren samt för arbetsverktyg och annan mindre kostsam teknisk utrustning för hemarbetet.

4. Bidrag beviljas av utvecklingsfonden i länet inom ramen för de medel från förevarande anslag som statens industriverk tilldelar fonden för ändamålet. Fonden har att vid bedrivandet av verksamheten samarbeta med länsarbetsnämnden.

5. Det ankommer på utvecklingsfonden att

a) genom kontakter med kommuner och företag samt branschorganisationer, hemslöjdsföreningar och andra organisationer anskaffa lämpliga objekt för hemarbete

b) om så visar sig lämpligt samordna arbetsanskaffningen med de skyddade verkstädernas verksamhet

c) medverka till att arbetskraft som är lämpad för visst slag av hemarbete får erforderlig instruktion eller utbildning

d) i frågor som avser arbetsvillkoren samråda med arbetsmarknadens parter.

6. På länsarbetsnämnden ankommer att

a) i samråd med länsstyrelsen bestämma inom vilka områden i länet bidrag skall utgå

b) bland äldre lokalt bunden arbetskraft inom dessa områden ta ut personer som är lämpade för och intresserade av ifrågakommande typer av hemarbete.

7. Utvecklingsfonden erhåller efter statens industriverks beslut bidrag till täckande av administrationskostnader för verksamheten.

8. Tillsyn över försöksverksamheten utövas av statens industriverk.

Glesbygdsbidraget avser sålunda de merkostnader som blir följden av att arbete bedrivs i hemmet, t. ex. kostnader för instruktion och utbildning, transporter, maskiner etc.

Enligt praxis bör ej bidraget överstiga 8 000 kr. per sysselsatt och år eller 20 % av den utbetalda lönesumman.

Sedan bidragets tillkomst har för varje år beviljats följande belopp:

Budgetår	Beviljat
1968/69	1,0 milj. kr.
1969/70	2,4 "
1970/71	3,0 "
1971/72	3,3 "
1972/73	3,4 "
1973/74	3,7 "
1974/75	2,6 "
1975/76	3,5 "
1976/77	3,6 "

OSA-kommittén (organisationskommittén för skyddat arbete) konstaterade i sitt betänkande (SOU 1975: 82) Organisation för skyddat arbete, att det regionalpolitiskt motiverade hemarbetet på flera håll kommit att utgöra ersättning för det kommunala hemarbetet för arbetshandikappade.

Eftersom de beskrivna åtgärderna enligt OSA-kommittén fått samma syfte som verkstäderna för skyddat arbete fanns det inte längre något skäl som motiverade en fortsatt uppdelning av verksamheten på olika huvudmän och organisationsformer.

Kommittén hävdade att splittringen av huvudmannaskapet för den skyddade verksamheten bl. a. har lett till oklarhet om vem som i första hand skall svara för de arbetshandikappades behov av arbete. Detta har hämmat utbyggnadstakten på många håll med en påtaglig regional obalans som resultat. Splittringen torde också ha bidragit till att totalt sett försämrat det ekonomiska utfallet av verksamheten. De enskilda huvudmännen kan t. ex. inte ensamma bygga upp en slagkraftig organisation vad avser marknadsföring och försäljning. Samhället tvingas således att bygga upp parallella resurser för samma ändamål.

OSA-kommittén slog fast behovet av att driva verksamheten i sådana former att den kan erbjuda arbetshandikappade likartade möjligheter till skyddat arbete oavsett bostadsort. Som en andra utgångspunkt för sitt ställningstagande angav kommittén nödvändigheten av att inom ramen för det övergripande målet för ett bättre företagsekonomiskt utfall av produktionen. För att åstadkomma detta föreslog kommittén att allt skyddat arbete samordnas i en och samma företagsbildning.

I denna företagsbildning föreslogs sålunda att även det hemarbete som drivs i industriverkets regi skulle ingå, dock med vissa undantag.

De hemarbeten som bör undantas skulle enligt OSA-kommittén vara de småföretag som fått del av glesbygdsstödet för hemarbete utan att de sysselsatt hemarbetare i ordets egentliga betydelse. Stödet i dessa fall ansågs i huvudsak ha en lokaliseringpolitisk inriktning.

Vid remissbehandlingen av OSA-kommitténs förslag anslöt sig statens industriverk i huvudsak till vad kommittén anfört i detta avseende. Den s.ö. verksamhet som skulle komma att återstå sedan hemarbete i dess ursprungliga betydelse inordnats i den nya företagsbildningen borde enligt industriverket kunna ligga kvar hos företagareföreningarna/utvecklingsfonderna.

I propositionen 1977/78: 30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. delar departementschefen i allt väsentligt OSA-kommitténs syn på hemarbetet och dess framtida organisationstillhörighet.

6.2 Utgångspunkter

NOSA-kommittén kan konstatera att försöksverksamheten med stöd till hemarbete finansierat genom s. k. glesbygdsmedel har bedrivits under förhållandevis fria former. De enskilda företagareföreningarna/utvecklingsfonderna har utifrån sitt läns speciella struktur och förutsättningar själva kunnat utveckla bidragsformen.

Ett faktum är vidare att företagareföreningarna/utvecklingsfonderna i vissa fall stött på stora svårigheter att finna företag som är beredda att lägga ut arbete i form av hemarbete. Detta problem accentueras självfallet i tider med lågkonjunktur. Företagareföreningarna/utvecklingsfonderna har därför i ökad utsträckning gett stöd åt enskilda slöjdare och

enmansföretagare etc. i glesbygder. Stödet utgår då huvudsakligen i form av bidrag till anskaffning av arbetsredskap och dylikt.

Den länsvis individuella utvecklingen av stödet har medfört att det i dag finns många olika former av sysselsättning som ryms under rubriken hemarbete. Den samlade statistik som dokumenterats av statens industriverk belyser företagareföreningarnas/utvecklingsfondernas kostnader och resursinsatser för verksamheten. Någon samlad dokumentation över vilka olika typer av hemarbete som förekommer, hemarbetarnas sammansättning, inkomst, kön, ålder etc. finns ej. Kommittén har därför ansett det värdefullt att kunna kartlägga även dessa faktorer. Med anledning härav har kommittén utarbetat en enkät som sänts ut till här aktuella utvecklingsfonder. Kommittén har dessutom haft särskilda överläggningar med representanter för utvecklingsfonderna samt den skyddade verksamheten i Jämtlands resp. Västerbottens län. (En sammanställning av enkätsvaren redovisas i bil. 4.)

Tyvärr har det visat sig att dokumentationen kring denna verksamhet varierar rätt kraftigt mellan resp. län, varför enkätsvaren i flera fall baseras på skattningar och i vissa fall har svar inte kunnat avges. Materialet kan därför inte ligga till grund för några mera djupgående analyser kring glesbygdssstödet utan kan i första hand ses som ett komplement till övrig faktaredovisning. Kommittén kommer därför inte att här kommentera enkäten mer än i några avscenden.

Kommittén delar i stort de synpunkter beträffande behovet av samordning mellan olika former av skyddat arbete som tidigare framförts av OSA-kommittén. Det splittrade huvudmannaskapet mellan olika pri-när- och landstingskommunala huvudmän samt staten har förutom en regional obalans också lett till oklarheter beträffande bl. a. verksamhetens syfte och inriktning liksom vart ansvaret för en fortsatt utbyggnad skall ligga. Splittringen av ansvaret torde också i många fall ha medfört en olycklig konkurrens mellan de olika arbetsvårdsföretagen.

Det regionalpolitiskt motiverade hemarbetet tillkom för att stärka möjligheterna för personer bosatta i glesbygdsområden att få sysselsättning. OSA-kommittén konstaterade emellertid att denna verksamhet till större delen kommit att utgöra en ersättning för det kommunala hemarbetet för arbetshandikappade. Detta har också bekräftats av statens industriverk och utvecklingsfonderna.

Åtgärderna har sålunda i huvudsak fått samma syfte som övrig skyddad verksamhet. Det finns därför inte längre något som motiverar en fortsatt splittring av huvudmannaskapet. Verkstäderna för skyddat arbete måste också anses utgöra en god bas kring vilket hemarbetet kan utvecklas i fastare former. På sikt torde det därvid vara angeläget att inordna hemarbetet i fasta enheter typ hemarbetscentraler eller s. k. filialverkstäder.

I den samordning som nu är förestående är det därför väsentligt att alla former av skyddat arbete ingår för att de problem som utan tvekan finns i dag skall kunna undvikas.

Försöksverksamheten med hemarbete finansierat genom glesbygdsmedel som pågått under en 10-årsperiod ges därvid möjlighet att verka under fastare former i en organisation med gemensam målsättning för hela verksamheten. Därmed kan också omotiverade regionala olikheter undvikas.

I enkäten har följande uppdelning mellan de olika formerna av hemarbete gjorts:

Typ av hemarbete	Redovisat antal hemarbetare budgetåret 1976/77
a) Hemarbete	598
b) Hemarbetare i s. k. samlingslokal	211
c) Egen företagare utan anställda (inkl. familjemedlemmarna)	220
d) Egna företagare med anställda	180
e) Övriga	69
Summa	1 278

Enligt statens industriverk fanns som tidigare nämnts ca 2 500 registrerade hemarbetare vid utgången av budgetåret 1976/77. Ca 1 300 av dessa har således under året varit föremål för åtgärder av olika slag.

Kommittén kan konstatera att en stor andel av hemarbetarna enligt kategori a (hemarbetare) har en förhållandevis låg inkomst. Hela 25 % har en årsinkomst under 1 000 kr. Det innebär att för många av hemarbetet är arbetet ett komplement till annan utkomst (lantbruk, pension etc.). För en mindre del i denna grupp torde hemarbetet ha fått en mera terapeutisk inriktning.

Några undersökningar som visar hur hemarbetarna fördelar sig på olika handikapp finns tyvärr inte. Erfarenhetsmässigt kan man dock anta att det till största delen rör sig om äldre ortsbunden arbetskraft med vissa mindre medicinska handikapp. Enligt kommitténs bedömning torde de medicinska handikappen hos hemarbetarna i stort motsvara den fördelning som gäller för övrig arbetskraft inom den skyddade sysselsättningen.

6.3 Förslag

I likhet med vad som anförts av OSA-kommittén och i propositionen 1977/78: 30 anser således NOSA-kommittén att det regionalpolitiskt motiverade hemarbetet — dock med vissa undantag — bör överföras till de regionala stiftelserna för skyddat arbete. Undantagen gäller framför allt gruppen d — egen företagare med anställda — enligt sammanställningen ovan, samt i viss utsträckning även gruppen c — egna företagare utan anställda. Denna uppfattning kan också i stort sägas bekräftas i enkäten av de olika utvecklingsfonderna.

Sålunda bör i första hand d-gruppen som ej sysselsätter hemarbetare i ordets egentliga betydelse ej överföras till de regionala stiftelserna. C-gruppen är mera komplicerad, men en viss del av denna grupp torde dock kunna bedömas på samma grunder som för gruppen d. För att exakt kunna fastställa vilka i denna grupp som bör överföras till de kommande regionala stiftelserna har kommittén givit berörda regionala organisationskommittéer i uppdrag att uppta överläggningar med resp. regional utvecklingsfond. I dessa överläggningar bör även de hemarbetare som ej var föremål för bidrag under budgetåret 1976/77, men som redan tidigare varit registrerade hos företagareföreningarna/utvecklingsfonderna tas med i bedömningarna.

De grupper som skall ingå i den nya stiftelseorganisationen är således de vars arbetsförhållanden kan jämföras med skyddad sysselsättning. Kommittén vill i anslutning härtill understryka vikten av att samtliga

hemarbetare anvisas genom arbetsförmedlingen för att en så likvärdig bedömning som möjligt därmed skall uppnås i varje enskilt fall.

Grupp e — övriga — i sammanställningen av enkäten avser det fraktstöd för fiske ovanför odlingsgränsen som tillämpas av utvecklingsfonden i Norrbottens län. De arbetsuppgifter som kan hänföras till gruppen c, torde i likhet med Norrbottens läns stöd till fjällfisket, vara så udda att det inte är lämpligt att generellt hänföra denna grupp till den ena eller andra stiftelsen, utan bör bedömas från fall till fall.

Som en konsekvens av vad kommittén föreslagit bör sålunda nuvarande anslag för hemarbete vad avser grupperna a, b samt delar av c överföras till de kommande regionala stiftelserna för skyddat arbete i de berörda länen.

Oavsett om återstoden av hemarbete, dvs. grupperna d och e samt delar av c, skall ligga kvar på utvecklingsfonderna eller administreras på annat sätt anser kommittén det angeläget att nuvarande bestämmelser ses över mot bakgrund av de förändringar som här har föreslagits. Kommittén vill härvid också hänvisa till statens industriverks skrivelse 1978-09-18 till industridepartementet angående glesbygdssstödet till hemarbete m. m. där industriverket framför sin uppfattning om hanteringen av de återstående delarna av hemarbetet.

Kommittén vill i anslutning härtill också påpeka att bidraget till gruppen d — egna företagare med anställda — sannolikt inte kan anses ha direkt stöd i gällande bestämmelser.

Enligt uppgifter från statens industriverk arbetar drygt 11 befattningshavare (omräknat till heltid) med glesbygdssstödet. Om som kommittén här föreslår större delen av arbetsuppgifterna kommer att överföras till de regionala stiftelserna för skyddat arbete måste denna fråga beaktas ur personal- och kompetenssynpunkt vid uppbyggandet av den nya stiftelseorganisationen.

Kommittén vill slutligen understryka vikten av att de lokala förhandlingar, mellan utvecklingsfonderna och de regionala stiftelserna för skyddat arbete, som är nödvändiga innan den nya organisationen av hemarbetet kan sättas i funktion leder till fasta och etablerade samrådsformer i framtiden. Detta är en nödvändighet eftersom de båda länsstiftelserna utgör viktiga instrument för länets arbetsmarknadspolitiska utveckling.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår kommittén

att hemarbete (kat. a) och hemarbetare i samlingslokal (kat. b) samt viss del av gruppen — egna företagare utan anställda — (kat. c) överförs till de regionala stiftelserna för skyddat arbete i de berörda länen;

att berörda regionala stiftelser för skyddat arbete ges i uppdrag att uppta förhandlingar med resp. utvecklingsfonder avseende den slutliga fördelningen av gruppen — egna företagare utan anställda — (kat. c) samt

att särskilda medel anvisas den nya stiftelseorganisationen för administration och drift av hemarbete i berörda län.

7 Preliminär budget för budgetåret 1979/80

7.1 Utgångspunkter

I detta avsnitt lämnas förslag till budget för andra halvåret 1979 avseende successiv uppbyggnad av den centrala stiftelsen och de regionala

stiftelsernas administration. I huvudsak omfattar avsnittet förslag till preliminär budget för första verksamhetshalvåret 1980 för hela den nya stiftelsescorganisationen.

Vid beräkningen av preliminär budget för budgetåret 1979/80 har kommittén utgått från att den nya organisationen kommer att omfatta samtliga nuvarande kommunala och landstingskommunala verkstäder för skyddat arbete samt AMS industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler. Vidare omfattar beräkningarna även de verkstäder som i dag drivs i enskild regi. Det regionalpolitiska hemarbetet har tidigare särskilt behandlats under punkt 6.

Budgetförslaget avseende första verksamhetshalvåret 1980 utgår med nödvändighet från mycket grova och preliminära mått enligt vad som tidigare anförts under punkt 3 "Finansiering, medelsfördelning m. m.". Underlag vid förslagets upprättande har utgjorts av resp. regional organisationskommittés förslag till preliminär budget för verksamhetshalvåret 1980 enligt anvisningar som utfärdats av NOSA-kommittén. Någon närmare analys och prövning av dessa förslag har på grund av brist på tid och underlag varit omöjligt att utföra. Som tidigare nämnts sammanställs och bearbetas nu de regionala kommittéernas förslag beträffande regional administration etc. och kommittén avser därvid att återkomma med en redogörelse för uppbyggnaden av den regionala organisationen. Budgetförslaget innebär alltså inte att kommittén till fullo prövat de regionala kommittéernas förslag. Kommittén har dock funnit det nödvändigt att redan nu lämna ett underlag för det kostnadsutrymme som beräknas krävas för verksamhetens första halvår.

Som tidigare framhållits bör en provisorisk anslagsteknik tillämpas för första verksamhetshalvåret i avvaktan på att uppgifterna kan preciseras och uppdateras för den under punkt 3 föreslagna finansieringsmodellen. Kommittén beräknar att detta arbete kommer att ske under första halvåret 1979, dcs. i samband med petitaarbetet inför den 1 september 1979.

Preliminär budget 1979/80

	1979-07-01-12-31	1980-01-01-06-30
Driftkostnader		
a) Centrala stiftelsen	16 100 000	15 300 000
b) Regionala stiftelserna	31 300 000	808 053 000
Summa	47 400 000	823 353 000
Kapitalkostnader		
a) Centrala stiftelsen	400 000	300 000
b) Regionala stiftelserna	4 500 000	157 800 000
Summa	4 900 000	158 100 000

7.2 Kostnader 1979-07-01—12-31

7.2.1 Centrala stiftelsen/central administration

Kommittén har tidigare för innevarande budgetår föreslagit ett särskilt anslag på tilläggsbudget för täckande av genomförandekostnader under budgetåret 1978/79 att ställas till centrala stiftelsens förfogande. För en fortsatt successiv uppbyggnad och bemanning av den centrala stiftelsen, enligt punkt 5, beräknas kostnaderna för *driften* under andra halvåret 1979 uppgå till 9 350 000 kr. Kostnaderna avser löne- och löne-

bikostnader, rescersättningar, lokal- och lokalvårdskostnader samt expenser. I kostnaderna ingår 400 000 kr. för *utrustning* av centrala stiftelsens lokaler under andra halvåret 1979.

Under centrala stiftelsen beräknas också vissa gemensamma kostnader för central administration avseende hela organisationen under uppbyggnadsskedet. Förutom successiv uppbyggnad av den centrala stiftelsen innebär den nya organisationen också att ett flertal nya tjänster tillkommer i den regionala organisationen. För organisationen i sin helhet beräknas kostnaderna för den *rekrytering* (annonsering m. m.) som måste ske under perioden till 750 000 kr.

Omfattande utbildningsinsatser krävs under perioden för att den nya organisationen skall kunna träda i kraft och börja fungera från den 1 januari 1980. Detta gäller både nytilkommande personal och personal hos nuvarande huvudmän som skall övergå till den nya organisationen. Utbildningen avser nya förvaltningssystem, kännedom om den nya organisationen etc. För organisationen i sin helhet beräknas *utbildningskostnaderna* till 2 400 000 kr.

Vid förberedelsen och uppbyggnaden av den nya organisationen krävs fortlöpande bistånd av konsulter och annan expertis främst med avseende på utvecklingen och införandet av förvaltningsekonomiskt system. Konsultinsatser erfordras även vid uppbyggnaden av den regionala organisationen. Den centrala stiftelsen måste kunna bistå de regionala stiftelserna med experthjälp inte minst i de län där man i dag saknar en regional administration. Den centrala stiftelsen kommer inte att på egen hand kunna svara för detta bistånd varför konsultinsatser bedöms som helt nödvändiga. Kostnaden för *konsultinsatser* beräknas uppgå till 4 000 000 kr.

Sammanlagt beräknas kostnaderna för den centrala administrationen under andra halvåret 1979 till 16 500 000 kr.

7.2.2 Regional administration

Den nya organisationen med regional samordning innebär att nya administrativa tjänster måste tillskapas inom vissa län. I de län som i dag saknar regional administration måste helt nya huvudkontor för de regionala stiftelsernas administration byggas upp. Ett flertal län har i dag en fungerande regional administration men dimensioneringen och organisationen av dessa uppvisar stora variationer. Enligt en första sammanställning av de regionala organisationskommittéernas förslag kan det sammanlagda behovet av nya tjänster beräknas till ca 400. Utöver de sex län där en helt ny regional administration måste byggas upp avser dessa nya tjänster tillskott till de nuvarande arbetsvårdsförvaltningarna. Till stor del avser dessa tjänster arbetsuppgifter som i dag sköts av administrativa organ utanför dessa förvaltningar. Befattningshavare till dessa tjänster måste rekryteras successivt under år 1979 för att organisationen skall ges en möjlighet att fungera från ikraftträdandet den 1 januari 1980. Som tidigare framhållits kommer de regionala stiftelserna inte att bildas förrän tidigast under senare delen av första halvåret 1979. Kommittén bedömer det dock nödvändigt, vilket tidigare framhållits, att redan dessförinnan i vissa län anskaffa lokaler för huvudkontor samt att rekrytera vissa personalkategorier. I flertalet län måste lokaler för huvudkontor anskaffas, då nuvarande lokaler är otillräckliga eller inrymda i fastigheter avsedda för annat ändamål. Kostnaderna för driften av den regionala administration som härmed börjar fungera under andra halv-

året 1979 beräknas till 31 300 000 kr. Härav avser löne- och lönebikostnader 21 600 000 kr., lokalkostnader 3 700 000 kr. samt expenser (inkl. reseersättningar) 6 000 000 kr.

Kostnaderna för de *inventarier* som måste anskaffas till de nya huvudkontoren beräknas till 4 500 000 kr.

Sammanlagt beräknas kostnaderna för den regionala administrationen under andra halvåret 1979 till 35 800 000 kr.

Totalt beräknas genomförandekostnaderna för den centrala och regionala administrationen i den nya stiftelseorganisationen för skyddat arbete andra halvåret 1979 uppgå till 52 300 000 kr.

7.3 Kostnader 1980-01-01—06-30

7.3.1 Centrala stiftelsen

Den centrala stiftelsen måste vid ingången av hela stiftelseorganisationens första verksamhetshalvår vara relativt väl utbyggd. Ett stort behov av framför allt service och rådgivning till de regionala stiftelserna kan förutses. Detta kommer i hög grad att gälla de län där samordningen i nuläget helt saknas eller är av mindre omfattning. Kostnaderna för *driften* av den centrala stiftelsen under stiftelseorganisationens första verksamhetshalvår beräknas uppgå till 11 500 000 kr. Härav avser löne- och lönebikostnader 7 800 000 kr., sjukvårdskostnader 25 000 kr., reseersättningar 1 000 000 kr., rekrytering 75 000 kr., utbildning 100 000 kr., lokalkostnader 1 800 000 kr. samt expenser 700 000 kr.

En kostnad om 300 000 kr. för *inventarier* beräknas i samband med stiftelsens fortsatta utbyggnad.

Härutöver tillkommer behovet av *konsultinsatser* beräknat till en kostnad av 2 000 000 kr. samt hela stiftelseorganisationens medlemsavgift till SFO beräknat till en kostnad av 1 800 000 kr. Den senare kostnaden avser hela kalenderåret 1980.

Sammanlagt beräknas kostnaderna för den centrala stiftelsen under första verksamhetshalvåret 1980 uppgå till 15 600 000 kr.

Fr. o. m. första verksamhetshalvåret 1980 kommer den centrala stiftelsen att överta uppgifter som i dag åvilar AMS m. fl. centrala organ. Som tidigare framhållits beräknas nuvarande personalresurser på central nivå uppgå till ca 70 årsanställda. Kostnaderna för driften av den centrala stiftelsen bör alltså till viss del motsvaras av minskade kostnader hos framför allt AMS.

7.3.2 Regionala stiftelserna

Budgetförslaget för de regionala stiftelserna och deras verksamhet under första verksamhetshalvåret bygger på underlag, som enligt NOSA-kommitténs anvisningar, upprättats av de regionala organisationskommittéerna. Drift- och investeringskostnaderna har räknats upp och motsvarar 1980 års beräknade kostnadsläge.

De regionala stiftelsernas verksamhet omfattar nuvarande kommunala och landstingskommunala verkstäder för skyddat arbete och hemarbete (avser inte det regionalpolitiska hemarbetet som behandlats tidigare under punkt 6). Därutöver ingår AMS kontorsarbetscentraler och industriella beredskapsarbeten.

Den beräknade platsutvecklingen under perioden 1977—1980 framgår av nedanstående tabell.

	1977	1978	1979	1980
Platser	20 382	20 778	21 050	21 928
ökning		+ 396	+ 272	+ 878
Timmar (tusental)	22 000	23 179	24 141	25 514
ökning		+ 1 179	+ 962	+ 1 373

Platsförändringarna hänförs i huvudsak till de nuvarande verkstäderna för skyddat arbete.

Platstillgången inom den skyddade verksamheten utvisar ända sedan början av 1970-talet en starkt stigande trend med ett nytillskott om ca 1 000 platser per år. Trenden bryts i mitten av 1970-talet för att i föreliggande förslag för år 1980 återgå till en ökningstakt om knappt 1 000 platser. Nedgången under 1970-talets senare hälft kan med fog antas sammanhänga med det ansträngda kommunal-ekonomiska läget direkt kopplat till osäkerhet omkring framtida huvudmannaskap för verksamheten. De regionala organisationskommittéerna har med hjälp av länsarbetsnämnderna bedömt nuvarande och framtida behov av skyddat arbete. Efterfrågan kan i nuläget inte på långt när tillgodoses och det framtida behovet bedöms inte sjunka i omfattning.

I sitt betänkande (SOU 1975: 82) Organisationen för skyddat arbete pekade OSA-kommittén framför allt på den regionala obalansen i fråga om tillgången på skyddat arbete och ansåg att en regional utjämning erfordrar ett nytillskott på ca 5 000 platser. I propositionen 1977/78: 30 fixerades inte det framtida platsbehovet mot bakgrund av vad som i propositionen anförts om en fortsatt höjning av ambitionen att också ge gravt handikappade rätt till skyddat arbete. I stället fastslogs att prövningen av den fortsatta utbyggnaden liksom hittills bör ske inom ramen för det årliga budgetarbetet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till vad som tidigare anförts beträffande den nya stiftelseorganisationens målsättning räknar kommittén med en utbyggnadstakt omfattande ca 1 000 nya platser per år, med regional fördelning efter nära samråd med AMS.

Driftbudgetförslaget för de regionala stiftelserna med 1979 års omfattning (21 050 platser) belöper sig till en kostnad om 645 625 000 kr.

I ovan nämnda driftkostnad ingår nuvarande administration, vilken är direkt budgeterad på verksamheten. För utökad och i vissa fall helt nyttillkommande administration beräknas kostnaden till 54 900 000 kr. Denna post utgörs av ca 400 nya befattningar, kostnad för företagshälsovård, ADB och andra köpta servicetjänster, tillkommande lokalhyror m. m. Som tidigare framhållits avser de nya befattningarna i huvudsak arbetsuppgifter som i dag sköts av administrativa organ utanför arbetsvårdsförvaltningarna. Utöver ovan angivna kostnader har de regionala kommittéerna i många fall inte kunnat ange den exakta omfattningen av just denna kostnadsbild bl. a. mot bakgrund av det pågående arbetet inom kommittén och dess arbetsgrupper avseende löne- och ekonomisystem, företagshälsovård m. m. Kommittén bedömer därför att ett ytterligare medelsbehov om 15 000 000 kr. föreligger.

Enligt vad som tidigare framhållits beräknas år 1980 en utökning av platsantalet med 878 nya platser, varav huvuddelen avser av AMS redan nu kända och godkända platsförändringar. Driftkostnaderna för detta nytillskott beräknas under första halvåret 1980 uppgå till 41 500 000 kr.

I tidigare nämnda totala driftkostnad ingår inte, enligt kommitténs anvisningar till de regionala kommittéerna, kapitaltjänstkostnader, dvs. kostnader för räntor och avskrivningar. Förhandlingar pågår f. n. mellan statens förhandlingsnämnd, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om överlåtelse av lokaler, maskiner etc. till stiftelseorganisationen. F. n. är det inte möjligt att beräkna de kostnader som är relaterade till kommande förhandlingsuppgörelse. Kommittén vill därför i föreliggande budgetförslag markera dessa kostnader med ett belopp uppgående till 51 028 000 kr. Beloppet är konstruerat utifrån AMS uppgifter om 1977 års kostnad för verkstäderna för skyddat arbete. Av dessa uppgifter framgår att kapitaltjänstkostnaden för verksamheten uppgår till 5 % av omsättningen eller 3:50 kr./tim. Detta innebär i jämförelse med föregående år en ökning från 4,5 % av omsättningen. Med denna trend som bakgrund har kostnaderna beräknas till 4 kr./tim. med 1980 års timantal som grund.

Sammanlagt beräknas sålunda driftbudgeten för de regionala stiftelsernas verksamhet under första halvåret 1980 till 808 053 000 kr. Helårskostnaden för den regionala verksamheten under kalenderåret 1980 beräknas till 1 519 856 000 kr. mot bakgrund av att en förhållandevis större del av årskostnaden faller på första verksamhetshalvåret.

För att belysa verksamhetens totala kostnadsutveckling sedan år 1970 redovisas nedan, i löpande priser, nettokostnaden per år angiven i milj. kr. och med procentuell ökning. Uppgifterna är för åren 1970 till 1977 hämtade ur AMS statistik och för åren 1978 till och med 1980 beräknade utifrån de regionala organisationskommittéernas budgetförslag.

År	Milj. kr.	% ökning
1970	171,8	
1971	246,2	43,3
1972	317,7	22,5
1973	365,7	15,1
1974	462,0	26,3
1975	594,9	28,8
1976	728,9	22,5
1977	862,8	18,4
1978	1 069,3	23,9
1979	1 144,2	7,0
1980	1 550,4	35,5

(Obs. beräkningarna för år 1980 inkl. kostnader i samband med det nya huvudmannskapet samt kostnader för den nya centrala och regionala administrationen.)

Kapitalkostnaderna för de regionala stiftelserna under första halvåret 1980 delas i två huvuddelar, där den ena utgör kostnader för ny verksamhet och den andra delen upptar kostnader inom redan befintlig verksamhet.

Kostnaden för ny verksamhet avser byggnation och utrustning för tillkommande platser. Periodiseringen av dessa investeringar innebär att byggkostnad första halvåret 1980 kan innebära platsökning 1980, 1981 eller i vissa fall först 1982.

De i förslaget angivna utrustningskostnaderna för ny verksamhet har ej alltid samband med angivna kostnader för byggnation. Detta med hänvisning till vad som ovan angivits angående periodiseringen av dessa

kostnader men också därför att en stor del av de nytillkommande platserna ej byggs i egen regi utan lokaler förhyrs av annan ägare.

I förslaget ingående belopp för byggnation avseende nya platser uppgår till 28 600 000 kr. och utgör del av kostnaden för ca 450 nya platser. Beloppet för utrustning av nya platser uppgår till 45 300 000 kr. vilket avser del av kostnaderna för ca 800 nya platser.

Inom den befintliga verksamheten är kostnaden för byggnation 14 400 000 kr. och hänförs bl. a. till ersättning av undermåliga lokaler, tillbyggnad av främst personalutrymmen vid befintliga verkstäder samt miljöåtgärder i övrigt. Utrustningskostnaden om 69 200 000 kr. avser investeringar i nya maskiner, ersättning av försliten utrustning, medel för produktutveckling och arbetsmiljöåtgärder m. m.

Sammanlagt beräknas sålunda kapitalkostnaderna för de regionala stiftelsernas verksamhet uppgå till totalt 157 500 000 kr. under första verksamhetshalvåret 1980.

De från AMS nu utgående statsbidragen för byggnation och maskinutrustning vid utökad verksamhet beräknas täcka ca 17 % av huvudmännens kostnad för byggnation resp. ca 40 % av kostnaden för maskiner och inventarier. Med detta som utgångspunkt redovisas nedan AMS statistik för investeringar i verkstäder för skyddat arbete omräknat till huvudmännens verkliga kostnader:

År	Totalkostnad ¹	Milj. kr.	
		Byggnation	Utrustning
1974/75	140,1	95,9	44,2
1975/76	163,6	132,4	31,2
1976/77	149,8	87,0	62,8
1977/78	173,7	84,7	89,0
1978/79 ²	250,0	100,0	150,0

¹ Statens investeringar på inventariesidan gällande kontorsarbetscentraler och industriella beredskapsarbeten tillkommer.

² Av AMS uppskattat behov.

7.4 Sammanfattning och förslag

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår kommittén att ett särskilt anslag om sammanlagt förslagsvis 1 033 453 000 kr. ställs till den centrala stiftelsens förfogande för täckande av hela organisationens drift- och investeringskostnader under budgetåret 1979/80.

Reservation av ledamoten Karl-Anders Petersson ang. den centrala stiftelsens dimensionering

Enl. prop. 77/78: 30 om ny organisation för skyddat arbete, var en av målsättningarna att den nya organisationen skulle innebära en omfattande decentralisering. Den centrala stiftelsen skulle utöver ett övergripande ansvar för planering, budgetarbete och ekonomi i övrigt samt personal- och rehabiliteringspolitiska frågor endast ha i huvudsak rådgivande uppgifter.

Det är angeläget att denna målsättning förverkligas i den praktiska utformningen av såväl den centrala stiftelsen som de regionala stiftelserna.

Det är därför anläget att de totala resurserna, som satsas på denna reform fördelas på centrala och regionala stiftelser, så att målsättningen verkligen uppfylles. En försiktigare dimensionering av den centrala stiftelsen i initialskedet hade därför varit välmotiverad. Ca 50 befattningshavare hade varit ett lämpligt dimensioneringsalternativ för inledningskedet tills erfarenheter vunnits om den slutliga uppgiftsfördelningen mellan den centrala och de regionala stiftelserna.

Reservation av ledamöterna Walter Slunge och Harry Lindström angående den centrala stiftelsens dimensionering, organisation, funktioner m. m.

I avsnitt 5 presenteras närmare organisation, funktioner och dimensionering hos den centrala stiftelsen. Antalet befattningar beräknas bli 114, varav 77 chefer och handläggare. Befattningarna fördelas på uppgifter för ledning, samhällskontakt, personal, ekonomi, revision, marknad och teknik. Av beskrivningen framgår att den centrala stiftelsen avses få långtgående befogenheter vad gäller hela verksamheten för skyddat arbete, såväl inriktningen av verksamheten som investeringar och marknadsföring.

Enligt propositionen 1977/78: 30 avsågs dock den nya stiftelseorganisationen innebära en omfattande decentralisering och det hävdades bl. a. att den centrala stiftelsen vid sidan av ett övergripande ansvar för planering, budgetarbete och ekonomi i övrigt samt personal- och rehabiliteringspolitiska frågor endast skulle ha i huvudsak *rådgivande uppgifter*.

Vidare framhölls att den centrala stiftelsen och dess arbetsuppgifter borde koncentreras på långsiktig, strategisk och övergripande planering samt på finansiering, utvärdering, utveckling och information. De regionala stiftelserna skulle bli ansvariga för ett genomförande på kort sikt och under fullt resultatansvar med beaktande av samtliga mål för verksamheten.

Vi vill understryka detta synsätt och speciellt betona att för att verksamheten skall kunna fungera krävs att direktansvaret för produktion, marknadsföring m. m. ligger så långt ner i organisationen som möjligt. Resurser behöver också skapas för att detta skall kunna ske, men dessa bör tillföras de regionala stiftelserna.

Vi anser att den nu föreliggande beskrivningen av den centrala stiftelsens uppgifter, funktioner, organisation och dimensionering inte överensstämmer med den i inledningen och i propositionen beskrivna. Ett genomförande av den föreslagna organisationen med 114 befattningshavare skulle enligt vår uppfattning komma att betyda en icke avsedd centralisering av verksamheten med betydande effektförluster. Det i och för sig vällovliga syftet med samordning av verksamheten kommer att betyda förluster i initiativkraft hos de regionala stiftelserna, som har det primära ansvaret för att meningsfull sysselsättning skapas för dem som arbetar i organisationen.

Vi är för vår del inte övertygade om att de resurser som totalt satsas på reformen får den bästa användningen om den centrala stiftelsen dimensioneras på det sätt kommittén nu vill föreslå. Vi kan inte finna att det har visats att inte stiftelsen lika väl skulle kunna svara upp mot de krav och förväntningar som kommer att ställas på den med en betydligt mindre personalstyrka, åtminstone i ett inledningsskede. Kommittén hade därför bort ta fram ett annat dimensioneringsalternativ med exempelvis 50 befattningshavare, vilket hade kunnat utgöra ett första steg som sedan hade kunnat omprövas efter hand som erfarenheter av verksamheten hunnit vinnas. Det är enligt vår mening inte möjligt att redan innan organisationen kommit på fötter bilda sig en uppfattning om den slutgiltiga uppgiftsfördelningen mellan den centrala stiftelsen och de regionala.

Särskilt yttrande av experten Alf Nilsson avseende förslaget om finansiering, medelsfördelning m. m.

Avsnittet tar inledningsvis upp ett antal förutsättningar som måste uppfyllas för ett effektivt finansieringssystem. Jag delar majoritetens uppfattning om dessa förutsättningar men vill samtidigt något kommentera två av dessa. För det första, sägs det bl. a. i avsnittet, måste finansieringssystemet möjliggöra och stimulera till ett affärsmässigt beteende och en rationell företagsekonomisk resursplanering och resursuppbyggnad. För det andra måste systemet stimulera till en hushållning med statens resurser och en strävan att tillfredsställande täcka kostnaderna med intäkter från försäljningen av produktionen.

Jag anser att det föreslagna finansieringssystemet väl uppfyller kravet på företagsekonomisk anpassning. Däremot anser jag förslaget behöva utvecklas vad gäller möjligheterna för statsmakterna att få insyn i hur väl det hushållas med statens medel.

I enlighet med förslag i prop. 1977/78: 30 beslöt riksdagen att i avvaktan på slutligt förslag om finansieringen att detta åtminstone övergångsvis skulle ske över statsbudgeten. I och med denna, låt vara tillfälliga lösning måste utgångspunkten vara att regering och riksdag ges så god möjlighet som möjligt att bedöma huruvida skattebetalarnas medel används på mest ändamålsenliga sätt. Detta är inte mindre viktigt då de årliga medelstillskotten över statsbudgeten kan väntas väsentligt överstiga 1 000 milj. kr.

Utifrån detta allmänna resonemang har jag bedömt det lämpligt att konstruera ett medelsanvisningssystem som mera ansluter till traditionella statliga budgeteringsnormer än vad majoritetsförslaget gör.

Medelsanvisningen bör ske i form av två skilda reservationsanslag. Över det ena reservationsanslaget anvisas bidrag till driften. Över det andra anvisas investeringsmedel.

Driftbidraget konstrueras så att det relateras till underskottet per inrättad arbetsplats. Detta underskott uppstår som skillnaden mellan samtliga kostnader för driften, i enlighet med majoritetsförslagets redovisning, minus intäkter från försäljningen i verksamheten. När den centrala stiftelsen äskar medel till driften för hela organisationen får detta ske utifrån genomsnittssiffror för hela verksamheten. De anvisade medlen får därefter lyftas av centrala stiftelsen för fördelning ut på de regionala stiftelserna efter en viss fördelningsnyckel. Denna fördelningsnyckel måste naturligtvis ta hänsyn till de skiftande förutsättningar under vilka de regionala stiftelserna arbetar.

Denna konstruktion med koppling till underskottet per inrättad arbetsplats måste naturligtvis ta hänsyn till uppkommande löneförhöjningar under löpande budgetår. Därför är det rimligt att göra en viss schablonmässig uppräknings av bidraget med hänsyn till detta. Den centrala stiftelsen har rätt att använda pengarna på driftsanslaget i den utsträckning som det finns anvisade arbetstagare på de inrättade arbetsplatserna. Denna sistnämnda restriktion är nödvändig för att uppnå hög utnyttjandegrad på antalet befintliga platser.

I syfte att uppnå en företagsekonomiskt anpassad finansieringsmodell vad gäller investeringssidan föreslår jag att man ansluter till den modell som är bruklig hos affärsverken. Den centrala stiftelsen får efter direk-

tiv från riksdag och regering förvalta en fond som bruttoredo visas. På fondens inkomstsida inflyter först och främst avskrivningsmedel och det fastställda avkastningskravet på det arbetande kapitalet. Vidare inflyter ev. ytterligare medel som anvisas av statsmakterna. Efter godkännande av investeringsplanerna får sedan i fonden befintliga medel användas för reinvesteringar och nyinvesteringar. Det ankommer sedan på centrala stiftelsen att fördela befintliga resurser till de regionala stiftelserna på ett ändamålsenligt sätt.

Vid sidan av den reguljära finansieringen av den normala verksamheten hos de regionala stiftelserna tar majoritetsförslaget upp vikten av en rörlig kredit hos riksgälden. Denna rörliga kredit skulle göra det möjligt att täcka vissa utgiftstoppar av affärsmässig karaktär. Jag har ingenting att invända mot en sådan konstruktion. En förutsättning måste dock vara att samtliga lånebehov av ovannämnda karaktär kanaliseras till den rörliga krediten hos riksgäldskontoret.

*Bilaga 2***Riksrevisionsverkets och statskontorets yttranden över avsnitt 3 i nya organisationskommitténs för skyddat arbete skrivelse angående finansiering, medelsfördelning m. m. för den nya organisationen för skyddat arbete***Riksrevisionsverket*

Riksrevisionsverket (RRV), som anmodats yttra sig i rubricerat ärende främst vad gäller avsnitt 3 i skrivelsen, får härmed anföra följande.

Vid förberedelsen av uppbyggnaden av organisationen för skyddat arbete krävs enligt NOSA ett fortlöpande bistånd av konsulter och annan expertis främst med avseende på utvecklingen och införandet av ekonomiadministrativt system. RRV förutsätter att verket blir konsulterat i detta arbete främst vad gäller den anknytning som härvidlag blir aktuell till den statliga redovisningsorganisationen men också vad avser systemets uppbyggnad sett mot bakgrund av den information om verksamheten som staten behöver få. RRV utgår också från att verket kan utföra förvaltningsrevision avseende användningen av statsbidraget till den ifrågavarande verksamheten.

RRV förordar i likhet med NOSA att driftsbidragsanslaget bör vara relaterat till lönesumman för de arbetstagare som anvisats skyddat arbete i stiftelseorganisationens regi. Det bör alltså klart anges att den centrala stiftelsen har rätt att använda medel på driftsbidragsanslaget endast i den utsträckning som de inrättade arbetsplatserna utnyttjas.

När det gäller anslagskonstruktionen bör enligt RRVs mening användas reservationsanslag, därest riksdagen inte i annan ordning fastställer omfattningen av verksamheten.

Enligt RRVs mening bör formerna för anslagstilldelningen ses över efter några års verksamhet. Den procentsats av lönesumman som är den rimliga för beräkning av driftsbidragsanslaget är svår att korrekt fastställa innan organisationen har kommit i verksamhet. Det bör därför enligt RRVs mening inte, som NOSA föreslår, fastställas en procentsats för ett antal år framöver utan denna procentsats bör prövas årligen.

I förslaget har förutsatts att inom stiftelseorganisationen skall finnas vissa fondmedel. RRV förutsätter att sådana fonder inte skall vara anknutna till statsbudgeten. Verket utgår från att statens stöd till investeringar lämnas i form av årliga bidrag till erforderliga nyinvesteringar.

NOSA föreslår att objekt till ett visst högsta inköpspris och med en livslängd som understiger tre år inte skall förmögenhetsredovisas som anläggningstillgång utan anses som omedelbart förbrukad och avskriven. Enligt RRVs mening bör tillgångsredovisningen inte kopplas till viss värdegräns utan göras i enlighet med god redovisningssed.

Staten kommer fr. o. m. den 1 januari 1980 att överta hela finansieringsansvaret för underskottet i den berörda verksamheten. Samtidigt gäller att det primära driftsansvaret skall åvila de av landstingen utsedda regionala stiftelserna. Mot denna bakgrund är det enligt RRVs mening väsentligt att den centrala stiftelsen ges en väl utbyggd ekonomisk kontrollfunktion och befogenhet att initiera nödvändiga åtgärder om kostnadsutvecklingen i en viss region skulle kräva detta.

Verksamheten skall med beaktande av riksdagens beslut på grundval av prop. 1977/78: 30 bedrivas effektivt och med iakttagande av affärs-
mässiga principer. En ökad effektivitet bör leda till att underskottet i
verksamheten successivt kan minskas och därmed även att statsbidrags-
normen kan reduceras. Ett sätt att öka det ekonomiska incitamentet i
verksamheten är att eventuella vinster efter tillgodoräkning av årets
driftsbidrag inte behöver återföras till staten utan kan disponeras för
verksamheten. Ett mål för verksamheten bör vara att på sikt kunna öka
antalet platser genom de effektivitetsvinster som den nya organisationen
bör medföra.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Gustafsson i när-
varo av revisionsdirektörerna Segergren och Wettergren, avdelningsdi-
rektören Wollin samt byrådirektören Lindh, föredragande.

På riksrevisionsverkets vägnar

Åke Gustafsson

Hans-Eric Lindh

Statskontoret

Med anledning av remiss av rubricerat förslag vill statskontoret anföra följande.

1 Finansiering, medelsfördelning m. m.

Stiftelseorganisationens verksamhet skall finansieras dels genom intäkter, dels genom ett statligt driftbidrag för att täcka underskott. Strävan är — enligt kommittén — att med stöd av ett statligt driftbidrag i ett fullt utbyggt läge göra stiftelseorganisationen fullt självförsörjande vad avser investeringsverksamheten. Detta ställer särskilda krav på driftbidraget. Kommittén föreslår att driftbidraget beräknas schablonmässigt med viss procent av lönesumman. Procentsatsen skall kunna fastställas att gälla för flera år.

Statskontoret delar i huvudsak kommitténs uppfattning om ett driftbidrag som beräknas med utgångspunkt i det totala underskottet i verksamheten och som ger möjlighet till självfinansiering när det gäller ersättningsinvesteringar. Statskontoret menar också att det finns ett värde i att de regionala stiftelserna så långt möjligt kan fungera ekonomiskt självständigt. Enligt statskontorets mening är det av mindre vikt om bidraget uttrycks gentemot statsmakterna som en viss procent på lönesumman för personer i skyddat arbete eller på något annat sätt. Huvudsaken är att diskussionerna kring medelsfördelning inom stiftelseorganisationen utgår ifrån bokslut, prognoser över utvecklingen m. m. samt att resultatet av organisationens verksamhetsanalys, prognosarbete och planeringsarbete redovisas för statsmakterna i samband med äskandet av driftbidraget.

Statskontoret anser dock att statsmakterna inledningsvis bör ta ställning till det totala driftbidragets storlek för varje år på grundval av stiftelseorganisationens hela beslutsunderlag. Anledningen är att det sannolikt blir mycket svårt att avgöra hur stort driftbidraget skall vara och hur beräkningen av procentsatsen skall göras. Statskontoret anser också att statsmakterna i början bör ta ställning till det totala investeringsprogrammet. När erfarenheter vunnits av verksamheten i den nya organisationen kan ett mer schabloniserat förfarande tillämpas för beräkning av bidraget till drift och ersättningsinvestering.

Enligt statskontorets uppfattning har kommittén inte tillräckligt belyst områdena budgetering, redovisning, uppföljning och revision. Statskontoret anser därför att det i det fortsatta arbetet bör övervägas i vad mån det statliga regelsystemet i tillämpliga delar kan följas och skrivas in i stiftelsens stadgar. En anslutning till de statliga reglerna skulle också underlätta genomförande av dessa rutiner i den nya organisationen.

2 Organisation

Kommittén har lämnat förslag beträffande den centrala stiftelsens organisation i stort och dess dimensionering. Utgångspunkterna för organisationen av den centrala stiftelsen har angivits i prop. 1977/78: 30.

Organisationen föreslås under ledningen bestå av huvudfunktioner

för samhällskontakt, personal, ekonomi, revision, marknad och teknik. Statskontoret ansluter sig i huvudsak till förslaget att den centrala stiftelsens organisation byggs upp med utgångspunkt i dessa funktioner. I likhet med kommittén anser statskontoret att den närmare indelningen i organisationsenheter och arbetsfördelningen mellan dessa behöver prövas ytterligare. Det kan exempelvis enligt statskontorets mening övervägas att renodla den föreslagna huvudfunktionen för samhällskontakt till ett sekretariat för stiftelsens ledning.

Kommittén har beräknat att den centrala stiftelsen behöver drygt 110 befattningshavare, vilket i stort sett synes motsvara den personal som nu finns i olika specialistfunktioner hos främst AMS (inkl. personal för kontorsservice). Enligt prop. 1977/79: 30 kommer de föreslagna regionala stiftelserna att möjliggöra en omfattande decentralisering genom att huvudansvaret för driften av industriella beredskapsarbeten och kontorsarbetscentraler flyttas från central till regional nivå. Av det material som kommittén har redovisat framgår inte i vad mån denna decentralisering har påverkat kommitténs beräkning av resursbehovet centralt.

Avgörande för resursbehovet är vilka uppgifter som den centrala stiftelsen skall ha när det gäller marknadsanalyser, produktutveckling m. m. och vilka möjligheter som de regionala stiftelserna får att själva skaffa sig den kompetens — egen personal eller konsulter — som behövs i ekonomiska och tekniska frågor. Statskontoret utgår från att behovet av samordnade insatser avseende t. ex. marknadsföring och produktutveckling i allmänhet bör kunna tillgodoses genom projektarbete under medverkan av i första hand personal från de regionala stiftelserna. Vidare bör finnas medel för att anlita externa konsulter.

Mot denna bakgrund är det väsentligt att den centrala stiftelsen byggs upp successivt. I ett inledande skede bör i första hand personal som nu hos AMS m. fl. myndigheter utför sådana centrala arbetsuppgifter som i fortsättningen skall skötas av stiftelsen bredas möjlighet att börja anställning vid den centrala stiftelsen. Statskontoret kan för sin del i övrigt inte ta ställning till resursfrågan på grundval av det underlag som nu har redovisats.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende, vari t. f. överdirektören Palmund beslutat, har närvarit t. f. avdelningschefen Forthuber, organisationsdirektören Lindgren, avdelningsdirektören Åke Andersson och byrådirektören Hallgren, föredragande.

Enligt statskontorets beslut

Jan Hallgren

*Bilaga 3***Centrala förhandlingsöverenskommelser om ändrat huvudmannaskap för skyddat arbete m. m. (exkl. bilagor)**

Protokoll, fört vid förhandlingar den 21 december 1978 mellan statens förhandlingsnämnd samt företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet om ändrat huvudmannaskap för skyddade verkstäder m. m.

Närvarande: Statens förhandlingsnämnd överdirektör Svante Englund, departementsrådet Lars Ettarp, departementssekreterare Alf Nilsson, kanslisekreterare Leif Alm, byråsekreterare Stefan Sjölander, byråassistent Birgitta Pettersson

Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner avdelningschef Walter Slunge, sekreterare Anders Hedberg

Svenska kommunförbundet direktör Sune Eriksson, direktör Harry Lindström

Svenska staten samt landstingskommunerna och Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner bildar per den 1 april 1979 regionala stiftelser för skyddat arbete i varje län jämlikt lagen och förordningen om regionala stiftelser för skyddat arbete.

1 §

Svenska staten samt företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet är överens om att de regionala stiftelserna på de villkor som anges i detta protokoll från stat, landsting eller kommun den 1 januari 1980 övertar driften av dels de skyddade verkstäder, det hemarbete och de hemarbetscentraler till vilka utgått bidrag enligt kungörelsen 1966: 370 med ändringar, dels de kontorsarbetscentraler och industriella beredskapsarbeten som skall ingå i stiftelsernas verksamhet.

Protokollsanteckningar

1 Som bilaga 1 till detta protokoll fogas en preliminär förteckning över vilka skyddade verkstäder m. m. som stiftelserna skall överta driften av.

2 Med landsting eller kommun avses i detta protokoll även landstingskommunalt/kommunalt bolag eller landstingskommunal/kommunal stiftelse.

2 §

Fastighet som ägs av stat, landsting eller kommun och som hör till de verksamheter som anges i 1 §, överlättes eller upplättes — där ej annat följer av 5 § — per den 1 januari 1980 på respektive regional stiftelse.

Principavtal om överlåtelse eller upplåtelse på de villkor som anges i 3 § respektive 4 § i detta protokoll skall före den 30 mars 1979 träffas mellan staten och berörda fastighetsägare. Köpeavtal eller hyresavtal innehållande dessa och övriga villkor skall före den 1 januari 1980 träffas mellan stiftelsen eller företrädare för denna och berörda fastighetsägare.

Protokollsanteckningar

1 med parter avses i detta protokoll staten och berörda fastighetsägare i nämnda principavtal.

2 Med fastighet avses i detta protokoll i tillämpliga fall även byggnad/lokal.

3 Överlåtelse eller upplåtelse av mark som hör till de verksamheter som anges i 1 § avses ske i den omfattning marken erfordras för den fortsatta driften av verksamheten.

4 Fastighet som i sin helhet används för verksamhet som anges i 1 § avses i normalfallet överlåtas. Upplåtelse skall i första hand tillämpas då lokalerna är belägna i fastighet som används även för annat ändamål.

5 Om parterna är överens därom kan på de villkor som anges i detta protokoll även fastighet som endast används för administration av verksamheterna överlåtas eller upplåtas.

6 I köpeskilling eller hyra skall inte ingå ersättning för maskiner och annan utrustning. Om överlåtelse av maskiner och annan utrustning stadgas i 6 §.

3 §

Vid överlåtelse av fastighet skall följande villkor gälla.

Stiftelsen erlägger senast den 1 januari 1980 till fastighetsägaren köpelikvid motsvarande fastighetens bokförda värde, dvs. summan av de lån stiftelsen enligt nedan övertar och det belopp stiftelsen enligt nedan har att erlägga till fastighetsägaren.

Fastighetsägaren skall medverka till att stiftelsen som dellikvid kan övertaga lån som upptagits för fastigheten. Fastigheten överlåtes i övrigt fri från penninginteckningar eller lån. Resterande köpelikvid erläggs genom revers till fastighetsägaren. Reversen betalas på 10 år. Amortering erläggs per den 1 juli varje år med 1/10 per år. Stiftelsen erlägger vid samma tidpunkt ränta i efterskott på skuldbeloppet före amortering efter en räntesats som överensstämmer med den av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund vid varje tillfälle rekommenderade kommunlånerräntan.

Den resterande köpelikviden fastställs till ett belopp som skall motsvara fastighetens historiska anskaffningskostnad eller anordningskostnad minskad med dels statsbidrag som till och med utgången av år 1979 uppburits av landsting/kommun, i den mån bidragen utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten, dels den 1 januari 1980 enligt linjär metod avskriven del av fastigheten, dels ock de lån som övertages av stiftelsen.

Protokollsanteckningar

1 I den historiska anskaffningskostnaden eller anordningskostnaden inräknas även kostnad för tillbyggnad eller ombyggnad.

2 Avskrivningstiden skall följa av kommunförbunden rekommenderade redovisningsprinciper. Vid godtagande av faktiskt gjorda avskrivningar förutsättes att de baserats på högst 30-årig avskrivningsplan.

3 Här beskrivna grunder för att bestämma köpelikviden avses kunna tillämpas för kontroll av bokfört värde när så anses påkallat.

Stiftelsen har rätt att erlagga hela köpeskillingen eller hela det resterande beloppet kontant per den 1 januari 1980 eller under reversens löptid.

Stiftelsen tillträder fastigheten med full äganderätt den 1 januari 1980.

Fastighetsägaren svarar för att fastigheten intill den överenskomna tillträdesdagen hålles försäkrad till betryggande belopp. Hålles fastigheten inte försäkrad står fastighetsägaren självrisk till motsvarande belopp.

Överlåtes fastigheten på dessa villkor, avstår staten från krav på återbetalning av statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten.

4 §

Vid upplåtelse av fastighet skall följande villkor gälla.

Stiftelsen erlägger för varje år till fastighetsägaren hyra för den del av fastigheten som upplåtes på stiftelsen. Hyran skall motsvara dels årliga kapitaltjänstkostnader enligt nedan, dels övriga driftkostnader.

Det årliga kapitaltjänstkostnaderna fastställs till ett belopp som skall motsvara den årliga avskrivningen av fastigheten och den ränta stiftelsen enligt nedan har att erlagga. Beträffande bestämmande av det årliga avskrivningsbeloppet gäller i tillämpliga delar de principer som anges i 3 §. Stiftelsen erlägger ränta på resvärdet efter gjorda avskrivningar efter en räntesats som överensstämmer med den av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund vid varje tillfälle rekommenderade kommunlåneräntan.

Fastigheten upplåtes fr. o. m. den 1 januari 1980 tills vidare med en uppsägningstid av ett år per den 31 december. Uppsägning får tidigast ske år 1988.

Upplåtes fastigheten på dessa villkor, avstår staten från krav på återbetalning av statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten.

Om parterna är överens därom kan bestämmas att uppsägning får ske tidigare än 1988. I sådant fall skall samtidigt överenskommelse träffas om statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten skall återbetalas. Återbetalas statsbidraget får motsvarande belopp inräknas i underlag för bestämmande av kapitaltjänstkostnaden.

5 §

Om parterna är överens därom, skall fastighet inte överlåtas eller upplåtas.

Överlåtes eller upplåtes inte fastighet skall, om inte parterna kommer överens om annat, statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten senast den 15 januari 1980 återbetalas till staten.

Protokollsanteckning

1 Denna paragraf skall i första hand tillämpas då viss fastighet inte förordningsvis bör användas för här avsedd verksamhet, t. ex. då fastighet inte uppfyller krav som uppställts av vederbörlig tillsynsmyndighet.

6 §

De huvudmän och fastighetsägare som anges i 1 § överlåter per den 1 januari 1980 vederlagsfritt på respektive stiftelse de inventarier, maskiner och annan utrustning samt förnödenheter för fortsatt drift av verksamheten som ägs av huvudmännen och fastighetsägarna och som tillhör de verksamheter som anges i nämnda paragraf. Om råvarulager m. m. stadgas i 8 §.

Statsbidrag utgivna t. o. m. utgången av år 1979 skall inte betalas tillbaka om bidragen utgått till anskaffande av maskiner m. m. som överlåtes.

Protokollsanteckning

1 Till annan utrustning hör utöver bl. a. fordon, kontorsutrustning och handverktyg, även materiel och inventarier för landstingskommunalt/kommunalt hemarbete.

7 §

De nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna skall svara för att fastigheter, inventarier, maskiner och annan utrustning underhålls fram till den 1 januari 1980 och att det vid denna tidpunkt finns förnödenheter för fortsatt drift av verksamheten.

8 §

Huvudmännen för de verksamheter som anges i 1 § överlåter per den 1 januari 1980, i den mån huvudmännen är ägare därtill, råvarulager och produkter under arbete på respektive regional stiftelse.

Stiftelsen erlägger senast den 1 mars 1980 till respektive huvudman för råvarulager sist fakturerat pris och för produkter under arbete skäligt värde med hänsyn till den färdiga produktens pris och kostnaden för återstående arbete. Vid konstaterad inkurans skall skäligt avdrag härför ske.

Stiftelsen försäljer för huvudmannens räkning vid överlåtelse tidpunkten färdiga produkter. Intäkterna för dessa produkter tillfaller den tidigare huvudmannen efter avdrag för administrations- och försäljningskostnader.

Protokollsanteckningar

1 Inventering med erforderlig värdering skall ske före den 1 januari 1980 av företrädare för stiftelsen och huvudmannen.

2 Om ersättning i enskilt fall framstår om uppenbart obilligt erlägger stiftelsen för råvarulager, i stället för sist fakturerat pris, den faktiska anskaffningskostnaden.

9 §

Alla inkomster och utgifter som berör den verksamhet och de tillgångar som skall övertas av stiftelsen och som belöper på tiden före den 1 januari 1980, tillkommer respektive faller på nuvarande huvudman eller fastighetsägare. De nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna skall fram till den 1 januari 1980 bedriva verksamheten och förvalta tillgångarna enligt de ekonomiska principer som hittills gällt.

Nuvarande huvudman eller fastighetsägare överlåter per den 1 januari 1980 på stiftelsen, avtal om leveranser m. m. och patenter m. m., i den mån dessa avtal (motsv.) hör till de verksamheter som övertas av

stiftelsen samt medverkar till att hyresavtal med annan än staten, landstingskommun eller kommun överlåtes på stiftelsen.

Stiftelsen inträder fr. o. m. detta datum i nuvarande huvudmans eller fastighetsägares rättigheter och skyldigheter i de av dessa avtal (motsv.) som överlåtes.

Protokollsanteckning

1 De nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna skall samråda med stiftelserna eller, om dessa inte har bildats, med de länsvis upprättade regionala organisationskommittéerna för skyddat arbete, innan avtal (motsv.) tecknas som berör verksamheten efter den 1 januari 1980.

10 §

Arbetsstagare som anställts med sysselsättning enbart inom det område stiftelserna övertar och som den 31 december 1979 är anställd i denna verksamhet, skall erbjudas anställning hos respektive stiftelse.

Protokollsanteckning

1 Frågan om anställningserbjudande för personal som har arbetsuppgifter för den här aktuella verksamheten förenade med andra arbetsuppgifter skall före den 30 mars 1979 regleras genom överenskommelse mellan företrädare för regionala stiftelserna och nuvarande huvudmän.

11 §

Stiftelsen övertar betalningsansvaret för alla utgifter för pension eller livränta som föranleds av anställning före den 1 januari 1980 för de arbetsstagare som den 31 december 1979 är anställda med kommunalt pensionsavtal (LPAK eller PAK) och som den 1 januari 1980 anställs av stiftelsen.

12 §

Avtal i överensstämmelse med detta protokoll skall före den 30 mars 1979 träffas mellan staten och samtliga landstingskommuner samt de kommuner som är huvudmän för eller ägare till i 1 § angivna verksamheter som övertas av stiftelserna. Avtalen skall godkännas av regeringen samt av samtliga nämnda landstingskommuner och kommuner. Avtalen blir gällande först sedan avtal träffats med och godkänts av samtliga nämnda landstingskommuner och kommuner.

Protokollsanteckning

1 Det förutsätts att nuvarande huvudmän fullgör föreskrivna informations-, varsel- och dylika åtgärder.

Detta protokoll är upprättat i tre exemplar, av vilka svenska staten, företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet tagit var sitt.

Stockholm den 21 december 1978

För svenska staten
Statens förhandlingsnämnd
Svante Englund
Stefan Sjölander
För Svenska kommunförbundet
Sune Eriksson
Harry Lindström

För landstingsförbundet,
samtliga läns landstings-
kommuner, Gotlands, Malmö
och Göteborgs kommuner
Walter Slunge
Anders Hedberg

Protokoll, fört vid förhandlingar den 21 december 1978 mellan statens förhandlingsnämnd samt företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet om ändrat huvudmannaskap för arbetsvårdsinstitut.

Närvarande: Statens förhandlingsnämnd överdirektör Svante Englund, departementsråd Lars Ettarp, departementssekreterare Alf Nilsson, kanslisekreterare Leif Alm, byråsekreterare Stefan Sjölander, byråassistent Birgitta Pettersson

Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner avdelningschef Walter Slunge, sekreterare Anders Hedberg

Svenska kommunförbundet direktör Sune Eriksson, direktör Harry Lindström

1 §

Svenska staten samt företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet är överens om att staten på de villkor som anges i detta protokoll från landsting eller kommun den 1 januari 1980 övertar driften av de arbetsvårdsinstitut till vilka utgått bidrag enligt kungörelsen 1966: 370 med ändringar.

Protokollsanteckningar

1 Som bilaga 1 till detta protokoll fogas en preliminär förteckning över vilka arbetsvårdsinstitut som staten skall överta driften av.

2 Nuvarande huvudman kan behålla driften av arbetsvårdsinstitut. Det förutsättes i sådant fall att huvudmannen är beredd att bära hela det ekonomiska kostnadsansvaret och att han på ett tidigt stadium klargör huruvida han önskar att staten skall överta driften av arbetsvårdsinstitutet eller ej.

3 Med landsting eller kommun avses i detta protokoll även landstingskommunalt/kommunalt bolag eller landstingskommunal/kommunal stiftelse.

2 §

Fastighet som ägs av landsting eller kommun och som hör till de verksamheter som anges i 1 §, överlättes eller upplättes — där ej annat följer av 5 § — per den 1 januari 1980 på staten. Principavtal om överlåtelse eller upplåtelse på de villkor som anges i 3 § respektive 4 § i detta protokoll skall före den 30 mars 1979 träffas mellan staten och berörda fastighetsägare. Köpeavtal eller hyresavtal innehållande dessa och övriga villkor skall före den 1 januari 1980 träffas mellan staten och berörda fastighetsägare.

Protokollsanteckningar

1 Med parter avses i detta protokoll staten och berörda fastighetsägare i nämnda principavtal.

2 Med fastighet avses i detta protokoll i tillämpliga fall även byggnad/lokal.

3 Överlåtelse eller upplåtelse av mark som hör till de verksamheter som anges i 1 § avses ske i den omfattning marken erfordras för den fortsatta driften av verksamheten.

4 Fastighet som i sin helhet används för verksamhet som anges i 1 § avses i normalfallet överlåtas. Upplåtelse skall i första hand tillämpas då lokalerna är belägna i fastighet som används även för annat ändamål.

5 Om parterna är överens därom kan på de villkor som anges i detta protokoll även fastighet som endast används för administration av verksamheterna överlåtas eller upplåtas.

6 I köpeskilling eller hyra skall inte ingå ersättning för maskiner och annan utrustning. Om överlåtelse av maskiner och annan utrustning stadgas i 6 §.

3 §

Vid överlåtelse av fastighet skall följande villkor gälla.

Staten erlägger senast den 1 januari 1980 till fastighetsägaren köpelikvid motsvarande fastighetens bokförda värde, dvs. summan av de lån staten enligt nedan övertar och det belopp staten enligt nedan har att erlagga till fastighetsägaren.

Fastighetsägaren skall medverka till att staten som dellikvid kan övertaga lån som upptagits för fastigheten. Fastigheten överlåtes i övrigt fri från penninginteckningar eller lån. Resterande köpelikvid erläggs genom revers till fastighetsägaren. Reversen betalas på 10 år. Amortering erläggs per den 1 juli varje år med 1/10 per år. Staten erlägger vid samma tidpunkt ränta i efterskott på skuldbeloppet före amortering efter en räntesats som överensstämmer med den av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund vid varje tillfälle rekommenderade kommunlåneräntan.

Den resterande köpelikviden fastställs till ett belopp som skall motsvara fastighetens historiska anskaffningskostnad eller anordningskostnad minskad med dels statsbidrag som till och med utgången av år 1979 uppburits av landsting/kommun, i den mån bidragen utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten, dels den 1 januari 1980 enligt linjär metod avskriven del av fastigheten, dels ock de lån som övertages av staten.

Protokollsanteckningar

1 I den historiska anskaffningskostnaden eller anordningskostnaden inräknas även kostnad för tillbyggnad eller ombyggnad.

2 Avskrivningstiden skall följa av kommunförbunden rekommenderade redovisningsprinciper. Vid godtagande av faktiskt gjorda avskrivningar förutsättes att de baserats på högst 30-årig avskrivningsplan.

3 Här beskrivna grunder för att bestämma köpelikviden avses kunna tillämpas för kontroll av bokfört värde när så anses påkallat.

Staten har rätt att erlagga hela köpeskillingen eller hela det resterande beloppet kontant per den 1 januari 1980 eller under reversens löptid.

Staten tillträder fastigheten med full äganderätt den 1 januari 1980.

Fastighetsägaren svarar för att fastigheten intill den överenskomna

tillträdesdagen hålles försäkrad till betryggande belopp. Hålles fastigheten inte försäkrad står fastighetsägaren självrisk till motsvarande belopp.

Överlättes fastigheten på dessa villkor, avstår staten från krav på återbetalning av statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten.

4 §

Staten erlägger för varje år till fastighetsägaren hyra för den del av fastigheten som upplåtes på staten. Hyran skall motsvara dels årliga kapitaltjänstkostnader enligt nedan, dels övriga driftkostnader.

De årliga kapitaltjänstkostnaderna fastställs till ett belopp som skall motsvara den årliga avskrivningen av fastigheten och den ränta staten enligt nedan har att erlagga. Beträffande bestämmande av det årliga avskrivningsbeloppet gäller i tillämpliga delar de principer som anges i 3 §. Staten erlägger ränta på restvärdet efter gjorda avskrivningar efter en räntesats som överensstämmer med den av Svenska Försäkringsbolags Riksförbundet vid varje tillfälle rekommenderade kommunlåneräntan.

Fastigheten upplåtes fr. o. m. den 1 januari 1980 tills vidare med en uppsägningstid av ett år per den 31 december. Uppsägning får tidigast ske år 1988.

Upplåtes fastigheten på dessa villkor, avstår staten från krav på återbetalning av statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten.

Om parterna är överens därom kan bestämmas att uppsägning får ske tidigare än 1988. I sådant fall skall samtidigt överenskommelse träffas om statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten skall återbetalas. Återbetalas statsbidraget får motsvarande belopp inräknas i underlag för bestämmande av kapitaltjänstkostnaden.

5 §

Om parterna är överens därom, skall fastighet inte överlåtas eller upplåtas.

Överlättes eller upplåtes inte fastighet skall, om inte parterna kommer överens om annat, statsbidrag som utgått till anskaffande eller anordnande av fastigheten, senast den 15 januari 1980 återbetalas till staten.

Protokollsanteckning

1 Denna paragraf skall i första hand tillämpas då viss fastighet inte fortsättningsvis bör användas för här avsedd verksamhet, t. ex. då fastighet inte uppfyller krav som uppställts av verderbörilig tillsynsmyndighet.

6 §

De huvudmän och fastighetsägare som anges i 1 § överlåter per den 1 januari 1980 vederlagsfritt på staten de inventarier, maskiner och annan utrustning samt förnödenheter för fortsatt drift av verksamheten som ägs av huvudmännen och fastighetsägarna och som tillhör de verksamheter som anges i nämnda paragraf. Om råvarulager m. m. stadgas i 8 §.

Statsbidrag utgivna t. o. m. utgången av år 1979 skall inte betalas tillbaka om bidragen utgått till anskaffande av maskiner m. m. som överlåtes.

Protokollsanteckning

1 Till annan utrustning hör bl. a. fordon, kontorsutrustning och handverktyg.

7 §

De nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna skall svara för att fastigheter, inventarier, maskiner och annan utrustning underhålls fram till den 1 januari 1980 och att det vid denna tidpunkt finns förnödenheter för fortsatt drift av verksamheten.

8 §

Huvudmännen för de verksamheter som anges i 1 § överlåter per den 1 januari 1980, i den mån huvudmännen är ägare därtill, råvarulager och produkter under arbete på staten.

Staten erlägger senast den 1 mars 1980 till respektive huvudman för råvarulager sist fakturerat pris och för produkter under arbete skäligt värde med hänsyn till den färdiga produktens pris och kostnaden för återstående arbete. Vid konstaterad inkurans skall skäligt avdrag härför ske.

Staten försäljer för huvudmannens räkning vid överlåtelse tidpunkten färdiga produkter. Intäkterna för dessa produkter tillfaller den tidigare huvudmannen efter avdrag för administrations- och försäljningskostnader.

Protokollsanteckningar

1 Inventering med erforderlig värdering skall ske före den 1 januari 1980 av företrädare för staten och huvudmannen.

2 Om ersättning i enskilt fall framstår som uppenbart obilligt erlägger staten för råvarulager, i stället för sist fakturerat pris, den faktiska anskaffningskostnaden.

9 §

Alla inkomster och utgifter som berör den verksamhet och de tillgångar som skall övertas av staten och som belöper på tiden före den 1 januari 1980, tillkommer respektive faller på nuvarande huvudman eller fastighetsägare. De nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna skall fram till den 1 januari 1980 bedriva verksamheten och förvalta tillgångarna enligt de ekonomiska principer som hittills gällt.

Nuvarande huvudman eller fastighetsägare överlåter per den 1 januari 1980 på staten avtal om leveranser m. m. och patenter m. m., i den mån dessa avtal (motsv.) hör till de verksamheter som övertas av staten samt medverkar till att hyresavtal med annan än staten, landstingskommun eller kommun överlåtes på staten.

Staten inträder fr. o. m. detta datum i nuvarande huvudmans eller fastighetsägares rättigheter och skyldigheter i de av dessa avtal (motsv.) som överlåtes.

Protokollsanteckning

1 De nuvarande huvudmännen och fastighetsägarna skall samråda med respektive länsarbetsnämnd och den till länsarbetsnämnden knutna arbetsgruppen för organisation av arbetsmarknadsinstitut, innan avtal (motsv.) tecknas som berör verksamheten efter den 1 januari 1980.

10 §

Arbetstagare som anstälts med sysselsättning enbart inom det område staten övertar och som den 31 december 1979 är anställd i denna verksamhet, skall erbjudas anställning hos staten eller, vad gäller arbetstagare som anstälts som hantverkare (motsv.), alternativt hos den regionala stiftelsen för skyddat arbet inom länet.

Protokollsanteckning

1 Frågan om anställningserbjudande för dessa arbetstagare och för personal som har arbetsuppgifter för den här aktuella verksamheten förändrade med andra arbetsuppgifter skall före den 30 mars 1979 regleras genom överenskommelse mellan staten och nuvarande huvudmän.

11 §

Staten övertar betalningsansvaret för alla utgifter för pension eller livränta som föranleds av anställning före den 1 januari 1980 för de arbetstagare som den 31 december 1979 är anställda hos landsting eller kommun och som den 1 januari 1980 anställs av staten.

12 §

Avtal i överenskommelse med detta protokoll skall före den 30 mars 1979 träffas mellan staten och var och en av de landstingskommuner och kommuner som är huvudmän för eller ägare till i 1 § angivna verksamheter som övertas av staten. Avtalen skall godkännas av regeringen samt av samtliga nämnda landstingskommuner och kommuner. Avtalen blir gällande först sedan avtal träffats med och godkänts av samtliga nämnda landstingskommuner och kommuner.

Protokollsanteckning

1 Det förutsätts att nuvarande huvudmän fullgör föreskrivna informations-, varsel- och dylika åtgärder.

Detta protokoll är upprättat i tre exemplar, av vilka svenska staten, företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet tagit var sitt.

Stockholm den 21 december 1978

För svenska staten
Statens förhandlingsnämnd
Svante Englund
Stefan Sjölander

För Landstingsförbundet,
samtliga läns landstings
kommuner, Gotlands, Malmö
och Göteborgs kommuner
Walter Slunge
Anders Hedberg

För Svenska kommunförbundet
Sune Eriksson
Harry Lindström

Protokoll, fört vid förhandlingar den 21 december 1978 mellan statens förhandlingsnämnd samt företrädare för Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och för Svenska kommunförbundet om kompensation för övertagande av driftkostnader för skyddade verkstäder, arbetsvårdsinstitut m. m.

Närvarande: Statens förhandlingsnämnd överdirektör Svante Englund, departementsrådet Lars Ettarp, departementssekreterare Alf Nilsson, kanslissekreterare Leif Alm, byråsekreterare Stefan Sjölander, byråassistent Birgitta Pettersson

Landstingsförbundet, samtliga läns landstingskommuner, Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner avdelningschef Walter Slunge, sekreterare Anders Hedberg

Svenska kommunförbundet direktör Sune Eriksson, direktör Harry Lindström

1 §

Parterna konstaterar att staten samt landstingskommunerna och Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner per den 1 april 1979 bildar regionala stiftelser för skyddat arbete och att dessa stiftelser den 1 januari 1980 övertar driften av skyddade verkstäder m. m. samt att staten den 1 januari 1980 övertar driften av vissa arbetsvårdsinstitut.

2 §

Parterna konstaterar att i den proposition som låg till grund för riksdagens beslut om dessa ändrade huvudmannaskap har angetts, att ett statligt övertagande av det kommunala och landstingskommunala kostnadsansvaret på detta område endast kan accepteras om det i sin helhet motsvaras av minskade statliga åtaganden inom andra kommunala verksamhetsområden.

3 §

Parterna är överens om den bedömningen att detta kommunala och landstingskommunala kostnadsansvar motsvarar ett belopp av 775 miljoner kronor, vilket förutsätts regleras i samband med förhandlingar om olika statsbidrag till kommunal eller landstingskommunal verksamhet.

Protokollsanteckning

1 Det angivna beloppet är en uppskattning av nettokostnaden för år 1979.

Detta protokoll är upprättat i tre exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 21 december 1978.

För svenska staten
Statens förhandlingsnämnd
Svante Englund
Stefan Sjölander

För Landstingsförbundet,
samtliga läns landstings-
kommuner, Gotlands, Malmö
och Göteborgs kommuner
Walter Slunge
Anders Hedberg

För Svenska kommunförbundet
Sune Eriksson
Harry Lindström

*Bilaga 4***Nya organisationskommitténs för skyddat arbete (NOSA) rapport (Ds A 1979: 1) De regionala stiftelsernas organisation (exkl. bilagor)**

Genom beslut den 2 februari 1978 bemyndigade regeringen chefen för arbetsmarknadsdepartementet att tillkalla en kommitté med högst tolv ledamöter med uppdrag att utarbета förslag till och förbereda en ny organisation för skyddat arbete.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades som ledamöter f. d. generaldirektören Bertil Olsson, ombudsmannen Lars Eriksson, departementsrådet Lars Ettarp, ledamoten av riksdagen Bengt Fagerlund, byråchefen Harald Hemb, ledamoten av riksdagen Elver Jonsson, direktören Harry Lindström, ombudsmannen Willard Nordin, ledamoten av riksdagen Karl Anders Petersson, avdelningschefen Walter Slunge, psykologen Inga Sylwander och direktören Ruben Thurhagen.

Bertil Olsson utsågs att vara kommitténs ordförande.

Kommittén antog namnet Nya organisationskommittén för skyddat arbete (NOSA).

Kommittén får härmed överlämna föreliggande rapport, vilken är avsedd att ge underlag för uppbyggnaden av den regionala organisationen. Rapporten innehåller NOSA-kommitténs förslag till riktlinjer för företagsorganisation och personaldimensionering av de regionala stiftelserna för skyddat arbete. Rapporten bygger på förslag utarbetade av de regionala organisationskommittéer för skyddat arbete som av NOSA-kommittén upprättats inom varje län.

Kommittén har tidigare under år 1978 överlämnat förslag till stiftelsestadgar, organisation, val av lokaliseringsort m. m. avseende den centrala stiftelsen samt förslag angående finansieringsform, hemarbete, anslag för budgetåret 1979/80 m. m. Valet av ledamöter till de regionala stiftelsernas styrelser har behandlats i särskild skrivelse. Här föreliggande förslag till riktlinjer för uppbyggnaden av den regionala organisationen är grundade på kommitténs tidigare avlämnade förslag. Vad avser förslagen till riktlinjer för personaldimensionering m. m. ryms dessa inom ramarna för det förslag till budget för budgetåret 1979/80 som kommittén tidigare avlämnat.

Inom NOSA-kommittén har en särskild arbetsgrupp — regionala gruppen med bl. a. representanter för nuvarande huvudmän och berörda personalorganisationer — arbetat med frågorna omkring den regionala organisationen. Regionala gruppen har i sitt arbete erhållit bistånd från Statskonsult AB.

Utöver vad som framgår av föreliggande rapport arbetar kommittén, dess arbetsgrupper och regionala kommittéer f. n. med att på central och regional nivå inom olika områden praktiskt förbereda den nya organisationen. Detta arbete gäller förberedelsen av den regionala administrationen, lönesystem och övriga ekonomisystem, rekrytering, personalutbildning och övrig personaladministration m. m. Kommittén kan med utgångspunkt från föreliggande rapport och de regionala organisationskommittéernas förslag konstatera att ett omfattande organisations- och

utvecklingsarbete nu måste komma till stånd inom varje region för att förbereda den nya organisationen. Det är därför angeläget att kommittén, sedermera den centrala stiftelsen, och de regionala organisationskommittéerna redan nu påbörjar utvecklingsarbetet i avvaktan på att styrelser och verkställande direktörer finns tillsatta för de regionala stiftelserna. Det är vidare angeläget att viss personal tillträder sina befattningar vid de regionala stiftelserna så snart som möjligt under år 1979 och att nuvarande arbetsvårdsadministratörer så långt möjligt kan medverka i omlägningsarbetet.

Kommittén har för avsikt att överlämna föreliggande rapport för kännedom till de regionala kommittéerna som underlag för dessas fortsatta arbete med förberedelsen av den regionala organisationen.

Kommittén har gett SFO i uppdrag att i enlighet med medbestämmandelagen uppta förhandlingar i här aktuella frågor. Protokoll från dessa förhandlingar bifogas rapporten.

Nya organisationskommittén
för skyddat arbete (NOSA)

Bertil Olsson
ordförande

Lars Eriksson

Elver Jonsson

Walter Slunge

Lars Ettarp

Harry Lindström

Inga Sylvander

Bengt Fagerlund

Willard Nordin

Ruben Thurhagen

Harald Hemb

Karl Anders Petersson

Leif Alm
sekreterare

1 Bakgrund och sammanfattning

Enligt regeringens proposition 1977/78: 30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. och kommittédirektiven skulle under Nya organisationskommittén för skyddat arbete (NOSA) upprättas regionala organisationskommittéer vars främsta uppgift skulle vara att med hänsyn till de skilda förutsättningar som gäller i olika delar av landet utarbeta förslag till regional och lokal administration av verksamheten. De regionala kommittéerna, som skulle arbeta enligt direktiv från den centrala kommittén, skulle bestå av företrädare för landstingen, kommunerna, länsarbetsnämnderna och de anställdas organisationer.

Vid NOSA-kommitténs sammanträde den 1 mars 1978 uppdrogs åt en särskild arbetsgrupp — regionala gruppen — att utarbeta förslag till riktlinjer för de regionala kommittéerna samt svara för att dessa upprättades. På grundval av de regionala kommittéernas arbete skulle gruppen utarbeta förslag till organisation och dimensionering av de regionala stiftelsernas organisation.

Den 17 mars godkände NOSA-kommittén dels förslag till "Inbjudan" att utse företrädare i regional organisationskommitté för skyddat arbete dels "Riktlinjer för regional organisationskommitté för skyddat arbete". De regionala kommittéerna upprättades under april och maj månader. Kommittéernas utredningar, förslag och kostnadsberäkningar överlämnades till NOSA-kommittén under oktober månad 1978.

De regionala organisationskommittéerna visade genomgående ett mycket stort intresse för sina uppgifter och kunde trots den förhållandevis korta utredningstid som stod till förfogande lämna förslag och kostnadsberäkningar såsom planerats. De förslag som redovisats är främst plan över stiftelsens administrativa organisation och dimensionering av denna samt förslag till preliminär budget för första halvåret 1980. Härutöver har kommittéerna belyst och kommenterat verksamheten på ett värdefullt sätt.

Förslag till lämpliga lokaliseringsorter för stiftelsernas huvudkontor liksom besluten om neutrala och passande firmanamn för de regionala företagen har tagit längre tid att få fram. Dessa åtgärder är dock i de allra flesta fall nu verkställda.

Under den utredningstid på tre till fyra månader som de regionala kommittéerna haft till sitt förfogande har regionala gruppen och NOSA-kommitténs sekretariat upphållit kontakten med de regionala kommittéerna genom överläggningar på sekretariatet eller hos berörd region samt genom skriftliga anvisningar och telefonsamtal.

För att genomföra en allmän organisationsanalys avseende den av samordningen berörda verksamheten verkställde kommittén under maj månad en till resp. huvudman ställd företagsenkät. Sammantaget visar svaren huvuddragen av nuvarande organisation. Av enkätsvaren framgår med stor tydlighet att samordningsbehovet av de olika verksamheterna är stort. För ett stort antal, av de 171 olika huvudmän som berördes av enkäten, saknas i dag en regional samordning av verksamheten.

På grundval av de regionala organisationskommittéernas förslag har kommittén utarbetat här presenterade riktlinjer för företagsorganisation och personaldimensionering av de regionala företagens organisation. Förslagen omfattar den verksamhet, nu bedriven hos olika huvudmän, som skall samordnas regionalt, enligt prop. 1977/78: 30. Detta innebär,

enligt nuvarande benämningar, att verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och regionalpolitiskt hemarbete är inbegripna.

För de regionala huvudkontoren förordas som grundmodell en funktionell organisation, indelad i huvudfunktionerna marknad, produktion, ekonomi och personal inkl. företagshälsovård. Ansvaret bör fördelas på de olika funktionscheferna enligt av varje regionföretag fastställda delegationsbestämmelser. Verkstadscheferna underställs härmed resp. funktionschef inom dennes område.

Vid vissa regioner kan en sektorindeldad organisation avseende marknads- och produktionsfunktionerna komma att tillämpas. Sektorindelningen kan följa t. ex. produktgrupper eller branscher. Varje sektor får ett resultatansvar. Då emellertid nuvarande blandade produktion på verkstäderna förorsakar svårigheter att entydigt hänföra en verkstad till viss sektor kan inte denna organisationsform förordas som huvudalternativ. En bredare tillämpning härav måste föregås av en långsiktig omstrukturering av verksamheten.

De regionala kommittéernas förslag till dimensionering har analyserats och jämförts. De administrativa resurserna vid de regionala samhällsföretagens huvudkontor beräknas på grundval härav till ca 1 100 befattningar (exkl. företagshälsovården). Ökningen jämfört med de nu regionalt samordnade resurserna beräknas uppgå till ca 360 befattningar, varav den övervägande delen avser de sex regioner som f. n. ej har någon landstingssamordning av verksamheten. Kostnaden för huvudkontoren har beräknats till omkring 165 Mkr., eller 6: 45 per produktionstimme.

Vid verkstäderna kan antalet befattningar beräknas till ca 3 400, varav 600 avser kontorister, vaktmästare etc. och resten 2 800 verkstadschefer, arbetsledare och instruktörer. För dessa befattningar kan kostnaderna uppskattas till 350 Mkr eller 13: 70 per produktionstimme.

Totala antalet anställda vid de regionala företagen utöver de ca 22 000 anvisade arbetstagarna kan således uppskattas till ca 4 500 och kostnaderna härför till ca 515 Mkr, eller drygt 20 kr. per produktionstimme. Ökningen av antalet tjänster är mycket måttlig, m. h. t. att nuvarande huvudmän enligt företagsenkäten har redovisat att 4 136 tjänster finns inom verksamheten i dag. Personalökningen utgör således endast ca 9 %, varav 5 % avser de sex regioner som i dag ej har någon landstingssamordning av verksamheten. Som jämförelse kan nämnas att ökningen av antalet produktionstimmar från år 1978 till år 1980 har beräknats till ca 10 %.

Den kostnadsökning som orsakas av nya befattningar för de regionala företagens administrativa organisation torde, med hänsyn till den service i olika avseenden som många av de nuvarande huvudmännen ger sina enskilda företag, få betraktas som rimlig. En samordning av den nuvarande verksamhetens resurser i regionala företag har ansetts nödvändig att genomföra i syfte att i framtiden bl. a. genom en rationell och ändamålsenlig marknadsföring av företagens produktion, uppnå en allmän resultatförbättring. En till följd av en förbättrad företagsorganisation åstadkommen resultatförbättring väntas mer än väl kunna täcka den kostnadsökning som förslaget innebär.

Föreliggande förslag anger ramar och grundprinciper för det regionala företagens organisation vid starten år 1980. Ett omfattande organi-

sations- och utvecklingsarbete förestår. De regionala företagen måste utveckla och anpassa sin organisation till här framlagda riktlinjer, bl. a. kommer nya system inom personal- och ekonomiadministration att framläggas. Personalen skall introduceras och inskolas via ett omfattande utbildningsprogram. Vid varje region bör detta utvecklingsarbete drivas inom en samlad projektplan.

2 Grundmodell för det regionala samhällsföretagets organisation

2.1 Det regionala företagets roll

I enlighet med riksdagens beslut på grundval av propositionen 1977/78: 30 skall företaget tillgodose behovet av arbete för dem som på grund av nedsatt arbetsförmåga inte kan beredas plats på den reguljära arbetsmarknaden och som av arbetsförmedlingen anvisats arbete i företagets regi. Företaget skall värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete och dess verksamhet skall främst ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Arbetet vid företagets verkstäder skall med beaktande av riksdagens beslut utformas och bedrivas så att det om möjligt kan underlätta en övergång till arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Företaget bör ha en hög ambitionsnivå i sina strävanden att medelst tekniska och andra hjälpmedel bereda även gravt handikappade möjlighet till god produktiv insats och därmed till egen försörjning. Vårdpräglad arbetsterapi bör dock inte ordnas inom ramen för företagets verksamhet.

De anställda förutsättes producera angelägna varor och tjänster och därigenom bidra till utvecklingen av vårt lands samlade välbstånd. Verkstäderna skall därmed kunna utgöra en tillgång i landets näringsliv. Verksamheten skall utan eftersättande av företagets totala målsättning som ovan redovisats, bedrivas effektivt och med iakttagande av affärsmässiga principer.

Den affärsmässiga verksamhet som företaget bedriver påkallar en regional samordning av produktion och försäljning. Nya produkter och avsättningsområden kan behöva utvecklas. Marknadsföringen av företagets produktion bör vara rationell och ändamålsenlig för att dämpa nettokostnadsökningen. I den nya företagsorganisationen skall antalet organ som sysslar med marknadsföring och försäljning kunna minskas. Prissättningen av företagets varor och tjänster skall grunda sig på marknadsmässiga principer för kalkylering.

Den kunskap om den lokala marknaden, som personalen vid verkstäderna oftast har, bör utnyttjas för ett nära samarbete med näringslivet inom regionen.

Den regionala stiftelsen utgör ett *juridiskt självständigt företag* för verksamheten inom regionen och uppträder under eget namn. Verkstäderna (motsvarande) fungerar som tillverkande och kostnadsansvariga enheter inom detta företag. Vissa företag administrerar även hemarbete.

Företagets finansiering och förvaltning regleras genom den av riksdagen antagna lagen om regionala stiftelser för skyddat arbete (prop. 1978/79: 25, AU 1978/79: 17, rskr. 1978/79: 118) och kommande förordning som regeringen utfärdar med anledning därav.

Företaget skall äga och förvalta den egendom som tillförts företaget vid dess bildande och den egendom som i framtiden kommer att tillföras företaget.

Företaget skall för uppfyllande av sitt ändamål inom länet svara för planering, inrättande och drift av dels arbetsplatser vid företagens egna verkstäder, dels sådana industriella beredskapsarbeten, som kan komma att beslutas av regeringen eller efter dess bemyndigande av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). Den centrala stiftelsen svarar för viss övergripande planering.

Företaget skall därvid följa dels de övergripande beslut som fattas av den centrala stiftelsen i frågor rörande planering, budgetering och ekonomi samt beträffande personal- och rehabiliteringspolitik, dels de anvisningar som lämnas av den centrala stiftelsen.

Verksamheten skall finansieras med

- a) eget kapital som tillföres företaget vid dess bildande i form av utrustning (lokaler) likvida medel och andra tillgångar
- b) intäkter i verksamheten samt
- c) årliga statsbidrag, som anvisas av den centrala stiftelsen

Verksamheten kan även finansieras med lånemedel. Beslut om sådan finansiering skall dock alltid underställas den centrala stiftelsen för godkännande.

Firman tecknas förutom av styrelsen, av den eller dem som styrelsen utser. VD äger alltid rätt att teckna firma beträffande åtgärd som ingår i den löpande förvaltningen.

Styrelse och VD skall årligen före utgången av oktober månad avge årsredovisning bestående av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse. Räkenskaperna skall föras enligt centrala stiftelsens anvisningar.

Annorlunda uttryckt skall företaget, enligt de övergripande målen för verksamheten, förtydligade i centrala stiftelsens anvisningar, under fullt resultatansvar svara för driften av företagens verkstäder inom regionen.

Önskvärt resultat fastlägges årligen i en budget som också ligger till grund för centrala stiftelsens medelstillelse. Inom företaget bör varje verkstad (motsvarande) upprätta kostnadsställebudget.

Företagets ansvar innebär således att med beaktande av verksamhetens målsättning sträva efter att dels genom produktionsplanering och rationalisering uppnå god produktivitet — inre effektivitet, dels genom aktiva marknadsföringsåtgärder åstadkomma ett så gott ekonomiskt resultat som möjligt.

Företagets marknad är hela Sverige och exportmarknaden. Någon avgränsning av marknaden i förhållande till övriga regionföretag finns således i princip inte. När det gäller legoarbeten kommer dock marknadsföringen naturligt att i första hand rikta sig mot den egna regionen. De olika regionföretagen kan komma att uppträda som säljare åt varandra och samordna produktionen genom att fungera som underleverantörer till varandra. Även företag inom näringslivet i övrigt kan vara underleverantör.

Även om företagets primära ansvar avser den årliga produktionen så innebär även ansvaret att företaget skall ta initiativ till att genomföra eller föreslå genomförandet av åtgärder i marknad och produktion, som syftar till resultatförbättring på sikt. Härvid erhålles stöd i de gemensamma, samordnade koncernresurserna vid centrala stiftelsen.

2.2 Marknadsföring

2.2.1 Utgångspunkter, problemfält

I såväl OSA-utredningen (SOU 1975: 82), påföljande proposition, som samstämmt av de regionala organisationskommittéerna har framhållits vikten av att *marknadsföringen generellt förstärks*. Om samordnade resurser erhålls härför skulle sårbarheten på marknaden minska och verksamheten kunna drivas mer affärsmässigt. Se även bilagda sammanställning av svar på företagsenkät.

De flesta regionerna har framhållit att det är önskvärt med en *större andel egna produkter* i produktionen. Motiven härför är i huvudsak att man härigenom skulle genom tillverkning på lager kunna få en jämnare beläggning och vara mer oberoende av konjunktursvängningar samt att man skulle få ut ett bättre pris — uppnå större lönsamhet. Egna produkter ställer emellertid krav på bl. a. en förstärkt marknadsföring och resurser för produktutveckling. Några närmare lönsamhetskalkyler har inte presenterats. Enligt vissa bedömningar finns det egna produkter som skulle kunna nå en större marknad om en förstärkt marknadsföring kunde kombineras med en utökad tillverkningskapacitet, t. ex. genom att anlita annan samhällsverkstad som underleverantör.

Viss del, ett fåtal procent av omslutningen, tillverkas för *export*. Som allmänt önskemål har framhållits en ökad exportmarknad.

Verksamheten är starkt *geografiskt utspridd* och omfattar f. n. ett mycket *brett sortiment*. I vissa fall tillverkar en verkstad en unik produkt men likartad produktion finns vid ett flertal verkstäder. Även *kundkontakterna* blir mycket vitt förgrenade.

Till övervägande del består produktionen av *legoproduktion, såväl av hela produkter som detaljer*. Många verkstäder är sen flera år tillbaka legotillverkare åt *traktens* övriga *näringsliv*. Kontakten upprätthålls härvid i de flesta fall av *verkstadschefen*. Ofta omfattar legotillverkningen *korta, "olönsamma" serier* som kräver stora försäljningsansträngningar.

I förhållande till vissa större legokunder råder en *inbördes konkurrens* mellan verkstäderna med prisnedsättande effekt.

De nya regionala företagen kommer att ta över resultatansvaret för nuvarande *industriella beredskapsarbeten* och sälja deras produkter. Till stor del sker denna försäljning f. n. centralt vid AMS industrienhet. De nya företagen skall också kunna försälja ca 1 600 *hemarbetares* produktion. Det bör även, om berörda huvudmän så önskar, kunna ombesörja försäljning för *terapiverksamheten* m. m. vid sjukhus och andra vårdinstitutioner. Det sammanfattande intrycket är att det f. n. inte finns någon genomdiskuterad och allmänt omfattad och accepterad *affärsidé* (kommersiellt mål), *sortiments- och konkurrenspolitik för verksamheten*. En precisering på dessa punkter måste först åstadkommas innan kravet på marknadsföringsresurserna kan preciseras.

2.2.2 Central organisation

För att till viss del möta ovanstående situation och tillgodose vissa behov har NOSA-kommittén i annat sammanhang rekommenderat att centrala stiftelsen omfattar en marknadsavdelning för långsiktig och strategisk planering, utvärdering, utveckling och samordning avseende marknadsfrågor. Bl. a. ges här möjlighet att samordna försäljningen avseende exportmarknaden och vissa större legokunder, inkl. de statliga

samt även avseende vissa produktområden som kan vinna på en rikssamordning.

Diskussionen av sortimentspolitiken avseende sortimentsutvecklingen och försäljningsorganisationen för sortimentet föreslås ske inom branschråd. För varje råd finns en samordnande tjänsteman inom centrala stiftelsens marknadsavdelning. Rådsmedlemmar är i övrigt regionala/lokala representanter. I vissa fall kan diskussionen begränsas till att endast omfatta viss produktgrupp i ett produktgruppsråd.

Centralt kommer även att finnas expertis på affärsjuridik, säljfrämjande åtgärder, teknikvärdering etc.

2.2.3 *De regionala organisationskommittéernas organisationsförslag*

De regionala organisationskommittéernas förslag vad avser särskilda resurser för marknadsföring återfinns i sammanställning i tabell A. Av denna framgår att för marknadsföring har föreslagits ca 150 handläggare varav ett 70-tal avser nya befattningar. Ca hälften (ca 20 % av totala resursen) av dessa är befattningar för de sex regioner som i dag inte har någon landstingskommunal samordning av verksamheten. Detta innebär i genomsnitt ungefär 0,6 marknadsförare per 100 000 produktiva verkstadstimmar eller 3—9 handläggare per regionföretag (AB-, O- och BD-län oräknade). Härutöver kan vid vissa regionföretag finnas marknadsföringsbudget för köp av externa tjänster; agenturer, säljfrämjande åtgärder etc., vilket kan vara anledningen till att några regioner redovisar ett i förhållande till genomsnittet lågt antal befattningshavare.

Som regel är befattningarna tillordnade en marknadsavdelning vid huvudkontoret. Avdelningen föreslås ledas av en marknadschef som under sig har försäljningspersonal och vissa andra resurser för reklam, kalkylering etc. I några fall, speciellt vid de större företagen, föreslås särskilda produktutvecklare under marknadschefen. I andra fall har produktutvecklingen tillordnats produktionsavdelningen eller enskild verkstad. I sammanställningarna har alla produktutvecklare tillordnats produktionsfunktionen. Försäljningspersonal är som regel branschspecialiserade.

Några regionföretag har föreslagit att marknads- och produktionsavdelningarna ställs under samma chef. Några andra regionföretag har i stället för separata marknads- och produktionsavdelningar slagit samman dessa och delat upp resurserna på bransch- eller produktgruppsinriktade avdelningar/sektorer/divisioner. Avdelningschefen benämnes härvid produktchef. Varje sektor kan komma att åläggas ett resultatansvar.

I regionala kommittéernas förslag har som regel marknadsavdelningens relation till verkstäderna uttryckts som att marknadschefen har ett funktionellt ansvar utan att detta ansvar närmare preciserats. Det kan underförstås att delegationsbestämmelser kommer att fastläggas senare för ansvarsfördelningen styrelse — VD — marknadschef — verkstadschef. I den sektorindelade organisationen kommer verkstadscheferna att vara direkt underställda produktchefen. Det är dessutom möjligt att en av verkstadscheferna inom sektorn tillika kan fungera som produktchef.

Vid de företag som inte är sektorindelade i organisationsplanen kommer sektorindelning till uttryck i förslag om inrättande av branschintriktade samrådsorgan, bransch- eller produktråd.

2.2.4 Marknadsföringens innehåll

Marknadsföringens funktioner är i huvudsak

Marknadspolitiska beslut

- Val av sortiment, marknad, distributionsväg, konkurrensmedel, prispolitik, marknads mål.

Analys och utveckling

- Marknadsundersökningar och marknadsanalyser rörande marknader, kunder, produkter etc. som avser att ge beslutsunderlag för marknadsföringen.
- Kommersiell produktutveckling genom analys av nya och befintliga produkters funktioner, kvalitet, formgivning, förpackning och möjlig lönsamhet. Planering och introduktion av nya produkter, uteslutning av produkter ur sortimentet.
- Kostnads/intäktsanalyser för värdering av marknadsutbyte eller avkastningsgrad för olika produkter, marknader, distributionsvägar och konkurrensmedel.

Planering

- Marknadsplanering genom planläggning av produktinriktning och marknadsinriktning samt användningar av olika konkurrensmedel och distributionsvägar.
- Marknadsbudgetering på lång och kort sikt samt budgetkontroll.

Genomförandefunktioner för att sälja

- Offertgivning, soliditets- och kreditkontroll.
- Prisundersökning och prisbedömning, materialsammanställning, offertutskrift och överlämnande.
- Personlig försäljning genom bearbetning av konsumenter, återförsäljare eller köppåverkare genom personliga kontakter vid besök och/eller per telefon.
- Säljarledning som innebär urval, anställning, träning och ledning av säljare. Distriktsindelning. Lönesystem och motivationsåtgärder. Kontroll av säljarens prestationer.
- Säljstöd i form av olika hjälpmedel för det personliga säljarbetet.
- Säljfrämjande åtgärder, reklam.

Genomförandefunktioner efter en försäljning

- Orderbehandling m. m. (Ordermottagning, orderutskrift, granskning, leveransplanering, leveransövervakning och kundkontakter i samband härmed).
- Distribution = varuhantering, lagring, plockning, packning, transporter.
- Kundservice genom kontakter med kunder i syfte att lämna information eller bistånd av olika slag samt utföra tjänster som ibland ligger vid sidan av ingångna avtal.
- Teknisk service = olika uppgifter i samband med leverans och installation av produkter samt tillfällig eller fortlöpande kontroll, justering, reparation av dessa efter leverans (ofta baserade på s. k. serviceavtal).

Anmärkning

Flera av aktiviteterna måste genomföras i stark samverkan med produktionsteknisk expertis och producerande verkstadsenhet. Detta gäller speciellt offertberedning och framtagande av underlag för prissättning.

När det gäller legoarbeten övertar kunden — legoköparen — flera av ovanstående aktiviteter eller delar av dessa. Marknadsföringen får i dessa sammanhang formen av att sälja produktionskapacitet och produktionskunskap.

2.2.5 Kommentar. Rekommendation

Uppbyggnaden av stiftelseorganisationernas marknadsföringsresurser bör ske successivt allt eftersom affärsidéer och sortimentspolitik diskuteras fram. Först måste med början under år 1979 nuvarande marknads- erfarenheter och produktsortiment etc. inventeras.

En viss resurs för marknadsföringen måste dock snarast byggas upp vid samtliga regionföretag för att tillgodose det akuta behovet av att förbättra det ekonomiska resultatet och skapa en viss basresurs och -kompetens.

Resursen torde härvid kunna vara av storleksordningen 1 marknadsförare per 200 000 tim. (totalt ca 130 befattningar), om ej särskilda skäl föreligger för större insats. Härutöver behövs vissa medel för bl. a köp av främmande tjänster inom marknadsföringsbudgetens ram. Den regionala kostnaden för marknadsföring kan då beräknas till ca 1: 25 kr. per produktiv timme eller totalt ca 32 Mkr. De centrala marknadsföringskostnaderna kan beräknas till ca 10 Mkr. En nettokostnadsänkning på ca 4—5 % skulle täcka hela denna kostnad.

Det ovan sagda innebär att vid de regionföretag, som redan i dag har särskilda marknadsföringsresurser, det måste särskilt noga övervägas om föreslagen resursförstärkning behövs redan vid företagsstarten år 1980.

Resursavvägningen bör ske mot bakgrund av att vissa för koncernen gemensamma specialresurser finns vid centrala stiftelsen, speciellt för mer långsiktig marknadsplanering och marknadsanalys. Den regionala marknadsföringen kommer därhän att få sin tyngdpunkt på direkt försäljning och åtgärder för att stödja denna i form av reklam etc. Vidare kommer de regionala resurserna att medverka i marknadsanalyser, sortimentsutveckling etc. inom ramen för centrala stiftelsens bransch- och produktgruppsråd. Vid ställningstagande till storleken av marknadsföringskapaciteten vid huvudkontoret bör särskilt övervägas behovet av att avlasta verkstadscheferna försäljningsarbetet samt möjligheten att biträda annat regionföretag i säljarbetet.

Angående marknadsföringsresursernas inordning i huvudkontorets organisation se följande avsnitt om organisationsplanen.

Då verksamheten är starkt bidragsunderstödd förutsättes att nuvarande enhetliga kalkylsystem för samhällsverkstäder t. v. tillämpas tills det eventuellt ersätts med annat enhetligt system efter en utvärdering inom den nya organisationen. Sagda krav på marknadsmässig och enhetlig priskalkylering medför att i princip alla affärsöverenskommelser med kund bör tecknas av styrelse, VD, marknadschef eller produktchef enligt fastställd delegation om rätt att teckna firman. Produktionsavdelningen vid huvudkontoret bör i förekommande fall även kontrollera och kontratsignera underliggande beräkningar. Möjlighet bör dock finnas att

Tabell A. Av regionala organisationskommittéerna föreslaget antal handläggare år 1980 inom marknads- resp. produktionsfunktionen vid regionalt företags huvudkontor

(. = uppgift saknas)

Län	Marknad			Produktion ¹		
	Hand- läggare Totalt	varav ökning ²	/100 000 tim.	Hand- läggare Totalt	varav ökning ²	/100 000 tim.
AB ³	14	0	0,62	27	0	0,99
C	4	2	0,72	9	2	1,61
D	3,5	..	0,73	5	1	1,05
E	7	2	0,68	13	..	1,26
F ⁴	4	4	0,34	15	5	1,29
G	3	1	0,45	6	..	0,90
H	5	3	0,51	10,5	1	1,06
I	2	1	0,47	4	1	0,94
K	4	4	0,58	6	5	0,87
L	4	..	0,56	8	..	1,13
M	6	2	0,30	19,5	0,5	0,98
N	3	1	0,62	13	3	2,68
O	18 ⁵	..	1,16	..	..	..
P ⁴	4	4	0,27	17	7	1,13
R	9	4,5	1,13	8	5	1,00
S ⁴	5	5	0,50	8	..	0,75
T	5	4	0,67	6	1	0,80
U	3	1	0,32	11	1	1,18
W ⁴	9,5	8	0,82	12	6	1,03
X	7	5	0,66	10	4	0,94
Y	6	..	0,65	8	..	0,86
Z ⁴	4	4	0,28	15	4	1,05
AC	4	1	0,49	13	2	1,59
BD ⁴	13	9	1,40	22,5	3	2,42
Summa	147	65,5	0,58	266,5	51,5	1,11

¹ Samtliga produktutvecklare hänförs till Produktion.

² För AB-län är en samlad resurs om 41 personer skönmässigt fördelade med 1/3 på Marknad och 2/3 på Produktion.

³ För O-län har angivits antal personår för marknadsföring. Angiven numerär torde därför även omfatta vissa insatser på verkstadnivå.

⁴ I angivet antal personer är även inräknat vissa specialteknikertjänster, typ planerare etc., med tjänstgöring vid verkstad.

⁵ Ökning i förhållande till i dag samordnade resurser på arbetsvårdskontoret.

⁶ Är i dag inte landstingskommunalt samordnade.

delegera avtalstecknandet till verkstad, om härigenom ett bättre affärs-
mässigt agerande kan förväntas. Givetvis medverkar verkstadsledningen
vid kundkontakter och i beredningen av offerter och avtal. Till följd av
ovanstående bör även all fakturering ske genom huvudkontoret. Det för-
utsätts vidare att beläggningssituationen systematiskt och fortlöpande
meddelas huvudkontoret.

2.3 Produktions- och materialstyrning. Teknisk utveckling, underhåll etc. Verkstadsledning

2.3.1 Utgångspunkter, problemfält

Den tekniska, producerande funktionen är den ursprungliga och mest
etablerade i organisationen. Resurser för produktionsstyrning etc. finns i

första hand *inom verkstäderna* (motsvarande) i form av verkstadschefer och arbetsledare. Härutöver finns redan nu vid vissa landsting samordnade resurser vid arbetsvårdskontoren. I viss utsträckning (ex. avseende underhåll och byggnadsfrågor) replierar arbetsvården på landstingets eller kommunens övriga resurser. Se även bilagda sammanställning av svar på företagsenkät.

Enligt OSA-utredningen och de regionala organisationskommittéerna bör *produktivitetstvinster* kunna uppnås genom i vissa delar samordnad produktions- och resursplanering, materialstyrning och samordnade inköp.

Kompetensförstärkning krävs vidare för teknisk metodutveckling, investeringsplanering, produktutveckling etc.

Fastighets- och inventarieunderhållet måste samordnas för att bli *rationellt*. Likaså lagerhållning och transporter.

Vidare framhålls att *planeringstekniken måste förbättras*. Produktionsplaneringen, materialstyrningen och efterkalkyleringen måste utvecklas. Arbetsvårdsverksamheten kräver *differentierad planering* och teknik *anpassad till arbetstagarnas handikapp*.

Arbetsanpassningen, inkl. arbetsmiljö- och skyddsfrågor, måste ha sin ständiga bevakning. Den nya arbetsmiljölagstiftningen kräver en ökad uppmärksamhet på dessa frågor.

Produktionen är splittrad på en vitt *differentierad produktionsteknik* som befinner sig på skilda *teknologiska utvecklingsnivåer*. Inom varje regionföretag finns ett stort antal branscher representerade. Stor obalans råder i den tekniska kapaciteten mellan regionerna.

2.3.2 Central organisation

Enligt NOSA:s rekommendation i annat sammanhang kommer det att inom centrala stiftelsen finnas en mindre teknisk avdelning. Denna avdelnings huvuduppgift blir att göra teknisk utvärdering av produktionsresurserna och svara för en teknisk utveckling av verksamheten, företrädesvis i samband med nyinvesteringar vid expansion och större omstruktureringar. Vidare kan avdelningen svara för tekniska internkonsultationer inom koncernen och dess inköpssektion för samordning av viss inköpsverksamhet.

Till avdelningens förfogande kommer att finnas en investeringsbudget. Projekteringsresurser etc. kommer att köpas som externa tjänster. Vid nyinvesteringar kommer centrala stiftelsen och regionalföretagen att samverka i en projektorganisation. Det förutsätts att en hel del av program- och projekteringsarbetet kommer att utföras av de regionala företagens personal.

2.3.3 De regionala organisationskommittéernas organisationsförslag

Primärt är de tekniska lednings- och serviceresurserna lokaliserade till verkstäderna (motsvarande). För varje verkstad finns en verkstadschef och ibland leder denna flera verkstäder. Härutöver finns ett antal hantverkare, instruktörer, verktygstekniker, förrådsmän, och andra stödresurser. Vid större verkstäder kan dessutom finnas planeringstekniker, personalassistenter och kontorspersonal.

Enligt de regionala organisationskommittéernas redogörelser uppgår resurserna för produktionsledning och stödarbete — verkstadschefer, arbetsledare och hantverkare/instruktörer — till i genomsnitt 11 befatt-

ningshavare per 100 000 timmar produktiv tid (spridning 9—13 st.) eller ca 1 befattningshavare per 7—8 arbetstagare. Detta innebär totalt ca 2 800 befattningshavare av denna typ varav ca 40 % är hantverkare/instruktörer.

Centralisering och samordning av de tekniska resurserna och den tekniska personalen har skett situationsanpassat till omständigheterna vid varje regionalt företag. Det är därför svårt att entydigt identifiera och jämföra organisationskommittéernas förslag till central teknisk organisation vid regionföretagens huvudkontor.

Förslagen är sammanställda i tabell A. Av denna framgår att totalt ca 265 teknikerbefattningar är föreslagna (O-län oräknat), då uppgift saknas. Genomsnittligt motsvarar detta ca 1,11 befattningshavare per 100 000 produktiva timmar. Ca 1/3 av de redovisade befattningarna föreslås vara placerade på verkstäderna. 50—60 befattningar är nya. Ett 20-tal (ca 7 % av den totala resursen) av dessa avser de sex regioner som f. n. inte är landstingskommunalt samordnade. Teknikertätheten verkar vara oberoende av vilken produktgrupp eller bransch man arbetar i. Innehållet i befattningarna är som ovan sagts ej direkt jämförbart från region till region. Om storstadsregionerna och vissa andra extremförslag undantages innebär förslagen 4—9 befattningshavare per huvudkontor.

De vid huvudkontoren placerade befattningarna är som regel tillordnade en produktionsavdelning. Som framhållits i avsnittet om marknadsföring innebär emellertid förslagen för några regioner att marknadsföringsresurserna och den produktionstekniska ledningen har samordnats i samma enhet eller ställts under samma överordnade chef inom huvudkontoret.

Produktionsavdelningen kan i vissa fall vara underindelade exempelvis

- driftenhet, enhet för teknisk service eller
- materialstyrningsenhet och produktionsteknisk enhet eller
- produktionssektion, kontrollsektion, arbetsmiljösektion, gods- och transportsektion, underhållssektion

I flertalet fall har produkttionalisering och produktutvecklingen tillordnats produktionsavdelningen. Viss branschspecialisering förutsätts som regel för i avdelningen ingående produktionstekniker.

Chefen för produktionsavdelningen — produktionschefen, produktionsledaren — har som regel i förslagen tillskrivits ett funktionsansvar. Detta är inte närmare preciserat. I vissa fall har i organisationsplanen verkstäderna direkt underställt produktionsavdelningen. För de företag som föreslår sektionsindeldad organisation underställs verkstadschefen den resultatansvariga produktchefen, som tillika kan vara verkstadschef.

2.3.4 Huvudaktiviteter

En sammanställning av förslagens funktionsbeskrivningar ger följande lista över huvudområden för produktionsavdelningens övergripande ansvar:

Produktionsplanering, produktavtal
Huvudplanering, teknisk och personell
Resursutnyttjande
Materialplanering

Lokalplanering

Transportplanering

Metodanalys och metodutveckling, arbetsplatsanpassning

Teknisk utveckling i övrigt

Investeringsplanering, -analys

Kapacitetsanalyser

Strukturrationalisering

Arbetsförenkling, arbetsstudier

Konstruktionsgranskning

Produktutveckling, prototyparbete

Verktygsutveckling

Tillverkningsstyrning

Tillverkningsuppföljning

Beläggningsredovisning

Kvalitetskontroll

Resultatuppföljning

För- och efterkalkylering

Arbetsanpassning, inkl. arbetsmiljö och skyddsfrågor

Brandförsvar, säkerhetsfrågor och bevakning

Materialinköp

Inköp av inventarier

Förråds- och lagerhållning

Transportorganisation

Fastighetsunderhåll, lokalvård

Inventariunderhåll

Program- och projekteringsarbete i samband med ny-, om- och tillbyggnad.

Anmärkning

Som tidigare anförts under avsnittet marknadsföring krävs stark samverkan mellan marknadsföringen och produktionsledningen.

Krav på resurser för produktutveckling beror dels på andelen egna produkter i tillverkningen, dels på i vad mån denna sker genom centrala stiftelsens försorg. Regionalt kommer dock att ligga primärt ansvar för produktförbättringar och produktionalisering.

Arbets- och arbetsplatsanpassningen kräver en frekvent samverkan med företagshälsovården, inom vilken bl. a. finns en skyddsingenjörsskurs.

2.3.5 Kommentar. Rekommendation

Ställningstagande till detaljorganisation av teknikerresurser bör ske av varje regionföretag anpassat till dess verksamhet, personer, teknik och övrig situation samt de förändringar som planeras och kan förväntas. Ställningstagandet måste föregås av mer ingående studier av resursbehov och lämpliga resursdispositioner, bl. a. avvägs huvudkontorets resurser mot verkstädernas behov, som först bör täckas. I resursprövningen bör även möjligheten beaktas till resursutveckling genom utbildning av verkstadsresurserna.

Angående produktionsledningens inplacering i huvudkontorets organisation hänvisas till följande avsnitt om organisationsplanen.

Liksom avseende marknadsföringen bör även för den samordnade tekniska kompetensen en viss basresurs finnas vid varje regionalt företag. Ett riktvärde för dimensioneringen härav bör vara de i regionala kommittéernas förslag framräknade genomsnittsresursen 1,11 handläggande tekniker per 100 000 produktiva timmar, dvs. totalt ca 280 befattningshavare. Kostnaden härför kan beräknas till 2 kr./tim. eller totalt ca 50 Mkr. Häri har inräknats vissa omkostnader och möjlighet att tillfälligt förstärka organisationen genom köp av externa tjänster. De centrala kostnaderna för tekniska avdelningen kan beräknas till ca 5 Mkr. En produktivitetsökning (kostnadsminskning) på 2—3 % skulle täcka denna kostnad.

Det fortsatta utvecklingsarbetet bör särskilt beakta ansvarsfördelningen mellan verkstad och huvudkontor. Till vägledning för detta arbete har inom NOSA-kommittén i annat sammanhang utarbetats ett förslag till funktionsbeskrivning för verkstadschef, produktionstekniker, arbetsledare och verktygsuppsättare, instruktör/ställare, ur personaladministrativ synvinkel.

Verkstadsledningens (motsvarande) huvudsakliga arbetsuppgifter kan anges som att under verkställande direktören och funktionsansvarig chef enligt det enskilda regionala företagets delegationsbestämmelser och rutinbeskrivningar ansvara för:

Produktkalkylering

Produktutveckling

Prototyparbete

Produktionsstyrning (planering, beredning, ledning, samverkan med underleverantör)

Tillverkningskontroll, leveransbevakning, åtgärder vid reklamation

Beläggningen och redovisningen av denna

Inköp av material och förbrukningsartiklar

Förråds- och lagerhållning

Transporter

Fastighetstillsyn och reparationer

Inventarietillsyn och reparationer

Utveckling av produktionsutrustningen

Rationaliseringar

Verktygsutveckling

Medverkan i program- och projekteringsarbetet vid ny-, om- och tillbyggnad

Anställning av personal

Introduktionsutbildning och handledning

De anställdas utveckling och trivsel

Personaladministration i övrigt

Arbets- och arbetsplatsanpassning (inkl. arbetsmiljö och skyddsfrågor)

Företagshälsovård

Prestationsbedömning

Utveckling av arbetsorganisation

Lokala samarbetet med de fackliga organisationerna

Kostnadsställebudgetering

Underlag för redovisning och fakturering

Sammanfattningsvis kan verkstadschefens (motsvarande) ansvar uttryckas som att som platschef uppfylla ett produktivitetsansvar (ansvar för verkstadens inre effektivitet) med särskilt beaktande av den anvisade arbetskraftens arbetsförmåga och utvecklingsmöjligheter, uppställda miljö- och konsumentkrav samt inom ramen för givna fasta resurser och uppställd driftbudget.

Med ovanstående som grund och de råd och anvisningar som centrala stiftelsen framöver kommer att avge bör varje regionalt företag precisera verkstadsledningens ansvarsområde och arbetsuppgifter i befattningsbeskrivningar, delegationsbestämmelser och arbetsrutiner. För att så hög effektivitet som möjligt skall uppnås måste företagsledning, bestämmelser och rutiner noga anpassas till det enskilda företagets och dess produktionsenheters särart, situation och förutsättningar och så att säga få en individuell utformning.

2.4 Personaladministration

2.4.1 Utgångspunkter

Enligt propositionen 1977/78: 30 skall verksamheten främst ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i syfte att värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete. De anställda skall ej behöva konkurrera med personer utan arbetshinder när det gäller att få eller behålla ett arbete. Arbetsplatserna måste så långt som möjligt anpassas till de arbetshandikappades förutsättningar. Verksamheten måste vidare utformas och bedrivas så att den förstärker de anställdas möjligheter att kunna ta annat arbete.

Jämfört med det enskilda näringslivet bör personaladministrationen relativt övriga funktioner inom de regionala företagen få en särskild tyngd med hänsyn till företagets arbetsmarknads- och rehabiliteringspolitiska målsättning.

T. ex. måste personalchefen ges samma status som ekonomichefen för att i en jämbördig diskussion kunna ta fram beslutsunderlag, åt företagsledningen och linjecheferna, som möjliggör en avvägning mellan de olika målen för verksamheten. Sålunda bör t. ex. personalchefen även medverka i utformningen av förvaltningsberättelsens sociala del.

NOSA-kommittén har i annat sammanhang i ett särskilt dokument sammanfattat de grundläggande värderingar som bör gälla för personalpolitiken inom den nya organisationen. En särskild arbetsgrupp inom NOSA-kommittén för personalpolitiska frågor har överfört dessa värderingar till förslag till funktionsbeskrivningar för vissa befattningar såsom verkstadschef, arbetsledning, hantverkare/instruktörer och personaladministratörer (funktionsbeskrivningarna återges i bil. 5).

Företagshälsovården behandlas i en särskild PM utarbetat av ovan nämnda arbetsgrupp inom kommittén.

I PM:en rekommenderades att inbyggd företagshälsovård administrativt bör inplaceras i det regionala företagets personalavdelning. NOSA-kommittén har även genom sin förvaltningsgrupp låtit ta fram ett nytt gemensamt lönesystem för hela koncernen. Målsättningen är att det nya systemet skall vara i bruk från 1980-01-01 för hela organisationen. Inom

centrala stiftelsen har föreslagits resurser för vård och utveckling av systemet.

Personaladministrationen sköts i dag i stor utsträckning vid landstingens eller kommunernas kanslienheter för personaladministration. Se även bilagda sammanställning av svar på företagsenkät. Detta arbete måste övertagas av de nya företagen.

2.4.2 Central organisation

I förslaget till central stiftelse-organisation finns en särskild personalavdelning under en personaldirektör upptagen. Avdelningen har delats i sektioner för planering, personaladministration och utbildning.

Tyngdpunkten i centrala stiftelsens arbete ligger på utvärdering, utveckling, policyformulering och samordning i övrigt av t. ex. förhandlingar, utbildningsinsatser och den personaladministrativa utvecklingen.

2.4.3 De regionala organisationskommittéernas förslag

De regionala förslagen är sammanställda i tabell B. Av denna framgår att ca 200 befattningar begärs till huvudkontorens personalenheter, företagshälsovården oräknad. Härutöver finns vissa resurser vid verkstäderna (motsvarande), se avsnitt 2.6, som fullgör, som deluppgift, vissa personaladministrativa uppgifter, i huvudsak produktion av löneunderlag och liknande.

Av de begärda resurserna består relativt stor andel (80-talet befattningar) av begärd ökning av nuvarande inom arbetsvården samordnade landstingsresurser, ca 1/2 av dessa avser de sex regioner som i dag ej är samordnade. Detta tyder på att mycket stor del av nuvarande personaladministration utförs av andra kommunala och statliga resurser än som särskilt tilldelats arbetsvården. Detta avser troligtvis i första hand den övergripande ledningen och arbete med löner och registrering. Kostnaden för datorbearbetning etc. är ej redovisade. I genomsnitt skulle begärda antalet resurser för personaladministration uppgå till 0,8 befattningar per 100 000 produktionstimmar. Spridningen i förslagen är emellertid stor, från 0,4—1,6 och kan inte härledas till någon särskild, systematiskt påverkande faktor, såsom företagsstorlek, branschstruktur etc.

Som regel tillordnas resurserna en funktionsansvarig personalavdelning ställd direkt under VD. I ett fall har emellertid personalenheten samordnats med ekonomienheten under en administrativ chef. Underindelning av personalenheten kan i vissa fall ske i en särskild löncenhet och en personaladministrativ enhet. Vid vissa företag är personal för personalomsorgen utplacerade på stora produktionsenheter men redovisade som huvudkontorsresurs.

Befattningarna inom de personalkategorier som upptages i de föreslagna organisationerna har olika benämningar. I huvudsak torde de dock kunna samgrupperas under:

Ledning; personalchef, chefsassistent
Utbildare
Personalassistenter/konsulenter
Personalsekreterare
Personalassistenter/löneberäknare
Kanslistor, kontorister

2.4.4 Huvudaktiviteter

Mot bakgrund av ovanstående blir det regionala företags personalhets uppgift att planera, leda, utveckla och kontrollera personaladministrationen inom företaget. Enheten samarbetar därvid med den centrala stiftelsens personalavdelning, andra funktioner vid det regionala företags huvudkontor och med de producerande enheterna.

Personaladministrativa uppgifter kan delegeras till produktionsenhet från huvudkontoret. I vilken omfattning detta sker är beroende av de regionala och lokala förhållandena, exempelvis den lokala företagsenhets storlek och personalresurser.

Personalavdelningen vid ett regionalt företag kommer normalt att ansvara för följande huvuduppgifter:

Förhandlingar, anställningsvillkor

- tolkning m. m. av arbetsrätten
- förhandlingar med fackliga organisationer
- statistik, nomenklatur etc.
- försäkrings- och pensionsfrågor
- löneuträkning

Samråd, information

- de anställda
- arbetsgivarorganisationen
- myndigheter, utbildningsorgan etc.

Personaldata

- personalregister
- regelbunden statistik
- utredningar
- social redovisning i årsredovisningen

Personal- och bemanningsplanering

- personalbehov
- personaltillgång
- personliga önskemål

Rekrytering

- kontakter med arbetsförmedling, skolor etc.
- urval
- anställningsvillkor

Introduktion och uppföljning

- nyanställda
- omplacerade

Personalutveckling

- utbildningsbehov
- utbildningsplanering, genomförande
- uppföljning
- kontakter med utbildningsgivare
- ekonomiska villkor

Omplacering

- befordran
- av personliga skäl
- avveckling

Personalvård

- personalsocial verksamhet
- fritidsfrågor
- mat, bostäder
- kontakter med primärkommunal social service

Företagshälsovård

- teknisk
- medicinsk
- psykosocial
- sekretariat för central skyddskommitté

2.4.5 Kommentarer. Rekommendationer

Svårigheter föreligger för NOSA-kommittén och dess regionala kommittéer att i dag beräkna behovet av personaladministrativa resurser framför allt beroende dels på ambitionsnivån i den administrativa utövningen, dels på vilka rationaliseringar som kan uppnås i utformningen av organisationens nya administrativa rutiner. Det framräknade genomsnittet befattningshavare kan ej rekommenderas som riktvärde för dimensioneringen, då underlaget för förslagen har för stor osäkerhet. I stället bör behovet uppskattas funktion för funktion enligt följande.

Vad inledningsvis har framhållits om personalfunktionens status medför att personalenheten måste ledas av en väl kvalificerad *personalchef*.

Vid de större företagen bör vidare finnas 1—2 *utbildningsledare* för planering och administration av regional/lokal utbildning och samverkan med utbildningssektionen inom centrala stiftelsen. De små företagens (ca 10 st.) utbildning får samordnas av någon annan tjänsteman inom personalenheten och genom att de replierar på centrala stiftelsens resurser eller något större företags resurser.

För arbetsuppgifter inom personalomsorgen har här beräknats ett behov av en *personalassistent/konsulent* per 300 anställda. Några erfarenhetsvärden finns dock inte utan funktionen bör utvärderas närmare innan ett mer definitivt behov kan fastläggas. Angivna täthet skall endast ses som en ambitionsnivå för funktionen att tillämpas vid starten för organisationen. Vid dimensioneringen av funktionen bör beaktas utformningen av företagshälsovården.

Erfarenhetsmässigt kan löneadministrationens behov beräknas till en *löneberedare* per 300 anställda om ett välutvecklat datorsystem tillämpas. Medel måste även budgeteras för datorbehandling m. m. här beräknat till ca 150 kr. per anställd/och år.

Angivna dimensioneringsnormer skulle betyda att behovet av befattningshavare skulle uppgå till ca 220 st. 1980-01-01. 50 % av dessa är ”nya” befattningar varav mer än hälften (65 st.) avser de sex regionerna som i dag ej är samordnade. Dvs. bedömningarna visar att några företag klart underskattat behovet i sina organisationsförslag.

Kostnaden inkl. datorkostnaden m. m., för de regionala företagens personalfunktion (exkl. företagshälsovården) kan sålunda beräknas till ca 26 Mkr. eller ca 1 kr. per produktionstimme.

B. Av regionala organisationskommittéerna föreslaget antal befattningar huvudkontoren år 1980 inom ekonomi- och personalfunktionerna
(. . = uppgift saknas)

Län	Antal föreslagna befattningar					
	Personaladm.			Ekonomiadm.		
	Tot.	varav ökning ¹	per 100 000 timme	Tot.	varav ökning ¹	per 10 Mkr.
AB ²	45	0	1,6	42	0	1,5
C	5	2	0,9	9	1	2,1
D	2	1	0,4	2,5	0	0,7
E	12	8	1,2	7	3	0,9
F*	6	6	0,5	8	8	0,9
G	4,5	..	0,7	3,5	..	0,8
H	6	1	0,6	4,5	2	0,5
I	3	2	0,7	4	2	1,4
K	6	4	0,9	5,5	5,5	0,8
L	4	..	0,6	4	..	0,7
M	10	..	0,5	10	..	0,6
N	7	2	1,4	6	2	1,5
O	17,5	..	1,1	16	..	1,2
P*	7	7	0,5	6	6	0,6
R	7	7	0,9	5	1	0,9
S*	9	9	0,9	8	8	0,9
T	7	5	0,9	3	1	0,5
U	5	1,5	0,5	10	3	1,2
W*	6	6	0,5	5	5	0,5
X	8	7	0,8	6	4,5	0,9
Y	6	..	0,6	6,5	..	0,8
Z*	6	6	0,4	4	4	0,3
AC	5	4	0,5	6	2,5	0,6
BD*	6	..	0,5	6	..	0,4
Summa	200	79	0,8	188	59	0,9

¹ Ökning i förhållande till i dag samordnade resurser på arbetsvårds kontor. Motsvarande resurser kan i dag vara utspridda inom kommunala förvaltningar i övrigt.

² Vid AB-län föreligger annan fördelning mellan huvudkontor och verkstad än på andra håll varför numerären ej är helt jämförbar.

* Är i dag inte landstingskommunalt samordnade.

2.5 Ekonomifunktionerna

2.5.1 Utgångspunkter, problemfält

Ekonomifunktionerna har i dag en *spridd resursfördelning*. Någon region har helt egna resurser inom *samhällsföretagets ram*, medan där- emot vissa regioner helt utnyttjar *huvudmannens resurser*. Det senare gäller t. ex. för regioner med kommunalt huvudmannaskap. Mellan dessa båda ytterligheter förekommer en mängd skiftningar. När huvudmannens resurser utnyttjas är oftast *arbetsuppgifterna uppdelade* på ett större antal personer, varför nuvarande resursinsats är svårberäknad. Vissa resurser för t. ex. kalkylering, fakturering är dessutom lokaliserade till verkstäderna. Se även bilagda sammanställning över svar på företagsenkät.

P. g. a. denna stora resursspridning förekommer *inte* heller någon *enhetlig systemuppbyggnad*. Härav följer att *systemkvaliteten* är *ojämn* mellan regionerna.

Om något generellt omdöme skall ges, kan sägas att systemens ambitionsnivåer är låga. Huvudanledningen till detta är främst följande två skäl:

1. Om huvudmannens resurser utnyttjas är systemen utformade för anslagsstyrd icke-rörelsedrivande verksamhet. I vissa fall har anpassning till samhällsföretagens specifika behov gjorts.

2. Om egen ekonomifunktion finns på arbetsvårdskansliet har i dessa fall kansliet varit hänvisad till att använda huvudmannens bassystem och huvudmannen har hittills avsatt begränsade resurser för systemutveckling för arbetsvårdens speciella behov.

Omorganisationen skall på sikt innebära att *samordnade* system byggs upp, *anpassade* på verksamhetens *behov* och *inriktning*. NOSA-kommittén har påbörjat detta utvecklingsarbete. Detta redovisas i annat sammanhang.

En mera *rationell arbetshantering* bör kunna åstadkommas genom ökad maskinell behandling, främst datordrift. *Förbättrade budgetmetoder* innebär att budgetens värde som styrmekanism ökar. Bättre och snabbare mer företagsanpassade *styr- och kontrollmöjligheter* skapar förutsättningar för förbättrad ekonomisering.

Det regionala företaget kommer att som självständig juridisk person få *fullständigt redovisningsansvar*. God bokföringssed för företag skall således följas och bokföringslagen skall i princip gälla. Centrala stiftelsen kommer att utfärda närmare anvisningar om budgetering och redovisning. Årsredovisningen skall omfatta balans- och resultaträkningar samt förvaltningsberättelse. Den senare kan omfatta utöver de ekonomiska resultaten och dispositionerna även redogörelse för måluppfyllelse avseende företaget övriga mål och vidtagna åtgärder för att uppnå dessa (s. k. social redovisning). Årsredovisningen skall i reviderat skick överlämnas till centrala stiftelsen och är att betrakta som offentlig handling

2.5.2 Central organisation

En ekonomiavdelning med stödjande, planerande och samordnande uppgifter kommer att byggas upp inom den centrala organisationen. Avdelningen kommer huvudsakligen att arbeta med följande aktiviteter.

- budget- och bidragsfrågor (äskanden och medelsfördelning)
- bokslutsanalyser, upprättande av koncernbokslut
- förvaltning av lån och investeringsmedel
- utvärdering och utveckling av budgeterings- och redovisningssystem samt kalkyleringsprinciper
- internkonsultationer åt de regionala företagen

2.5.3 De regionala organisationskommittéernas organisationsförslag

I samtliga regionförslag är resurserna hänfödda till en ekonomiavdelning på regionala företags huvudkontor. Vissa resurser vid de lokala verkstadsenheterna förekommer dock för t. ex. kalkylering och fakturerering. Dessa är ej medräknade i här gjord sammanställning. I vissa förslag har underindelning av ekonomifunktionen gjorts, t. ex.:

Budgetavdelningen

Redovisningsavdelning

Intern serviceavdelning

Ekonomifunktionens ansvars- och befogenhetsmässiga ställning gentemot övriga huvudfunktioner på HK och/eller de lokala verkstadsenheterna är ej preciserad i förslagen.

Av tabell B framgår att totala antalet föreslagna tjänster vid huvudkontoren är ca. 190 st. Ökningstalet på ca 60 personer är missvisande, eftersom detta är relaterat till antalet tjänster inom arbetsvårdskanslierna i dag. Om tjänster tillhandahållna av huvudmännen räknas in, innebär detta troligtvis ingen eller ringa ökning.

Bemanningsstätheten enligt normen antal tjänster per 10 Mkr. i kostnadsomslutning skiftar mycket starkt mellan regionerna. Stor osäkerhet torde finnas i bedömningsunderlaget på grund av nuvarande spridning av resurserna och varierande föreställningar om ekonomiadministrations arbetsuppgifter och arbetssätt. Medelvärdet beräknas till 0,9.

2.5.4 Huvudaktiviteter

Huvudaktiviteter kan uttryckas enligt följande:

Ekonomiska arbetsuppgifter

Budgetplanering

Budgetanvisningar (anpassade för regionens förhållanden)

Budgetering (ettårs- flerårs)

Budgetinrapportering

Budgetuppföljning

Budgetrevideringar

Redovisning och bokföring

Kostnadsredovisning

Kostnadsprognoser

Ekonomiska analyser och utredningar

Kontoplansfrågor

Intern kontroll

Rapportering

Bokslutsupprättande

Bokslutsanalyser

Medförfattare av förvaltningens berättelse

Ekonomisk statistik (o. d. enligt önskemål från central organisation)

Likviditetsbudgetering

Likviditetsuppföljning

Låneärenden

Valutaärenden

Statsbidragsärenden, utöver ordinarie driftbidrag

Leverantörsreskontra

Lagrbokföring

Kassaförvaltning

Kalkylering

Kalkylrevidering (i samarbete med marknads- alternativt produktionsenheten)

Efterkalkylering

Framtagning kalkylunderlag (overhead-kostnader m. m.)

Offertkontroller, soliditetsutredningar, kreditbevakning
Kundreskontra
Faktureringskravverksamhet
Investeringskalkylering (i samarbete med övriga berörda funktioner)

Administrativa uppgifter:

Hyres- och kontraktsfrågor
Försäkrings- och skaderegleringsfrågor
Affärsjuridiska frågor
Administrativ utveckling (inkl. ADB-utveckling)

Interna serviceuppgifter: (Om dessa är organiserade under ekonomifunktionen)

Vaktmästeri
Skrivservice
Telefonservice
Arkivering
Registrering
Lokalvård
Ekonomibiträdesuppgifter

2.5.5 Förutsättningar för resursuppbyggnad

Samtliga regioner måste ha en basresurs för ekonomifunktionen uppbyggd vid starten 1980-01-01. P. g. a. osäkerheten i regionförslagen bör inte riksmedelvärdet användas som underlag i dimensioneringen. I stället kan teoretiska jämförelser angående resursbehov göras. Dessa sammanställningar avser dels jämförelser mellan samhällsföretag kontra företag i näringslivet, dels jämförelse mellan samhällsföretagen.

Vid en jämförelse mellan ett samhällsföretag och enskilt företag i motsvarande storleksklass kan följande skiljaktigheter finnas, vilka påverkar bemanningen för ekonomifunktionen: (Undantag kan givetvis förekomma).

1. Produktionen är förlagd på många arbetsställen och med stor geografisk spridning, vad avser samhällsföretagen.

2. Produktionsresurserna är uppdelade på många branscher inom samhällsföretagen. Mera homogen produktionsstruktur finns som regel inom enskilda näringslivet.

3. Orderstrukturen är mycket heterogen för samhällsverkstäderna.

Sammantaget innebär dessa tre punkter att ekonomifunktionen för ett samhällsföretag troligtvis i viss mån kräver mera resurser än ett företag i enskilt näringsliv. Resursökningen hänför sig bl. a. till att inköpsverksamheten splittras, bokföringsmaterialet utökas, fakturavolymen ökar m. m.

Såsom tidigare sagts skiftar ekonomifunktionens medelbeläggning kraftigt enligt regionalförslag. Nedanstående faktorer förklarar till en del dessa skiljaktigheter i bemanningen. Man kan anta att regionförslagen är uppgjorda mot bakgrund av erfarenheten från nuvarande system och rutiner:

1. Olika administrativa system
 - ambitionsnivå för budgetering
 - ambitionsnivå för redovisning och kostnadsuppföljning

- ambitionsnivån för kalkylsystem
 - graden maskinella/manuella arbetsrutiner
 - behov av och ambitionsnivå för analyser och utredningar
 - skiftande kund- och leverantörsbevakning
 - olika ambitionsnivåer för systemutveckling
- 2. Regionens storlek och strukturen
 - volymer för redovisnings-, fakturerings- och reskontrarutiner
 - antalet verkstadsenheter och dess geografiska spridning
- 3. Produktionsinriktning
 - andel egna produkter/legoarbeten
 - kundernas storlek
 - bransch- och orderstruktur
- 4. Organisationsuppbyggnad
 - decentraliserings- centraliseringsgrad avseende besluts- och ansvarsfördelning

2.5.6 Kommentar. Rekommendation

Ekonomifunktionens resurser inom stiftelseorganisationen måste till stor del vara uppbyggd vid starten 1980-01-01. (Ett betydande antal tjänster måste tillträdas under år 1979). Resurser för utrednings- och systemutvecklingsarbete kan dock rekryteras successivt, efterhand som behov uppkommer. Viktigt är att varje region har tillförsäkrats en bas-resurs, vilken är anpassad för att klara de obligatoriska arbetsuppgifter som åläggs ekonomifunktionen.

I avsnitt 2.5.5 diskuteras några exempel på faktorer som påverkar personaldimensioneringen. Dessa faktorer visar att det generellt krävs i viss mån större ekonomi-personalresurser för samhällsföretaget än i ett företag av motsvarande storlek i näringslivet. Detaljorganisation måste anpassas specifikt för varje region med hänsyn till de faktorer och huvudarbetsuppgifter som angetts ovan. Resultatbehovet blir i högsta grad beroende av vilka systemlösningar och metoder som väljs för arbetsuppgiftens genomförande. NOSA-kommittén och sedermera centrala stiftelsen kommer i annat sammanhang lägga fram underlag för val av systemlösning och därmed detaljorganisation.

Mot bakgrund av vad som ovan sagts är regionernas personalbehov svårt att uppskatta. Antal befattningar per 10 Mkr. bör kunna minska ju större företaget är. För de mindre regionerna med ca 650—800 totalt anställda kan resursbehovet uppskattas till 4—5 tjänster. Regioner i storleksordningen 1 000—1 300 totalt anställda beräknas behovet till 7—8 tjänster. De största regionerna kräver 10 tjänster och däröver beroende på antal anställda. Totala resursbehovet för ekonomifunktionen kan sålunda beräknas till ca 180 tjänster, dvs. ungefärlig överensstämmelse med regionernas sammanlagda förslag, fast något annorlunda fördelning mellan regionerna. Huvudparten av ökningen kan hänföras till de sex regioner som i dag inte har några samordnade regionresurser.

I angivna siffror ingår inte interna servicefunktioner, typ telefonister, vaktmästare. Dessa behandlas för sig i följande avsnitt, 2.6. De angivna uppskattningarna är endast grova uppskattningar för att kunna beräkna en ram för verksamheten vid starten 1980-01-01. Detaljanpassning får ske i första hand med hänsyn till det pågående utredningsarbetet av EA-systemet inom NOSA-arbetets ram och centrala stiftelsens utvecklings-

arbete under år 1979. Utvecklingsarbetet måste därefter ske fortlöpande hos varje regionföretag, i syfte att bl. a. rationalisera verksamheten.

Kostnaden, inkl. datorkostnaden m. m. kan beräknas till ca 20 Mkr. eller 0: 80 per produktionstimme.

Övergången till självständigt ansvar för en företagsredovisning kräver att ekonomienheterna leds av kvalificerad ekonomichef.

Några särskilda EA-resurser har inte beräknats för placering vid verksamhetsenheterna. Detta innebär inte att verkstadspersonalen inte skall ha några arbetsuppgifter inom ekonomirådet. Målsättningen bör vara att delegera budgetarbete, kostnadsuppföljning, kalkylframtagning m. m. i mesta möjliga mån. Dessa arbetsuppgifter kommer emellertid att handläggas av dels verkstadsledningen — verkstadschef och arbetsledare — dels kontorspersonal vid verkstäderna som deluppgift. Se även följande avsnitt.

2.6 Kontorsservice, vaktmästeri m. m.

2.6.1 Utgångspunkter

Ändringen i huvudmannaskapet medför att personal till skrivservice, kontoristtjänster inom produktions- och marknadsfunktionerna och telefon-, receptionisttjänster i viss utsträckning måste nyrekryteras. Härutöver krävs resurser för vaktmästeri, reproservice, ekonomibiträddestjänster och lokalvård. Till stor del tillhandahålles dessa tjänster i dag från nuvarande huvudmän.

2.6.2 De regionala organisationskommittéernas organisationsförslag

I de regionala förslagen har inte komplett angetts antalet behövliga resurser inom kontorsservice- och hjälpfunktionsområdet. Särskilt markerat är detta för vaktmästeri-, lokalvårds- och ekonomibiträddestjänster.

Från AMS har preliminära uppgifter getts beträffande medeltal antal tjänster av här behandlad karaktär per verkstadsenhet: beräknat med utgångspunkt från ett par representativa regioner. Antalet är ca 1,7—2,0 tjänster per verkstad för regioner med kommunalt huvudmannaskap och ca 1,5—1,7 tjänster i genomsnitt för verkstäder i landstingets regi. Dessa sifferuppgifter avser ca 275 verkstäder för skyddat arbete. För KAC och industriella beredskapsarbeten är siffran troligen en aning lägre på grund av att arbetsställena i medeltal har färre arbetstagare än de skyddade verkstäderna. Genomsnittet kan uppskattas till högst 1,5 tjänster per arbetsställe. Totalt för samtliga regioner kan grundad på dessa uppgifter behovet uppskattas till ca 600 befattningar. Vid övergång till regionalt företag bör antal tjänster vid nuvarande kommunala verkstäder kunna minska, då viss verksamhet överflyttas till huvudkontoret. Vissa resurser finns över de angivna för köp av t. ex. lokalvård, tillsyn- och bespisningstjänster.

2.6.3 Kommentar. Rekommendation

Eftersom materialet inte är komplett beträffande planerat resursbehov för nämnda personalkategorier, är personaldimensioneringen svår att uppskatta. Resursbehovet inom områdena skrivservice, telefon- och receptionisttjänster samt kontoristtjänster inom marknads- och produktionsfunktionerna kan uppskattas till ca 125 tjänster. Uppgiften är grovt

uppskattad med hänsyn till befintligt underlag i de regionala organisationskommittéernas förslag. Noteras bör att viss kontorsarbetskraft dessutom är beräknad under funktionerna ekonomi, personal- och företagsledning.

Övriga resurser inom huvudkontorets ram kan grovt uppskattas till ett 70-tal. Resurserna avser vaktmästeri-, reprotjänster-, lokalvård- och ekonomibiträdetsjänster. Uppskattningen försvåras ytterligare av att tjänster för lokalvård och ekonomibiträden kan tänkas bli köpta från andra företag. Behovet av reprotjänster är också avhängigt av om grafisk produktionsenhet med reprokunskap finns eller inte finns inom regionen.

Avseende telefonservice- och ekonomibiträdesfunktionerna bör ett par påpekanden göras. För regioner som i dag utnyttjar huvudmannens telefonväxel måste beställning av växel göras snarast. Till personalmatsalar inom regionen behövs, utöver personal, lokaliteter för matlagning, matsalar m. m. i de fall regionen själv skall ansvara för dessa delar. En annan lösning är att köpa tjänster från t. ex. landstingens resurser. Oavsett lösningssätt är det viktigt att denna fråga inte förbigås under uppbyggnadsarbetet år 1979.

Verkstadsenheternas personalbehov för kontorsgöromål kan som ovan framhållits grovt uppskattas till ca 600 st. På grund av materialets otillförlitlighet och svårigheten att bedöma antalet tjänster som centraliseras, får uppgiften lämnas med stor reservation.

2.7 Ledningsfunktionen

2.7.1 Utgångspunkter

Ledningsfunktionens förändring jämfört med dagens situation kommenteras inte av OSA-utredningen i propositionen 1977/78: 30. Det ändrade huvudmannaskapet och propositionens intentioner innebär emellertid tillsammans att väsentligt *utökade krav ställs på ledningsfunktionen*, främst VD-rollen.

Myndighetsformen i dagens huvudmannaskap innebär att arbetsvårdschefen har en av offentliga regler begränsad ansvars- och befogenhetsgräns inom ramen för ett tjänstemannaansvar. I den rörelsedrivande och affärsmässigt agerande stiftelseformen måste VD få en friare ställning och större ansvar och befogenheter. Verksamheten blir målstyrd i stället för regelstyrd. Den nya styrelsen kommer att kunna följa och leda verksamheten mer direkt och ingående än tidigare nämnder kunnat göra då den är tillsatt enbart för samhällsföretagets verksamhet. Viss del av styrelsearbetet kan enligt stadgarna delegeras till arbetsutskott.

Vad som ovan sagts och det faktum att verksamheten för regionen skall bedrivas inom ett företag med gemensamt namn, ställer höga krav på ledning, planering och samordning. Ett allmänt önskemål är att det ges förstärkta resurser för företagets totala långtidsplanering och möjligheter för utredningsarbeten.

VD:s arbete kommer att i stor utsträckning vara utåtriktat. VD måste hålla fortlöpande kontakt med arbetsmarknad och näringsliv, i första hand inom regionen. VD skall så att säga "sälja sitt företag" inom regionen. VD kommer även att direkt medverka i marknadsföringen. Till centrala stiftelsen skall knytas resurser för samhällskontakt, vilka utöver

uppgifter angående planering av icke-ekonomisk karaktär, även har ansvar för informations- och massmediaverksamhet. De regionala stiftelserna bör ges möjlighet att fullfölja denna verksamhet inom regionerna, främst specifik intern information, typ personaltidningar o. d. Se även vad som angivits i avsnitt 2: 4 om huvudaktiviteter inom personalfunktionen.

Såsom också konstateras under avsnittet marknadsföring saknas i dag ett accepterat kommersiellt mål (affärsidé). Ledningsfunktionen bör genom skilda åtgärder stimulera till en diskussion härom och hur det företagsekonomiska målet skall avvägas mot och kopplas till rehabiliteringsmålet och andra mål för verksamheten.

Samarbets- och samrådsverksamheten kräver handläggande arbetsuppgifter för VD. Det gäller t. ex. förhandlingsansvar angående MBL men även samordnings- och tillsynsuppgifter, typ att verksamheten bedrivs enligt ur arbetstagarnas synvinkel likartade målsättningar. VD bör ha möjlighet att bedriva intern revision inom sitt ansvarsområde.

2.7.2 Central organisation

Ledningsfunktionen får till sin hjälp dels specialkompetens inom skilda områden för utveckling och utvärdering, dels resurser att utnyttja i form av internkonsulter inom skilda funktioner. Rådgivande och till vissa delar styrande resurser kommer att ges i form av projektpersonal för omstrukturerings och utbyggnad av verksamheten.

Från den centrala organisationen kommer vidare bistånd att ges åt regionerna genom långsiktig och strategisk planering, strukturanalyser, finansiering, policyformulering, normgivning, administrativ utveckling etc.

Investeringsplaneringen kräver att dialogkontakter finns mellan ledningsfunktionen inom regionen och framför allt centrala stiftelsens teknikavdelning samt ekonomiavdelning.

Den övergripande målsättningsdiskussionen måste också hållas levande genom diskussioner och erfarenhetsutbyte mellan centrala stiftelsen och regionerna, bl. a. genom koncernvisa och återkommande konferenser.

2.7.3 De regionala organisationskommittéernas organisationsförslag

De regionala kommittéernas förslag till övergripande ledningsresurser omfattar ett 60-tal befattningar. Av dessa avser ca 40—45 tjänster handläggande personal inkl. VD.

Personal i ledningsfunktionen, exkl. VD, har i nästan samtliga förslag hänförs som en resurs i stabställning direkt tillordnad VD. Tjänstebeteckningarna är mycket skiftande, såsom utredningssekreterare, vVD, direktörsassistent.

Eftersom organisationsförslaget avser ett företag inom regionen har VD givetvis i samtliga förslag ansvaret för att leda och planera verksamheten inför styrelsen.

2.7.4 Kommentar. Rekommendation

Tillsättning av VD-funktion bör ske snarast efter regionala stiftelsernas bildande. Detaljorganisation för övriga ledningsfunktioner utformas, enligt vad som framhålls i avsnitt 3, därefter av VD. Resurser bör finnas inom ledningsfunktionen för framför allt:

Långtidsplanering (totalt för företaget och medverkan i koncernens planering)

Utredningsverksamhet

Utåtriktad kontaktverksamhet

Informationsverksamhet

Samarbets- och samrådsverksamhet

Internrevision

Till en början bör som regel den övergripande ledningsresursen under styrelsen i princip begränsas till VD och en chefssekreterare. Endast vid de större regionerna med över 1 000 anställda (ca 10 företag) torde det finnas skäl för att förstärka ledningen med en stabsperson, utrednings- och informationssekreterare. Det totala antalet befattningar skulle sålunda kunna ingåpningsvis år 1980 komma att uppgå till ett femtiotal.

Vid centrala stiftelsen kommer att finnas internrevisorer som även kan biträda regional VD. Härutöver bör dock finnas möjlighet att köpa revisionstjänst regionalt för såväl reguljär internrevision som vid tillfälligt uppkomna behov. Tillsättande av vVD-funktionen är troligen inte försvarbart mer än för de största regionerna och bör även i dessa fall avvaktas tills erfarenhet vunnits av vad funktionscheferna kan tillföra organisationen.

2.8 Det regionala företags samråds- och samarbetsfunktioner

De samråds- och samarbetsfunktioner som det regionala företaget har att uppehålla är av såväl stor vikt som betydande omfattning. Angelägenheten av att nå en god samverkan med av verksamheten berörda myndigheter och organisationer har särskilt uppmärksammats i samband med utformningen av förslaget till representation från skilda kompetens- och erfarenhetsområden i den regionala stiftelsens styrelse. I denna styrelse skall sålunda ingå representanter för flera olika myndigheter och organisationer; nämligen för landstinget, kommunförbundets länsavdelning, staten, LO-distriktet, TCO-distriktet, näringslivet, länsarbetsnämnden och de anställda vid företaget.

Huvudansvaret för det regionala företaget uppbäres av styrelsen tillsammans med dess VD, vilka har att teckna företags firma samt årligen avge årsredovisning och förvaltningsberättelse. Styrelsen och VD kan i sin tur delegera ansvar och befogenheter inom verksamheten till olika funktionsföreträdare samt till verkstadschefer m. fl.

Inom företaget bör därutöver förekomma ett organiserat samarbete för allmän marknads- och försäljningsplanering, bransch- och produkt-samverkan, projektutveckling m. m.

En nära omfattande samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare skall enligt 1977 års arbetsmiljölagen förekomma bl. a. i fråga om lokalplanering, miljöanpassning och skyddsarbete.

Vidare skall en fortlöpande samverkan med de anställda ske via deras fackliga organisationer i enlighet med 1977 års lag om medbestämmande i arbetslivet. Denna lag innehåller bestämmelser såväl om organisationernas förhandlingsrätt då det gäller viktigare förändringar av verksamheten eller av arbetstagarens arbetsförhållanden som om arbetsgivarens informationsplikt. Även annat organiserat eller dagligt spontant samråd kan och bör förekomma inom företaget.

I regeringens proposition 1977/78: 30 har bl. a. erinrats om att det regionala företaget bör få ett nära samarbete med näringslivet inom regionen samt att man i det syftet måste sträva efter att förlägga verkstäderna så att de på ett naturligt sätt smälter in i ortens näringsliv.

I propositionen har även betonats nödvändigheten av att det regionala företaget får en nära anknytning till flera samhällsområden som berör arbetshandikappade personer och för vilka ansvaret är förlagt till regional och lokal nivå. Det gäller förutom arbetsförmedling bl. a. också försäkringskassa, sjukvård, medicinsk och yrkesinriktad rehabilitering samt socialvård.

När det gäller samarbetet på lokal nivå har det i propositionen framförts den uppfattningen att det bör ankomma på de regionala företagen att själva fatta beslut om hur den lokala representationen bör utformas med hänsyn till skiftande regionala förutsättningar. I anslutning härtill har bl. a. betonats nödvändigheten av att ledningen för de lokala verkstäderna tillförsäkras sådan rörelsefrihet som möjliggör anpassning till lokala förhållanden. Företagets samarbete med regionens kommuner bör exempelvis kunna ske genom regelbundet återkommande informationskonferenser.

Vid utformningen av det regionala företags interna och externa samarbets- och kontaktverksamhet är det nödvändigt att hänsyn tas till hur ansvar och befogenheter delegerats, till lagfästa och avtalade former för samverkan med de anställda och deras organisationer samt till verksamhetens industriella och affärsmässiga karaktär. Det är därvid angeläget att kontaktverksamheten blir så enkel och smidig till sin utformning som möjligt, att den riktas till rätta instanser och att redan befintliga informationskanaler utnyttjas.

2.9 Resurssammanfattning. Organisationsplan

I föregående avsnitt har genomförts en jämförande analys och utvärdering av de regionala organisationskommittéernas förslag till administrativa resurser vid de regionala samhällsföretagen år 1980. Som framgår av sammanställningen i tabell C bedöms det totala behovet av administrativa befattningar till ca 1 100, varav vissa produktionstekniker kan vara utplacerade på verkstäderna. Kostnaden för denna resurs kan beräknas till ca 6: 45 kr. per produktionstimme. Härtill skall läggas resurser för företagshälsovården och ca 600 sekreterar- och vaktmästarbefattningar vid verkstäderna. För ledning och instruktion etc. finns ca 2 800 befattningar vid verkstäderna. Kostnaden för dessa verkstadsresurser kan uppskattas till ca 13: 70 kr. per produktionstimme.

För att täcka behovet behövs ca 360 nya befattningar (exkl. företags-hälsovården) i förhållande till i dag regionalt samordnade och särrubricerade resurser för landstingens arbetsvård. Ca 210 av dessa nya befattningar kan tillskrivas de sex regioner som f. n. ej har någon landstingskommunal samordning av verksamheten. Den här gjorda bedömningen överensstämmer i stort med de regionala organisationskommittéernas förslag till total ökning. Den föreslagna ökningen innebär ungefär ett 10-procentigt tillskott till de ca 4 000 tjänstemän som f. n. är anställda vid arbetsvården. I OSA-utredningen och propositionen har dessa uppskattats till ca 5 000. Enligt företagsenkäten uppgick antalet till 4 136 i maj 1978.

Tabell C. Sammanfattning av krav på administrativa resurser vid de regionala samhällsföretagen

Funktion	Dimensionerings- tal	Totalt antal befatt- ningar ca	Ökn. ¹ totalt ca	1980 varav för de sex ² ca	Kostn. för HK		Anmärkning
					ca totalt Mkr	ca kr/prod. tim.	
Företagsledning (inkl. revision)	2—3 befattn. per region	56	25	15	15	0: 60	
Marknadsföring	1 befattn. per per 200 000 tim.	130	40	30	32	1: 25	Totala kostnaden täckes med 4—5 % merintäkt.
Produktionsledning	1,14 befattn. per 100 000 tim.	280	50	20	50	2: —	Totala kostnaden täckes med 2—3 % produktivitetsökning. Härutöver finns ca 2 800 verkstads- chefer, arbetsledare, instruktörer.
Personaladministra- tion (exkl. före- tagsvård)	Specificering per underaktivitet	220	105	65	26	1: —	
Ekonomiadmini- stration	"	180	60	40	20	0: 80	
Kontoisservice, vaktmästeri	grov uppskattning	200	80	40	20	0: 80	Härutöver krävs vissa vaktmästare och kontorister på verkstäderna. Totalt ca 600 befattningar.
Summa ca		1 066	360	210	163	6: 45	S:a vid verkstad 3 400 ≈ 350 Mkr. el. 13: 70 kr./tim.

¹ Ökning i förhållande till i dag regionalt samordnade och särrubricerade resurserna för arbetsvården. I några fall saknas uppgifter.

² De sex regionerna som i dag inte har någon landstingskommunal samordning av verksamheten.

Som framgått av de funktionsvisa bedömningarna utgör ovanstående beräkningar endast en första uppskattning av de regionala företagens administrativa resurser i första hand grundat på en jämförelse mellan de regionala organisationskommittéernas förslag. Bedömningen syftar till att få en uppfattning om storleksordningen hos behovet och finna en första grov kostnadsram för verksamheten under startåret 1980.

På grundval av den här gjorda analysen bör, som framgår av avsnitt 3. regionföretagen under år 1979 nyansera och precisera sina behovsbedömningar. Mer definitiv ställning till resursbehovet år 1980 kan därefter tagas i samband med budgetarbetet och centrala stiftelsens medelfördelning i anslutning därtill vid slutet av år 1979 och under våren 1980. Organisationen måste därefter fortlöpande rationaliseras och utvecklas genom främst de regionala företagens egna initiativ. Visst stöd i detta arbete fås hos centrala stiftelsen.

I sista hand måste det regionala företags ledning, efter vederbörliga regionala MBL-förhandlingar, besluta om huvudkontorets organisation. Därmed tas även ställning till fördelningen av ansvar och resurser mellan huvudkontor och verkstäderna (motsvarande). För att få så effektiv

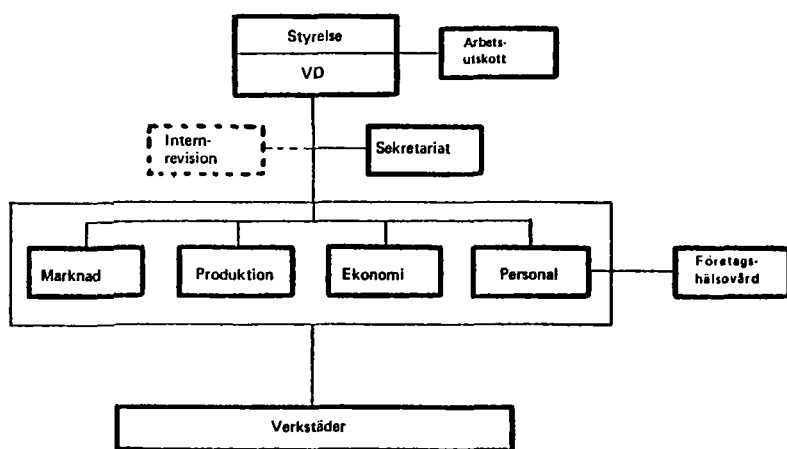
organisation som möjligt måste den noga anpassas till det regionala företagets och den tillverkande enhetens specifika situation, dess problem och dess möjligheter. Organisationsutvecklingen måste bedrivas så att lösningarna blir verklighetsförankrade och accepterade av den där anställda personalen.

Till vägledning för den regionala organisationsutvecklingen skall emellertid här presenteras och diskuteras en grundmodell för huvudkontorets organisation och hur denna kan anpassas och utvecklas efter olika behov. Utgångspunkter för presentationen är de regionala organisationskommittéernas förslag.

En organisationsplan som omfattas av de flesta regionerna är *den funktionella organisationen*, fig. 1. Här har huvudkontorets resurser indelats i de tidigare redovisade huvudfunktionerna. I av styrelsen fastställd delegationsordning fördelas ansvaret på de olika funktionscheferna. Verkstadscheferna är, enligt styrelsens och VD:s beslut, direkt underställda resp. funktionschef. Verkstadscheferna får sålunda i denna organisation ett produktivitets-(inre effektivitets) ansvar enligt fastlagd driftbudget och inom ramen för givna fasta resurser.

GRUNDMODELL I FÖR ORGANISATION AV REGIONALT SAMHÄLLSFÖRETAG (FUNKTIONELL ORGANISATION alternativt LINJE – STAB – ORGANISATION)

Figur 1

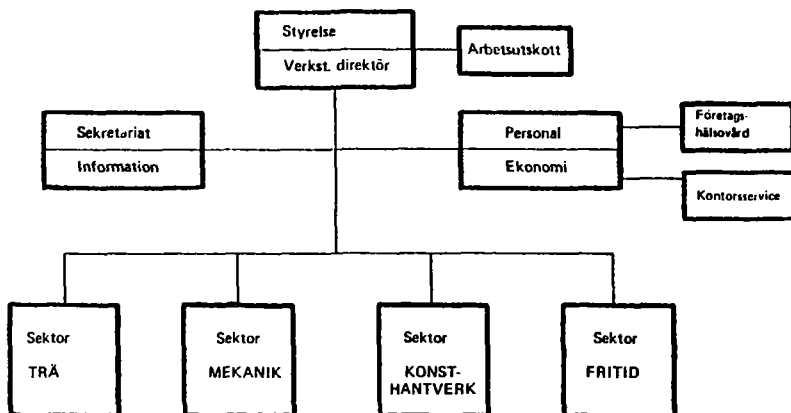

En fördel med den funktionella organisationen är att man inom denna kan arbetsfördela, speciellt utvecklingsansvaret, på funktioner och härigenom bygga upp en kompetent specialistkår. Givetvis måste härvid göras en avvägning mot de förväntade resultaten av en sådan resurssatsning. Organisationen kan lätt bli för dyr. För de smärre företagen bör därför noga övervägas om en särskild marknads- eller produktionschef behövs eller om denna uppgift kan fyllas av VD. En annan fara är att de delade ansvarsförhållandena medför oklarheter som löses genom en flora av föreskrifter. Organisationen byråkratiseras. Det kan vidare bli svårt för en funktionschef att överblicka alla branschområden som det f. n. är fråga om inom ett regionföretag. Detta har bl. a. kommit till uttryck i vissa regionförslag om underindelning av marknads- och produktionsavdelningarna i bransch- eller produktgruppsspecialiseringar.

Ovanstående tankegångar har fört några regioner vidare mot att i stället för en funktionell organisation föreslå en *sektorindelad organisation* avseende marknad och produktion, se exempel fig. 2. Sektorindelningen kan antingen följa branschindelning, dela tillverkningen på olika produktgrupper eller t. ex. göras enligt affärsidéer uttryckta på annat sätt. Avsikten är att varje sektor ställs under en chef, som kan benämnas produktchef, med fullt resultatansvar. Produktchef kan tillika vara verkstadschef. Marknads- och produktionsfunktionerna kan integreras och utföras av samma person.

GRUNDMODELL II FÖR ORGANISATION AV REGIONALT SAMHÄLLS-
FÖRETAG (SEMI-)SEKTORISERAD ORGANISATION

Figur 2

I avsnitt 2.2 har emellertid påpekats att en kompetensförstärkning krävs för marknadsföringen såväl centralt som regionalt inom organisationen med nuvarande sortiment. Många verkstäder har vidare blandad produktion så det kan vara svårt att entydigt hänföra dem till en sektor. Det är troligen därför svårt för de flesta regioner att f. n. tillämpa en sektoriserad organisationsmodell. Den kan därför inte generellt förordas. En framtida omstrukturering av sortimentet kan emellertid möjliggöra och berättiga en generellare tillämpning av sektormodellen. Ett flerårigt utvecklingsarbete måste dock föregå en sådan ev. omstrukturering.

Delegeras inte beslutsansvar till funktionscheferna erhålls i stället en renodlad *linje-stabs-organisation*. Här ställs verkstadscheferna direkt och närmast under VD. Funktionscheferna och dess medarbetare kommer endast att uppträda som rådgivare och stöd åt VD och verkstadscheferna. Några regioner har föreslagit denna modell. Förslagen bör dock i resp. regions fortsatta organisationsutveckling utgå från de skäl som här framlagts för en funktionell organisation.

Slutsatsen blir sålunda att den funktionella organisationen (fig. 1) f. n. bör förordas för de flesta regionföretagen. Men några företag kan om verksamhetsstrukturen så tillåter tillämpa en affärsidé- eller produktgruppsinriktad och sektoriell indelning av marknads- och produktionsfunktionerna. Det skulle emellertid ställa sig för dyrt att även splittra upp personal- och ekonomifunktionerna på sektorerna i en fullständig sektorisering/divisionalisering av organisationen. Dessa funktioner bör därför sammanhållas inom huvudkontoret med funktionsansvar enligt styrelsens och VD:s delegationsbeslut.

3 Omorganisationens genomförande

I det föregående har ramar och grundprinciper lagts fram för uppbyggnaden av de regionala företagens organisation, främst huvudkontorets organisation. Denna sammanställning och förslagen rörande den centrala stiftelsen tillsammans med resp. regions förslag till organisation kommer att utgöra utgångspunkter från en omfattande organisations- och administrationsutveckling vid varje regionalt företag. Utgångsläget för företagen kommer att upplevas olika. Ett tiotal företag kan direkt ta över personal och rutiner från tidigare organisation och därför lätt behålla kontinuiteten i arbetet. Sex företag måste bygga upp ett huvudkontor så gott som från grunden. Övriga regioner kommer att behöva omorganisera de centrala resurserna i större eller mindre grad. Samtliga företag kommer att få nya grundläggande administrativa system inom personal- och ekonomiadministration. Härtill kommer ett omfattande utbildningsarbete syftande till att introducera personalen i den nya situationen och inskola den i nya eller förändrade arbetsrutiner.

Arbetet med omorganisationen kan i huvudsak uppdelas på:

- Anpassning av grundmodellen för organisation till resp. företags speciella situation. Utarbetande av styrformer, ledningsprinciper och delegationsordning. Policy och målformuleringar för koncern, företag, funktion och produktiv enhet.
- Fastläggande av plan för successiv uppbyggnad och förverkligande av organisationen.
- Utarbetande av arbetsorganisation för resp. funktion.
- Befattningsplanering, beskrivning, kodifiering etc. av befattningar.
- Utarbetande av lönepolitik och rekryteringsplan.
- Rekrytering och anställning. En grund härför erhålles som resultat av övertagandeförhandlingarna.
- Utarbetande av arbetsrutiner för varje delfunktion. För vissa av dessa finns centrala krav på och rationaliseringsskäl för enhetliga koncern-gemensamma lösningar. Arbetet härmed är i vissa delar påbörjat av NOSA-kommittén.
- Utbildning om och för den nya verksamheten. Viss befattningsutbildning sker dock i form av handledning i samband med utveckling och införande av nya rutiner. Omvänt kan en hel del utveckling initieras genom utbildningsinsatser, funktionsvisa koncernkonferenser etc.
- Anskaffning och inredning av nya lokaler, kontorstekniska utredningar m. m., flyttning. Berör endast vissa regioner.
- Ekonomiska utredningar för att skaffa ett ingångsvärde 1980-01-01 för den nya organisationen. Förtydligande av och följdutredningar till övertagandehandlingar. Budgetering.
- Sortimentinventering. Utveckling av sortimentspolitik.
- Resursinventering. Utveckling av investeringsprogram.

Utvecklingsarbetet bör bl. a. resultera i en organisationshandbok för varje region med vissa för regionerna likalydande avsnitt. De ekonomiadministrativa och personaladministrativa reglerna och rutinerna får troligtvis sådan omfattning att de bör utgöra specialdelar eller separata handböcker. Detta är troligen fallet även vad avser en del tekniska områden; produktions- och materielstyrning, underhåll, skyddsfrågor etc.

Utvecklingsarbetet bör projektorganiseras och ledas av VD vid resp. region. En samordnad plan bör utarbetas för varje regions arbete. Suc-

cessivt kan vissa delar av projektet brytas ut och delegeras till funktionsansvarig eller verkstadschef för genomförande. Speciellt mål- och policyformuleringar och vissa administrativa rutiner bör utformas enhetligt för koncernen. Centrala stiftelsen bör i dessa stycken ha ett ansvar för koordineringen. På detta sätt kommer genomförandeprojektet för hela koncernen att drivas två-dimensionellt med en regional dimension och en funktionell dimension, se fig. 3.

Centrala stiftelsen kan även komma att uppträda som internkonsult och utbildare i regionernas projekt. I de koncerngemensamma delarna har redan NOSA-kommittén och dess arbetsgrupper påbörjat arbetet.

För att inte tid skall förloras måste NOSA-kommittén och sedermera den centrala stiftelsen samt de regionala organisationskommittéerna planera och i vissa delar påbörja utvecklingsarbetet i avvaktan på att styrelser och VD:er finns tillsatta för de regionala företagen. Givetvis får inte några beslut fattas centralt i fråga om skall MBL-förhandlas och beslutas av de regionala företagen. En hel del utrednings- och förberedelsearbete torde dock ändå kunna utföras. Det är emellertid synnerligen angeläget att viss personal, speciellt vid personal- och ekonomiavdelningarna, tillträder sina befattningar vid de regionala företagen så fort som möjligt under år 1979 och att nuvarande arbetsvårdsadministratörer så långt möjligt kan medverka i omlägningsarbetet. Genomförandet torde ändå inte kunna klaras utan en betydande konsultinsats. För denna har avsatts vissa medel inom centrala stiftelsens budget.

Stomme till projektorganisation för uppbyggnad och utveckling av regionalt samhälls-
företags administration

Figur 3

[illegible]

Innehåll	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	3
2 Föredragandens överväganden	5
2.1 Personalpolitiken	5
2.2 Finansiering	7
2.2.1 Driftbidrag	9
2.2.2 Investeringsbidrag	11
2.3 Den centrala stiftelsens organisation och dimensionering	13
2.4 De regionala stiftelsernas organisation och dimensionering	17
2.5 Hemarbete	18
2.6 Kostnader	19
2.7 Förhandlingsuppgörelser	20
3 Hemställan	22
4 Beslut	22
 <i>Bilaga 1. Nya organisationskommitténs för skyddat arbete (NOSA) skrivelse till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet angående ny organisation för skyddat arbete (exkl. bilagor)</i>	 23
 <i>Bilaga 2. Riksrevisionsverkets och statskontorets yttranden över avsnitt 3 i nya organisationskommitténs för skyddat arbete skrivelse angående finansiering, medelsfördelning m.m. för den nya organisationen för skyddat arbete</i>	 59
 <i>Bilaga 3. Centrala förhandlingsöverenskommelser om ändrat huvudmannaskap för skyddat arbete m.m.</i>	 63
 <i>Bilaga 4. Nya organisationskommitténs för skyddat arbete rapport (Ds A 1979:1) De regionala stiftelsernas organisation (exkl. bilagor)</i>	 75